

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Fakulta prírodných vied

Alfred Krogmann | Hilda Kramáreková | Lucia Petrikovičová

RELIGIÓZNY CESTOVNÝ RUCH V NITRIANSKEJ DIECÉZE

Nitra, 2020

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Fakulta prírodných vied

RELIGIÓZNY CESTOVNÝ RUCH V NITRIANSKEJ DIECÉZE

Alfred Krogmann | Hilda Kramáreková | Lucia Petrikovičová

Nitra 2020

RELIGIÓZNY CESTOVNÝ RUCH V NITRIANSKEJ DIECÉZE

Autori: doc. RNDr. Alfred Krogmann, PhD., RNDr. Hilda Kramáreková, PhD., RNDr. Lucia Petrikovičová, PhD.

Recenzenti: prof. PhDr. Petr Chalupa, CSc.
J. Ex. Mons. prof. ThDr. Viliam Judák, PhD.
doc. RNDr. Ján Lacika, CSc.

Fotografie: Ján Lacika, Alfred Krogmann, Peter Vince, Peter Rafaj, Štefan Štefek, Terézia Pažitná, Peter Sýkora, Slávka Zaujecová, Mária Segiňová, Michal Lašut, Ladislav Poppelár, Roman Fabík, Dušan Berta, Karol Dubovan, Jozef Varhaník, Alžbeta Tóthová, Erzsébet Dániel, Šimon Halás, Marián Tomajko

Na obálke: Kaplnka Božieho hrobu na Kalvárii v Nitre (foto: P. Vince)

Mapa: Mgr. Erika Lapšová

Summary: RNDr. Lucia Petrikovičová, PhD.

Technická spolupráca: EN ARS, s. r. o., Nitra

Design: Peter Vince

Schválené: Vedením FPV UKF v Nitre dňa 15. 12. 2020

Edícia: Prírodovedec č. 736

Rozsah: 96 strán

Tlač: DMC, s. r. o., Šurany

Rukopis nebol jazykovo upravený

© FPV UKF v Nitre, 2020

Táto publikácia je výstupom projektu VEGA 1/0040/18 Stredoveké historické cesty na juhozápadnom Slovensku v kontexte stredoeurópskej dopravnej siete a ich odkaz pre súčasnosť.

ISBN: 978-80-558-1652-4

Pri vzniku tejto publikácie z úprimného srdca ďakujeme za pomoc,
ktorú nám poskytli:

správcovia farností

hovorca Biskupského úradu v Nitre

ThDr. Tibor Ujlacký, PhD.

riaditeľka Diecézneho múzea Nitrianskeho biskupstva

Mgr. Veronika Pleštinská, PhD.

kancelária Biskupského úradu v Nitre

Mgr. Veronika Földešiová

poslankyňa Mestského zastupiteľstva v Nitre

za Výbor mestskej časti 5 (Dieľ, Párovské Háje, Kynek, Mlynárce)

Ing. Jarmila Králová, PhD.

riaditeľ Ústavu pre výskum kultúrneho dedičstva

Konštantína a Metoda FF UKF v Nitre

prof. PhDr. Peter Ivanič, PhD.

Vstup do Nitrianskeho hradu (foto: J. Lacika)

Predslov

Religiózný cestovný ruch je z pohľadu svojej existencie špecifickým fenoménom cestovného ruchu. Patrí jednoznačne k najstarším formám turizmu, je starý ako ľudstvo a religie. Dokumentujú to aj najstaršie stavby (henge v Anglicku, menhiry v Bretónsku a Nemecku) alebo rané výtvarné prejavy človeka (napr. v jaskyni Altamira v Španielsku). Rovnako je to aj s migráciou účastníkov religiόzného turizmu, ktorá sa radí k najstarším neekonomicky podmieneným migráciám v dejinách. V neposlednom rade je religiόzný turizmus špecifický exkluzívnou, resp. veľmi silnou religiόznou motiváciou účastníkov.

V súčasnosti na aktivitách súvisiacich s religiόznym turizmom participuje celosvetovo, podľa odhadov, 300 miliónov osôb ročne, z toho je 200 miliónov kresťanov. Dôvodom je, popri primárnych spirituálnych motívoch, aj snaha o aspoň časovo ohraničenú zmenu hektického životného štýlu, resp. sú to poznávacie motívy. Z dôvodu ponúkaného pokoja a autenticity sa cestovnému ruchu znovu otvárajú mnohé kláštory v Európe. Ich klientmi sú veľmi často špičkoví manažéri, ktorí na tieto miesta prichádzajú individuálne, resp. za účelom teambuildingových aktivít.

Religiozita, a tým aj religiόzný cestovný ruch, je na Slovensku historicky pevne zakorenená. Nevymazalo ju ani obdobie rokov 1948–1989, kedy totalitný režim vládnucej komunistckej strany identifikoval cirkev ako svojho ideologického nepriateľa, ktorý „nevhodne“ ovplyvňuje obyvateľstvo. Preto boli cirkev a jej aktivity, ku ktorým patria aj púte, všetkými silami potláčané. Až po spoločenských zmenách v novembri 1989 došlo k skutočnej slobode vierovyznania a teda aj k slobodnému rozvoju religiόzného turizmu.

Je preto prirodzené, že tento pozitívny trend neobišiel Nitru, resp. územie Nitrianskej diecézy. Veď religiozita má v tomto priestore historicky podložený fundament, ktorý potvrdzuje zriadenie Nitrianskeho biskupstva (r. 880) pápežom Jánom VIII. na žiadosť kniežaťa Svätopluka.

Cieľom monografie je predstaviť jednotlivé pútnické miesta Nitrianskej diecézy. Vstupný charakter má kapitola, v ktorej je predstavený stručný vývoj putovania a religiόzného turizmu. Nasleduje kapitola venovaná teoreticko-metodickým východiskám, v ktorej sa sústreďme na problematiku definovania religiόzného turizmu, pútnictva a ich vzájomných vzťahov. Poukážeme aj na možnosti výskumu, ktoré religiόzný turizmus ponúka. Nasleduje kapitola Vymedzenie územia Nitrianskej diecézy, ktorej vnútorné členenie je základom pre ťažiskovú kapitolu monografie o jednotlivých centrách religiόzného cestovného ruchu. Nasleduje časť venovaná vnímaniu vybraných pútnických miest pútnikmi. Záverečná kapitola sa venuje religiόznemu cestovnému ruchu v rozvoji obcí a perspektívam jeho ďalšieho rozvoja.

Ambíciou publikácie je nielen priniesť ucelený pohľad na spracovanú problematiku, ale stať sa aj sprievodcom po zaujímavých lokalitách so špecifickým genius loci, identitou a autenticitou.

Všetkým jej čitateľom želáme veľa príjemných zážitkov pri objavovaní neznámeho a spoznávaní známeho.

Autori

Obsah

Predslov	5
[1] Z histórie pútnictva a religiózneho cestovného ruchu	7
[2] Teoreticko-metodické východiská problematiky	11
[3] Vymedzenie územia Nitrianskej diecézy	14
[4] Strediská religiózneho cestovného ruchu v Nitrianskej diecéze	16
[4.1] Bíňa	17
[4.2] Dvory nad Žitavou	20
[4.3] Hronský Beňadik (Bazilika minor sv. Benedikta, opáta)	22
[4.4] Hronský Beňadik (morová Kaplnka sv. Krvi)	24
[4.5] Kostolany pod Tribečom	28
[4.6] Kubáňovo	30
[4.7] Lehota	31
[4.8] Močenok	33
[4.9] Nemšová (Trenčianska Závada)	36
[4.10] Nitra (Janíkovce)	38
[4.11] Nitra (Párovské Háje)	40
[4.12] Nitra (Staré Mesto – Hrad)	42
[4.13] Nitra (Staré Mesto – Kalvária)	45
[4.14] Nitra (Zobor)	49
[4.15] Nitrianska Blatnica	51
[4.16] Nová Ves nad Žitavou	54
[4.17] Pozba	57
[4.18] Rajčany	59
[4.19] Rybany	61
[4.20] Skalka nad Váhom	63
[4.21] Strekov	67
[4.22] Tesárske Mlyňany	69
[4.23] Topoľčany	72
[4.24] Topoľčianky	74
[4.25] Vráble	78
[4.26] Zlaté Moravce	80
[5] Vnímanie vybraných pútnických miest pútnikmi	82
[6] Religiózny cestovný ruch v rozvoji obcí	86
[7] Zoznam informačných zdrojov	88
Summary	93

[1] Z histórie pútnictva a religiózneho cestovného ruchu

Ludstvo od nepamäti priťahovali posvätné miesta. V nich sa premieňala prirodzená realita na nadprirodzenú, čo u ľudí vzbudzovalo *mysterium fascinans*, ktoré človeka viedlo k rozhodnutiu putovať k nim (Bioque, 2015). Pútnictvo tak patrí k najstarším neekonomickým migračným formám a je fenoménom, ktorý sa celosvetovo prelínal celou históriou religii. V zmysle Jackowského (2003) výrazne prispelo k rozšíreniu kognitívneho, geografického a kultúrno-civilizačného horizontu národov.

Antropológovia a archeológovia zdokumentovali pútnickú tradíciu u kmeňových spoločností v Európe, Ázii, Amerike a Austrálii už v predhistorickom období. Potvrdením sú napr. turistami navštevované Stonehenge (Spojené kráľovstvo), Newgrange (Írsko), Ayers Rock (Austrália) a veľa ďalších lokalít.

Prvú vlnu rozmachu zažilo pútnictvo v staroveku. Kelti v rôznych častiach Európy usporadúvali veľké procesie v posvätných hájoch a jaskyniach, v ktorých dochádzalo k obetovaniu. Putovanie bolo zaužívané aj v prípade vyspelých starovekých civilizácií ako napr. Egypt, Asýria, Grécko a Rím.

V kresťanstve, podobne ako v ostatných svetových religiách, je pútnictvo jedným z verejných prejavov viery. Tradícia pútnictva v kresťanstve, ako aj v judaizme, siaha do 4. stor. n. l. a má korene v Starom zákone (Jackowski, 2005). V Starom zákone Pán prikázal Abrahámovi, aby v sprievode svojej rodiny opustil svoju krajinu a hľadal Kanaán (dnešné územie Izraela a Palestíny). V knihe Starého zákona *Exodus* sa uvádza opis putovania Židov po púšti z egyptského zajatia do Prisľúbenej zeme. Táto púť nie je púť v klasickej zmysle slova, ale je putovaním do cieľa, počas ktorého pútnici zažívajú nielen útrapy, ale sa aj formujú vo svojom vzťahu k Bohu. Na putovanie do Jeruzalema je odkazované aj v knihe *Deuteronomium* (Dt. 16, 10; 13, 16–17): „Tri razy do roka sa každý muž ukáže pred Pánom, svojim Bohom, na mieste, ktoré si on vyvolí na slávnosť. Podľa Svätého písma je život putovaním a veriaci sú hosťami, putujúcimi na tejto Zemi (Hbr. 11, 13). Dočasný pozemský život je v Novom zákone prirovnávaný k putovaniu, čo bolo jedným zo základných impulzov putovania v kresťanstve (podrobnejšie Lk 9, 51; 56; 10, 1; 38). To bolo vo svojom ranom období spontánne a často neoficiálne. Príčinou bolo v prvom rade právne postavenie kresťanstva (neuznávané a prenasledované náboženstvo). V zmienenom období sa hlavnými cieľmi pútnikov stali miesta späté so životom a pôsobením Ježiša Krista. V rámci nich dominoval Jeruzalem (predovšetkým Kalvária a Svätý hrob). Religiózne objekty, vybudované na týchto miestach, sa stali atraktívnymi pre generácie pútnikov. Je však potrebné dodať, že

kresťanské putovanie malo už v ranom období okrem primárnych duchovných motívov (vyprosenie si milosti, pokánie) aj poznávaciu funkciu.

Pre kresťanský svet bolo zlomovým momentom vyhlásenie Milánskeho ediktu (r. 313) cisármi Konštantínom a Licíniom, na základe ktorého veriaci mohli slobodne vyznávať svoju vieru, čím boli zrovnoprávnení s príslušníkmi ostatných náboženstiev. Tento akt bol významným faktorom rozvoja pútnictva v kresťanstve (Rózycki, 2016).

Obyvatelky Lehoty, zľava Vilma Chlebcová a Mária Bernáthová, na púti v Mariacelli v roku 1928 (zdroj: archív Obecného úradu v Lehote)

Pútnictvo v Európe zaznamenalo najväčší rozmach v stredoveku, predovšetkým v jeho druhej polovici, kedy bolo pre ľudí synonymom života, ktorý v sebe ukrýval radosť aj utrpenie (Krajčík a kol., 2016). Tu sa stalo pútnictvo najobvyklejšou formou cestovania a bolo motivované spirituálnymi dôvodmi (odpuštenie hriechov, hľadanie Božej blízkosti, prosba za telesné uzdravenie). Najfrekvencovanejšie pútnické miesta boli v tej dobe tri – Svätá Zem, Rím s hrobmi apoštolov sv. Petra a Pavla (v roku 1300 s návštevnosťou okolo 300 000 pútnikov) a Santiago de Compostela, kde sa nachádza hrob mučeníka sv. Jakuba. Pútnici mali k dispozícii možnosť prenocovať

Svätojakubské cesty na mape z r. 1648 (zdroj: <https://www.editionsdanielderiveaux.fr/Saint-James-of-Compostela-map>)

a stravovať sa v hostincoch, hospicoch a kláštoroch. Kláštory dokázali pútnikom zabezpečiť lieky, nahradiť zničené oblečenie, ako aj poskytnúť finančnú pôžičku na ďalšiu cestu (Goeldner, Richie, 2014). Existovalo aj značenie ciest i mapy. Napr. manuskript *Codex Calixtinus* z 12. stor. vo svojej 5. časti podáva podrobný popis cesty k hrobu Sv. Jakuba v Santiagu de Compostela. Patrí tak k najstarším predchodcom turistických bedekrov.

V 12. storočí získali na základe kánonického práva tieto tri pútnické miesta vzhľadom na svoj mimoriadny význam titul *peregrinationes maiores*, t. j. veľké púte (Rózycki, 2016). Okrem nich sa rozvíjali aj menšie pútnické miesta rozptýlené po celej Európe, v ktorých žili biskupi či rehoľníci, ktorí boli svätorečení. Ich návštevu podporoval aj básnik Paulin z Périgueux, ktorý nabaladal pútníkov, aby tí, „ktorí nemôžu putovať do svätých miest v Palestíne a ani do Mesta apoštolov, sú Božou milosťou pozývaní putovať do bližších miest“. Okrem hrobov mučeníkov a svätcov sa pútníckymi cieľmi postupne stávali aj miesta s relikviami svätcov, milostivé sochy a obrazy, miesta s eucharistickými zázrakmi a miesta s nebeskými zjaveniami.

Rozvoj púti bol aj spomalený – napr. humanistami v 16. stor., ktorí pútníctvo zosmiešňovali, reformácia

proti nim priamo bojovala (Dancák, 2005), navyše modernou sa stala individuálna zbožnosť. Svoj diel na spomalení pútníctva mali aj francúzska revolúcia, napoleonské vojny a v 20. storočí svetové vojny.

Pútníctvo sa zaradilo do systému masového cestovného ruchu prakticky okamžite po jeho vzniku, ktorý je spájaný so vznikom cestovnej kancelárie „Thomas Cook and Son“ v roku 1841 – prvej cestovnej kancelárie na svete. Vznik moderného turizmu ovplyvnil aj technologický pokrok v oblasti transportu a dopravných komunikácií (Charvát, 2007). V prvej etape to bol predovšetkým rozvoj železnice, ktorý turistom a (tiež) pútnikom umožnil realizovanie hromadných zájazdov. Napr. rozvoj dnes svetoznámeho centra religiózneho turizmu v Lurdoch (mariánske zjavenia r. 1858) pozitívne ovplyvnilo napojenie mesta na francúzsku železničnú sieť v roku 1866 (Eade, 1992).

Včlenenie pútníctva do cestovného ruchu spolu s etablovaním pútníckych miest ako prvkov turistickej atraktivity viedlo k vytvoreniu zodpovedajúcich foriem cestovného ruchu, t. j. **religiózneho, resp. pútníckeho turizmu**.

V krajinách stredovýchodnej Európy sa však rozvoj pútníckych centier, ako aj celej formy cestovného ruchu, na desaťročia utlmil, resp. zastavil nástup totalitných komunistickej diktatúr po skončení II. svetovej

Púť na Kalvárii v Zlatých Moravciach v roku 1910 (zdroj: archív M. Tomajka)

tovej vojny (podrobnejšie napr. Dluhoš, 2000, resp. Ambrósio a kol., 2019). Slobodne sa mohol rozvíjať až po spoločensko-politických zmenách uskutočnených v novembri roku 1989.

V súčasnej dobe sme svedkami renesancie cestovania a putovania pozdĺž stredovekých pútnických ciest – napr. Svätajakubská cesta, Via Francigena, Cesta Sv. Olafa, Cesta Sv. Martina (Duda, 2016; Maak, 2010). Uvedené cesty patria do zoznamu certifikovaných európskych kultúrnych ciest. Koncept kultúrnych ciest vznikol v roku 1987 z iniciatívy Rady Európy (Peterka, 2016). Ich význam je popri posilnení cezhraničných väzieb aj v upozornení na rôznorodosť kultúr, formujúcich európske kultúrne dedičstvo. V súčasnosti je certifikovaných 40 kultúrnych ciest (Cultural Routes: Newsroom, 2020). Cestovanie pozdĺž menovaných ciest sa stalo jedným z pilierov **kultúrneho turizmu**, pod ktorý religiózny cestovný ruch patrí (Collins-Kreiner, 2010 a 2010a).

Fenomén putovania neobišiel ani územie dnešného Slovenska. Najstaršia zmienka o púti do Santiago de Compostela zo Slovenska je datovaná do roku 1307 (Mróz, Mróz, Krogmann, 2019). Bola to púť, ktorá bola nariadená súdom ako znak kajúcnosti. Odsúdený Herman Lank mal púťou do Ríma, Bari, Santiaga de Compostela a Aachenu odčiniť vraždu Fridricha, syna grófa Arnolda zo Spišského Hrhova (Slivka, 1998).

Kaplnka sv. Panny Márie v Lehote, kde sa od roku 1873 konajú púte na počesť zjavenia Panny Márie (zdroj: archív Obecného úradu v Lehote)

Podporu zakladaniu pútnických miest v našom priestore preukázal uhorský panovník Ľudovít Veľký, keď odovzdal majetok s kostolom v Marianke rádu pavlínov (Lacika, Fiala, 1991), čo dokumentuje aj listina kráľovnej Márie z roku 1384, v ktorej je zakomponované originálne znenie časti textu listiny

Pútnické miesto Cigléd v Strekove v roku 1990

Ludovíta Velkého z roku 1377 s týmto obsahom: „*My Ludovít, z Božej milosti kráľ Uhorska, Poľska, Dalmácie, atď... touto listinou zaznačujeme pre budúcnosť, že pre nádej a úctu, ktorú máme k preblahoslavenej a slávnej Panne, ako aj pre zvláštnu priazeň, ktorú prechováваме k Rádu sv. Pavla, prvého pustovníka, chceme rozmnožiť kláštory týchto bratov pustovníkov a zväčšiť počet ich miest v našom kráľovstve, a preto kostol blahoslavenej Panny Márie v zemi zvanej Tál, nad hradom Pajštún, pri obci Stupava a Mást aj s pozemkami, čo k nemu patria, ako aj so všetkými úžitkami, sme vyňali spod jurisdikcie a panskej moci uvedeného hradu a naveky a neodvolateľne sme ho dali, darovali a odovzdali do vlastníctva spomenutému rádu bratov pustovníkov, a to bez toho, že by boli poškodené práva iných, čoho svedectvom je táto naša listina, ktorú, keď nám bude predložená, vydáme opatrenú našou veľkou pečatou.*“ (<https://bazilikamarianka.sk/historia-baziliky/>). Rozvoj pútnických miest (napr. Marianka, Šaštín) pozitívne ovplyvnila aj protireformácia (17. stor.).

Zoznam informačných zdrojov:

- Ambrósio, V., Fernandes, C., Krogmann, A., Leitão, I., Oremusová, D., Petrikovičová (Šolcová), L. 2019. From church perseverance in authoritarian states to today's religious inspired tourism. In: PASOS Revista de Turismo y Patrimonio Cultural. 2019, Vol. 17, Nr. 5, pp. 1065–1078.
- Bazilika Marianka. 2020. <https://bazilikamarianka.sk/historia-baziliky/>
- Bioque, B. 2015. Kniha posvätných miest. Bratislava : Príroda, 2015. 256 s.

Collins-Kreiner, N. 2010a. Researching Pilgrimage: Continuity and Transformations. In: Annals of Tourism Research. 2010, Vol. 37, No. 2, pp. 440–456.

Cultural Routes: Newsroom. 2020. www.coe.int/en/web/cultural-routes/-/european-route-of-historic-gardens-certified-cultural-route-of-the-council-of-europe

Dancák, F. 2005. Náboženský turizmus. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2005. 38 s. ISBN 80-89007-65-1.

Dlugoš, F. 2000. Dejiny Mariánskej hory v Levoči 1247–1995. Levoča : Polypress, 2000. 349 s. ISBN 80-88704-29-4.

Duda, T. 2016. The St. Olav's Way – the origin, nature and trends in development of pilgrimage activity in Scandinavia. In: Peregrinus Cracoviensis, Vol. 27, No. 1, p. 25–45.

Eade, J. 1992. Pilgrimage and tourism at Lourdes, France. In: Annals of Tourism Research. 1992. Vol. 19, No. 1, pp. 18–32.

Goeldner, Ch., R., Richie J. R., B. 2014. Cestovní ruch, principy, příklady, trendy. Praha : Albatros Media, 2014. 545 s. ISBN 978-80-251-2593-3.

Charvát, I. 2007. Cestovanie a turizmus v zrkadle času. Banská Bystrica : Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela, 2007. 132 s. ISBN 978-80-8083-344-2.

Jackowski A. 2003. Świąta przestrzeń świata, podstawy geografii religii. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2003. pp. 270. ISBN 83-233-1717-8.

Jackowski, A. 2005. Jasnogórskie pielgrzymowanie bez granic. Częstochowa : Niedziela, 2005. pp. 171. ISBN 83-88389-95-5.

Krajčík, A., Pikna, P., Hrašna, C. 2016. Slovenská mariánska cesta z Gaboltova do Šaštína. Žilina : Alfa a Omega, 2016. 196 s. ISBN 978-80-89828-01-2.

Lacika, I., Fiala, A. 1991. Putovanie za Máriou. Európske pútnické miesta. Bratislava : Q111, 150 s.

Maak, K. 2010. Der Jakobsweg als Faktor touristischer Entwicklung in ländlichen Regionen Castilla y León und Brandenburg im Vergleich. Hamburg : Verlag Dr. Kovač, 2010. pp. 365. ISBN 978-3-8300-5115-2.

Mróz, F., Mróz, L., Krogmann, A. 2019. Factors Conditioning the Creation and Development of a Network of Camino de Santiago Routes in Visegrad Group Countries. In: International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage, Vol. 7, 2019, Nr. 5, p. 56–71.

Peterka, M. 2016. Cyrilometodějská stezka jako příležitost pro využití a interpretaci společného evropského kulturního dědictví. In: Konstantínove listy. 2016. roč. 9, č. 2, s. 106–118.

Rózycki, P. 2016. Turystyka a pielgrzymowanie. Kraków : Wydawnictwo WAM, 2016. pp. 351. ISBN 978-83-277-1198-4.

Slivka, M. 1998. Stredoveký homo viator. Slovensko vo vzťahu k medzinárodným pútným miestam. In: Archaeologica historica. 1998. roč. 23, č. 1, s. 303–320.

Specht, J. 2009. Fernwandern und Pilgern in Europa. München : Profil Verlag, 2009. pp. 179. ISBN 9-378-89019-652-7.

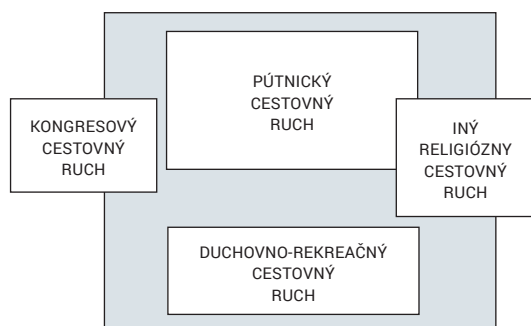
Svätójakubské cesty na mape z r. 1648. <https://www.editionsdanielerveaux.fr/Saint-James-of-Compostela-map>

[2] Teoreticko-metodické východiská problematiky

Prvou formou religiózne motivovanej mobility, ako sme už uviedli, bolo **putovanie**. Jeho základnými elementmi sú podľa Jackowského a kol. (1996) človek veriaci (*homo religiosus*), priestor (*locus*) a sväté miesto (*locus sacer*). Túto skutočnosť reflektujú aj definície putovania Matloviča (2001), Ostrowského (2010), Kureka, ed. (2011), Lenčiša, ed. (2006) a Eliašovej (2004). V zmysle Ibanescu a kol. (2018) predstavuje púť dvojité cestovanie, t. j. vnútorné, duchovné a vonkajšie, ktoré zažívajú bežní turisti.

Rozvojom masového turizmu došlo k väčšej variabilite motívov cestovania. Do pútnických miest, hodnotných aj z historického hľadiska, prichádzajú okrem pútnikov aj turisti, ktorí rozhodnutie navštíviť pútnické miesto odôvodňovali napr. poznávacím motívom. Potreba pomenovať takto motivované migrácie do religióznych centier viedla k zavedeniu nového termínu – religiózny turizmus.

Religiózny cestovný ruch je každý druh cestovného ruchu, ktorého účastníci sú počas svojich ciest a hlavne na mieste dočasného pobytu výhradne, resp. silne religiózne motivovaní (Rinschede, 1992). Uvedená forma cestovného ruchu je tvorená viacerými zložkami. V rámci nej je najvýznamnejšie pútnictvo, resp. **pútnický cestovný ruch** (Krogmann, 2007). Ako súčasť religiózneho turizmu možno považovať aj religiózne motivovaný **kongresový cestovný ruch** (častočne zasahujúci), **duchovno-rekreačný cestovný ruch** (duchovné cvičenia, tábory mládeže, misijné prázdniny atď.) a **ostatný religiózny cestovný ruch** (príchody súvisiace s podujatiami, napr. slávnosť vysvätenia kostola, resp. návšteva religióznych festivalov).

Členenie religiózneho cestovného ruchu (zdroj: Rinschede, 1992, spracoval A. Krogmann)

Používanie týchto termínov vyvolalo rozsiahle diskusie o vzťahoch medzi putovaním a religióznym turizmom (podradenosť, nadradenosť, rovnocennosť). Ibanescu a kol. (2018) uvádzajú, že pozícia pútnictva v moderných klasifikáciách je jedným z gordických

uzlov turizmu začiatku 21. storočia. Zmätok, začlenenie, asociácia alebo disociácia postupne alebo súčasne charakterizovali vzťah medzi pútnickým a religióznym turizmom vo vedeckej literatúre. My považujeme religiózny cestovný ruch za súborný pojem, ktorým je možné označiť všetky aktivity, ktoré sú motivované výhradne religiózne, resp. religiózny motív je jedným z motívov cestovania. V súlade s Matlovičovou a kol. (2015) sem patria aj cesty príslušníkov religióznych systémov, ktoré nemajú v rámci kultu zavedenú praktiku púte, napr. protestantské cirkvi (ich príslušníci pôjdu do Lurdov pravdepodobne ako poznávací turisti).

Púte a religiózny cestovný ruch sú dôležitým predmetom výskumu, najmä v oblasti geografie cestovného ruchu geografia a geografie religii z dôvodu ich časovo-priestorového pôsobenia (Rinschede, Sievers, 1987; Park, 1994; Collins-Kreiner, 2010b). Východiskom pre tieto výskumy je sakrálny priestor.

Veriaci človek nevníma priestor ako homogénny celok (Eliade, 2006), podľa neho existujú časti priestoru, ktoré sa kvalitatívne odlišujú od iných. Dokumentuje to aj Boží výrok: „Nepribližuj sa! Vyuzuj si sandále, lebo miesto, na ktorom stojíš, je svätá pôda.“ (Ex 3,5). Veriaci človek tak môže priestor členiť na posvätný (silný, plný významu) a neposvätný (Eliade, 2006). Toto vnímanie je reflektované geografmi v termínoch religiózna krajina (Park, 1994), resp. sakrálny priestor (Stump, 2008).

Sakrálny priestor definuje Przybylska (2008) ako funkčne zvýraznenú časť geografického priestoru, ktorá odráža potreby a príležitosti na vyjadrenie náboženského presvedčenia komunity. Sakrálny priestor, resp. pútnické miesto vzniká najčastejšie v súvislosti s obrazom, sochou, relikviami svätých, ktoré do kostola priniesol šlachtic, cirkevný hodnosťár, resp. kópie uctievaných predmetov boli vytvorené v zahraničí (Kučerová a kol., 2011). Takým príkladom je vznik pútnickej tradície v pennsylvánskom meste Doylestown, známom aj ako americká Częstochową (Czyrwik – Sołjan, 1993). Zaslúžili sa o ňu, ako je z vyššieho textu zrejme, poľskí prisťahovalci, ktorí si prostredníctvom tohto miesta udržiavali a posilňovali svoju identitu aj mimo svoju domovinu.

Pútnické miesta vznikali aj na miestach zjavení a zázračných udalostí (napr. zázračné vyličenie). Preto nezastupiteľnou časťou každej štúdie o pútnickom mieste je analýza predmetu kultu a jeho histórie. Z množstva štúdií spomenieme aspoň práce autorov Kapera (2004), Jackowski a Sołjan (1995), Szczepankiewicz-Battek (2003), Mróz (2003) a Paturi (1989).

Centrom sakrálného priestoru je zvyčajne kostol alebo kaplnka, okolo ktorých je rozptýlená aj drob-

na sakrálna architektúra. Tieto stavby sú základným hmotným motívom účasti na pútnických aktivitách. Priradené sú preto analyzované v každej z vyššie uvedených prác. Zmenené architektonické objekty a ich špecifická (patrocínium, typ stavby) sa z pohľadu religióznej geografie a religiózneho turizmu môžu stať základom pre typizácie stredísk religiózneho turizmu. Ako príklady takto zameraných prác môžeme uviesť štúdie Liutikasa (2005), Krogmanna a kol. (2017).

Okrem sakrálnych objektov, ktoré v pútnickom mieste reprezentujú lokalizačné predpoklady cestovného ruchu v zmysle členenia cestovného ruchu podľa Mariota (1983), sa v pútnických miestach rozvíja aj segment ubytovacích a stravovacích zariadení. Ich špecifikom bola v minulosti jednoduchosť ubytovania a stravovacích zariadení samoobslužného charakteru, čo zodpovedalo požiadavkám prichádzajúcich pútnikov (Andryszczak, 2005). V poslednej dobe však zaznamenávame predovšetkým vo svetových pútnických miestach (napr. Fatima) výstavbu nových ubytovacích zariadení, ktoré po kvalitatívnej stránke korešpondujú s narastajúcimi nárokmi nielen pútnikov, ale aj turistov, ktorí prichádzajú na tieto miesta s napr. poznávacími motívmi. V prípade spomínanej Fatimy mesto profituje zo svojej polohy v strede medzi Lisabonom a Portom. Tá je využívaná na realizovanie konferenčných akcií (nielen religiózneho charakteru), čomu sa aj ponuka mesta adekvátne prispôsobila.

Ďalšou kategóriou realizačných predpokladov sú obchody so suvenírmi, resp. devocionáliami (predmetmi slúžiacimi na povznesenie zbožnosti veriacimi). Ich polohou v meste Lurdy sa zaoberajú napr. Rinschede (1989), Pihet, Violier (1993) alebo Bilaska-Wodecka a Soľjan (2005). Vo svojich prácach konštatujú lokalizáciu takto zameraných obchodov pozdĺž pútníkmi najfrekventovanejších prístupových ciest.

Pútnické miesta boli a sú v 20. a 21. storočí výrazným spôsobom ovplyvňované zdokonaľovaním dopravy, rozvojom masového turizmu, ako aj globalizáciou, sekularizáciou, ekonomickým rastom a komercializáciou (Soľjan, Liro, 2020). To všetko prispelo k priestorovo-funkčným zmenám v pútnických miestach (dochádza k výstavbe nových, kapacitne väčších sanktuárií; Fatima prekonala vývoj od malej Kaplnky zjavenia, cez výstavbu prvej a druhej baziliky, až po rast diverzifikácie sakrálnej architektúry). Ďalším znakom transformácie pútnických miest je napr. nárast investícií do výstavby objektov s viacerými funkciami (kongresové centrá, resp. kongresové hotely) a zriaďovanie kultúrnych zariadení, múzeí (so zameraním na kultúrneho turistu). Uvedené fakty viedli k priestorovému rastu pútnických miest. Ako príklady štúdií, zachytávajúcích priestorový rast

pútnických miest, možno uviesť napr. práce Gormsena s Hasselom (1995) alebo Rinschedeho (1987, 1988).

V súvislosti s rastúcou variabilitou motívov, vedúcich k príchodu do pútnického miesta (veľké pútnické miesta sú cieľom aj poznávacích zájazdov), je veľká časť štúdií orientovaných na štúdium motívov príchodu do pútnického miesta, čo korešponduje s Mariotovými (1983) selektívnymi predpokladmi. Nolan a Nolan (1989) členia prichádzajúcich pútnikov v Európe na tradičných pútnikov, členov organizovaných pútnických zájazdov a masových turistov. Ďalšie typizácie prichádzajúcich do pútnických miest prezentujú napr. Canoves a Forga (2016) či Collins-Kreiner, Kliot (2000).

V posledných dvoch desaťročiach sme svedkami rozvoja pútnických ciest vo väčšine štátov Európy. Prirodzene najviac prác je venovaných Svätajakubskej ceste, ktorá bola uznaná Radou Európy ako prvá kultúrna trasa v Európe. Problematika Svätajakubskej cesty je spracovávaná jednak z pohľadu podmienok jej rozvoja, napr. Mróz a kol. (2019), hodnotenia vybavenosti službami pre pútnikov, napr. Ambrósio a kol. (2020), či impaktom pútnickej trasy na rozvoj územia (Maak, 2010). Tomuto fenoménu sa venujú napr. aj práce Horáka a kol. (2015), Peterku (2016), ktorí sa zameriavajú na predpoklady budovania pútnických trás na Morave s využitím predovšetkým Cyrilometodskej tradície.

Z metodického hľadiska bola publikácia spracovávaná na základe excerptie dostupných informačných zdrojov a ich komparatívnej analýzy. Kritický prístup k informáciám bol podporený aj komunikáciou s Biskupským úradom v Nitre a so správcami farností, ktorým boli zaslané na vyplnenie katalógové listy pútnických miest. Nezastupiteľné miesto patrilo aj vlastnému terénnemu prieskumu spojeného s dokumentovaním pútnických miest a komunikácií so starostami obcí, čo však bolo výrazne ovplyvnené pandemiou COVID-19. Pozornosť sme venovali aj vnímaniu vybraných pútnických miest ich návštevníkmi prostredníctvom ankety. Informácie sme vizualizovali prostredníctvom obrázkov i mapy. Výsledkom týchto metodických krokov je obsahová štruktúra tejto publikácie.

Zoznam informačných zdrojov:

- Ambrósio, V., Fernandes, C., Goretti, S., Cabral, A. 2020. A conceptual model for assessing the level of development of Pilgrimage Routes. In: International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage. Vol. 7, 2020, Nr. 2, p. 94-104.
- Andryszczak, A. 2005. Taizé – Pielgrzymka Zaufania przez Ziemię In: Peregrinus Cracoviensis 16. Bilaska-Wodecka E., Soľjan I. red. Kraków: Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2005, p. 159-165.
- Bilaska-Wodecka, E., Soľjan, I. 2005. Pociaszycielki Strapio-

- nych v Kevelaer. Katolícka „oaza“ w protestanckiej Westfalii Połnocnej. In: *Peregrinus Cracoviensis* 16. Biłska-Wodecka E., Sołjan I. red. Kraków: Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2005, p. 139–151.
- Canoves, G., Forga, J. M. 2016.** The Determinants of Tourist Satisfaction in Religious Destinations: the case of Montserrat (Spain). In: *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, Vol. 4, 2016, Nr. 5, 26–36.
- Collins-Kreiner, N. 2010b.** Geographers and Pilgrimages: Changing Concepts in Pilgrimage Tourism Research. In: *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 101, 2010, Nr. 4, p. 437–448.
- Collins-Kreiner, N., Kliot, N. 2000.** Pilgrimage Tourism in the Holy Land: The Behavioural Characteristics of Christian Pilgrims. In: *GeoJournal*, Vol. 50, 2000, Nr. 1, p. 55–67.
- Czyrwik-Sołjan, I. 1993.** Katolíckie pielgrzymki mniejszości narodowych w Stanach Zjednoczonych na przykładzie Sanktuarium Matki Boskiej Częstochowskiej w Doylestown. In: *Turyzm*, Vol. 3, 1993, Nr. 1, p. 41–55. ISSN 0867-5856
- Eliade, M. 2006.** Posvätné a profänní. Praha: OIKOYMENH, 2006. 141 s. ISBN 978-80-7298-175-5
- Eliašová, D. 2004.** Impulzy pre rozvoj pútnického cestovného ruchu na Slovensku. In: *Ekonomická revue*, roč. 37, 2004. č. 4, s. 230–238. ISSN 0139-8660
- Gormsen, E., Hassel, H. G. 1995.** Pilgerreise als Objekt geographischer Forschung. Das Beispiel Medjugorje in Jugoslawien. In: *Geographia Religionum*, Band 10, 1995. p. 143–154.
- Horák, M., Kozumplíková, A., Somerlíková, K., Lorencová, H., Lampartová, I. 2015.** Religious Tourism in the South-Moravian and Zlín Regions: Proposal for Three New Pilgrimage Routes. In: *European Countryside*, Vol. 7, 2015, Nr. 3, p. 167–178.
- Ibanescu, B., Munteanu, A., Stoleriu, O., M. 2018.** Territorial and marketing strategies related to religious tourism in Northern Moldavia, Romania. In: *CES Working Papers*, Vol. 10, 2018, Nr. 1, p. 129–148.
- Jackowski, A., Witkowska, A., Jabłoński, Z., Sołjan, I. 1996.** Przestrzeń i sacrum. Kraków: Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1996. 326 p.
- Jackowski, A., Sołjan, I. 1995.** Pielgrzymki w polskim prawosławiu. In: *Turyzm*, Vol. 5, 1995, č. Nr. 2, p. 49–63. ISSN 0867-5856
- Kapera, I. 2004.** Ruch pielgrzymkowy do Limanowej. In: *Peregrinus Cracoviensis* 15. Biłska Wodecka E., Sołjan I. red. Kraków: Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004, p. 178–186. ISSN 1425-1922
- Krogmann, A. 2007.** Religiózny cestovný ruch v Nitrianskom kraji. Nitra: UKF v Nitre, 2007. 100 s. ISBN 978-80-8094-186-4
- Krogmann, A., Nemčíková, M., Oremusová, D., Ambrósio, V., Mróz, F. 2017.** Religiozita a jej reflexia v cestovnom ruchu na Slovensku. In: *Konštantínove listy*, roč. 10, 2017, č. 2, s. 178–190. ISSN 2453-7675
- Kučerová, S., Kučera, Z., Reeves, D., Hupková, M. 2011.** Putní místa v kulturním dědictví české společnosti. In: *Geografické rozhledy*, roč. 20, 2011, č. 4, s. 22–23.
- Kurek, W. ed. 2011.** *Turystyka*. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2011. p. 541. ISBN 978-83-01-15294-9
- Lenčíš, Š. ed. 2006.** *Púte a putovania. Ružomberok: Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku*. 2006. 211 s. ISBN 80-89138-54-3
- Liutikas, D. 2005.** Pilgrimystės vietų tinklas lietuvoje: geografinė retrospektyva. In: *Geografijos metraštis*, Vol. 38, 2005, Nr. 1, p. 146–162. ISSN 0132-3156
- Maak, K. 2010.** Der Jakobsweg als Faktor touristischer Entwicklung in ländlichen Regionen. Castilla y León und Brandenburg im Vergleich. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 378 p.
- Mariot, P. 1983.** *Geografia cestovného ruchu*. Bratislava: Veda, 1983, 249 s.
- Matlovič, R. 2001.** Pútnické miesta ako perspektívne lokality cestovného ruchu na Slovensku. In: *Zborník z vedeckej konferencie: Kultúra a cestovný ruch*. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici. 2001, s. 92–95.
- Matlovičová, K., Klamár, R., Mika, M. 2015.** *Turistika a jej formy*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. 2015. 550 s. ISBN 978-80-555-1530-4.
- Mróz, F. 2003.** Turystyka religijna na przykładzie sanktuarium relikwii drzewa krzyża swiatego na Swiatym Krzyżu. In: *Folia turistica*, 2003. Nr. 14, p. 103–115.
- Mróz, F., Mróz, L., Krogmann, A., 2019.** Factors Conditioning the Creation and Development of a Network of Camino de Santiago Routes in Visegrad Group Countries. In: *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, Vol. 7, 2019, Nr. 5, p. 56–71.
- Nolan, M. L., Nolan, S. 2002.** Religious sites as tourism attractions in Europe. In: *Annals of Tourism Research*, Vol. 19, 2002, Nr. 1, p. 68–78.
- Ostrowski, M. 2010.** Pilgrimages or Religious Tourism? In: *Peregrinus Cracoviensis*, Nr. 10, p. 53–62.
- Park, Ch. C. 1994.** *Sacred Worlds: An Introduction to Geography and Religion*. London: Routledge, 1994. 287 p. ISBN 0-203-72929-3
- Paturski, F. R. 1989.** Pilgerstadt Mekka. In: *Praxis Geographie*, Vol. 19, 1989, Nr. 9, p. 20–22.
- Peterka, M. 2016.** Cyrilometodějská stezka jako příležitost pro využití a interpretaci společného evropského kulturního dědictví. In: *Konštantínove listy*, roč. 9, 2016, č. 2, s. 106–118. ISSN 2453-7675
- Pihet, Ch., Violier, Ph. 1993.** Lourdes. Przestrzeń miejska i funkcja turystyczna. In: *Turyzm*, Vol. 3, 1993, Nr. 1, p. 31–39. ISSN 0867-5856
- Przybylska, L. 2008.** Zróznicowanie przestrzeni sakralnej Gdyni. In: *Regiony Nadmorskie*, Nr. 14, Uniwersytet Gdański, Katedra Geografii Rozwoju Regionalnego, 2008. 121 p.
- Rinschede, G. 1987.** The pilgrimage town of Lourdes. In: *Journal of Cultural Geography*, Vol. 7, 1987, Nr. 1, p. 21–33.
- Rinschede, G. 1988.** The pilgrimage center of Fatima/Portugal. In: *Geographia Religionum*, nr. 4, 65–98.
- Rinschede, G. 1989.** Pilgerzentrum Lourdes. In: *Praxis Geographie*, Vol. 19, 1989, Nr. 9, p. 14–18.
- Rinschede, G. 1992.** Forms of Religious Tourism. In: *Annals of Tourism Research*, Vol. 19, 2002, Nr. 1, p. 51–67.
- Rinschede, G., Sievers, A. 1987.** The pilgrimage phenomenon in socio-geographical research. In: *The National Geographical Journal of India*, Vol. 33, 1987, Nr. 3, p. 213–217.
- Sołjan, I., Liro, J. 2020.** The changing roman catholic pilgrimage centres in Europe in the context of contemporary socio-cultural changes. In: *Social & Cultural Geography*, Vol. 21, 2020
- Stump, R. W. 2008.** *The Geography of Religion. Faith, Place and Space*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2008. ISBN 978-0-7425-1080-7
- Szczepankiewicz-Battek, J. 2004.** Różant - pielgrzymkowe centrum Łużyc. In: *Peregrinus Cracoviensis* 15. Biłska-Wodecka E., Sołjan I. eds. Kraków: Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004, p. 93–104. ISSN 1425-1922

[3] Vymedzenie územia Nitrianskej diecély

Nitrianska diecēja bola zriadená bulou *Industriae tuae*, vydanou pápežom Jánom VIII. v roku 880, čím sa stala najstarším biskupstvom v strednej Európe (Judák, 1999). Podľa Marsinu (2010) sa po páde Veľkej Moravy a vzniku Uhorského kráľovstva novovzniknutá Ostrihomská arcidiecēja stala územne nástupcom pôvodného Nitrianskeho biskupstva z obdobia okolo roku 900. K obnoveniu Nitrianskej diecély došlo začiatkom 12. stor. (Kováč, 1998).

Územie Nitrianskej diecély v súčasnej plošnej podobe existuje od rozhodnutia o územnej reorganizácii biskupstiev pápežom Benediktom XVI. na základe dekrétu zo 14. februára 2008 o reorganizácii diecéz latinského obradu (Ujlacký, 2008), išlo o dekrét Kongregácie pre biskupov N. 621/2008. Cieľom reorganizácie bolo reagovať na rast počtu veriacich a približným sa k nim zabezpečiť lepšiu pastoraáciu a evanjelizáciu.

Novovytvorené územie Nitrianskej diecély sa nachádza vo východnej časti západného Slovenska a má pretiahnutý severo-južný tvar. Z morfológického hľadiska ide o podstatne kompaktnjšie územie, ako bolo pôvodné územie Nitrianskej diecély (plošne identické s historickou Nitrianskou diecézou z obdobia Uhorska), ktorého väčšina plochy sa nachádzala na severe Slovenska.

Rovnako aj poloha Nitry ako centra diecély sa zmenila z okrajovej na centrálnejšiu, čo umožňuje aj lepšiu mobilitu v rámci diecély.

Z hľadiska cirkevnej administratívy je územie Nitrianskej diecély spravované 17 dekanátmi, ktorým podlieha 197 farností (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/dieceza/>). Centrami dekanátov sú v abecednom poradí Bánovce nad Bebravou, Bošany, Hronský Beňadik, Lužianky, Močenok, Nemšová, Nitra, Nitrianske Rudno, Nové Zámky, Radošina, Štúrovo, Šurany, Topoľčany, Trenčín, Vrable, Zlaté Moravce a Želiezovce (stav k 10. 11. 2020).

Cirkevné hranice diecéz sú špecifické tým, že nekorrespondujú s administratívnymi hranicami. Prevažná časť Nitrianskej diecély je tvorená obcami Nitrianskeho kraja. Všetky obce Nitrianskeho kraja však do diecély nepatria, časť z nich je podriadená správe Trnavskej a Banskobystrickej diecély. Cirkevnej jurisdikcii Nitrianskej diecély podlieha aj časť obcí patriacich administratívne pod správu Trenčianskeho, Žilinského a Banskobystrického kraja.

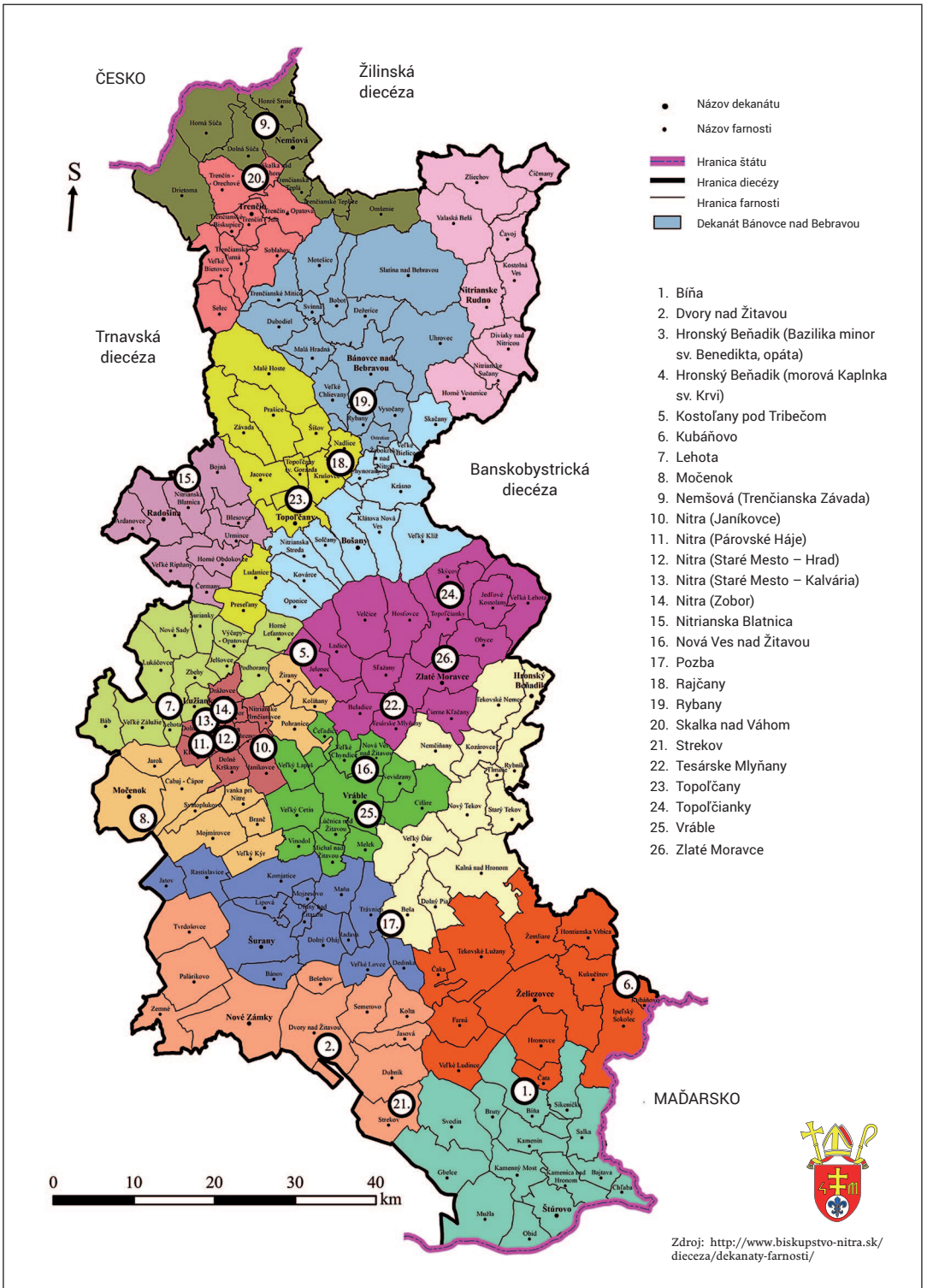

Rímskokatolícka cirkev na Slovensku pred 14. 2. 2008 a od 14. 2. 2008. Zdroj: [http://www.wikiwand.com/sk/Z%C3%A1padn%C3%A1_provincia_\(slovensk%C3%A1_cirkev%C3%A1_provincia\)](http://www.wikiwand.com/sk/Z%C3%A1padn%C3%A1_provincia_(slovensk%C3%A1_cirkev%C3%A1_provincia)) © T. Urban

Nitrianska diecēja má rozlohu 5 932 km², žije v nej 701 416 obyvateľov, z čoho 578 712 (82,5%) sú katolíci (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/dieceza/>). To, že religiozita obyvateľov územia je pevne zakorenená, dokumentujú aj pútnícke miesta v tomto priestore.

Zoznam informačných zdrojov:

- Rímskokatolícka cirkev – Biskupstvo Nitra.** 2020. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/dieceza/>
- Judák, V.** 1999. Nitrianske biskupstvo v dejinách. Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 1999. 76 s. ISBN 80-968246-5-1
- Kováč, D.** 1998. Dejiny Slovenska. Praha: Nakladateľství lidové noviny, 1998. 365 s. ISBN 80-7106-268-5
- Marsina, R.** 2010. Vývoj cirkevnej organizácie na Slovensku v staršom stredoveku. In: Vývoj cirkevnej správy na Slovensku. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku- FF Trnavskej univerzity. 2010, s. 15–28.
- Rímskokatolícka cirkev na Slovensku.** [http://www.wikiwand.com/sk/Z%C3%A1padn%C3%A1_provincia_\(slovensk%C3%A1_cirkev%C3%A1_provincia\)](http://www.wikiwand.com/sk/Z%C3%A1padn%C3%A1_provincia_(slovensk%C3%A1_cirkev%C3%A1_provincia))
- Ujlacký, T.** 2008. Reorganizácia slovenských diecéz. <https://www.mosr.sk/reorganizacia-slovenskych-diecez/>

Strediská religiózneho cestovného ruchu v Nitrianskej diecéze (upravila: E. Lapšová)

[4] Strediská religiózneho cestovného ruchu v Nitrianskej diecéze

Po stáročia boli miestami, kde dochádzalo k výmene tovaru i myšlienok komunikácie a ich križovatky. Pocestní tu vyhľadávali odpočinok – fyzické a duševné osvieženie, veľmi často zabezpečené miestnym prameňom vody. Vznik pútnických miest tak súvisel nielen so spirituálnym impulzom, ale aj s významnou dopravnou polohou. Tú dokumentuje v stredoveku atribút brodu, resp. mýta. V predmetnom území je prirodzene viac takýchto lokalít – Ivanič (2019a, 2019b), resp. Ivanič a Hetényi (2019), uvádzajú napr. obce Nitra, Nová Ves nad Žitavou, Vrábľe, Zlaté Moravce. V súlade s Feketom (1947) môžeme konštatovať, že najčastejší výskyt pútnických miest je viazaný na styk nížín s pohoriami (napr. lokalizácia Nitry na styku Podunajskej nížiny a pohoria Tribeč), v údoliach významnejších vodných tokov (napr. len pozdĺž rieky Žitavy sú to pútnické miesta Zlaté Moravce, Tesárske Mlyňany, Nová Ves nad Žitavou, Vrábľe).

Bohatú religióznú históriu Nitrianskej diecézy dokumentuje 26 pútnických lokalít rôzneho významu a veku. Ich patrocinia sme overovali na základe prác Ďurča (2008) a Judáka s Poláčikom (2009). V tejto kapitole ich zhodnotíme v poradí podľa abecedy.

V meste Nitra, ktorá je krajskou metropolou i centrom rovnomennej diecézy, sa nachádza päť lokalít pútí. Sú nielen zrkadlom bohatej cirkevnej histórie mesta, ale reflektujú aj obdobie po politických a spoločenských zmenách, ktoré sa u nás uskutočnili v roku 1989. Ďalším miestom viacerých pútí je Hronský Beňadik s dvomi lokalitami.

Pri každom pútnickom mieste sme analyzovali nasledovné prvky: poloha, príslušnosť k farnosti a dekanátu, legenda, kult, charakteristika sakrálneho priestoru, púte, resp. púti, infraštruktúra a propagácia pútnického miesta.

Zoznam informačných zdrojov:

Ďurčo, M. 2008. Patrocinia kostolov v Nitrianskej diecéze do konca 18. storočia ako prejav miestnej úcty. In: Ružomberský historický zborník II. Ružomberok: FF KU v Ružomberku. 2008, str. 95–131.

Fekete, Š. 1947. Vznik, rozloženie a význam slovenských pút-

Hronský Beňadik – pútnický chodník ku Kaplnke sv. Krvi vedie okolo hradieb Baziliky sv. Benedikta, opáta (foto: P. Vince)

nických miest. In: Národopisný sborník. 1947, roč. 8, č. 3, s. 125–144.

Ivanič, P. 2019a. Collection of Road Toll in Southwestern Slovakia in the Middle Ages on the basis of Written Sources. In: Studia Historica Nitriensia. 2019. Vol. 23, No. 2, pp. 426–455, ISSN 1338-7219.

Ivanič, P. 2019b. Mýtné pomery v stredoveku na Pohroní a Požitaví. In: Historický časopis. 2019, roč. 67, č. 3, s. 541–554. ISSN 2585-9099

Ivanič, P., Hetényi, M. 2019. Cestná sieť a výber cestného mýta v oblasti Ponitria v stredoveku v kontexte písomných prameňov. In: Martínek (ed.). Výskum historických cest v interdisciplinárnom kontextu 2019. Brno: Centrum dopravného výskumu, v. v. i. 2019. s. 71–80. ISBN 978-80-88074-72-4

Judák, V., Poláčik, Š. 2009. Katalóg patrociní na Slovensku. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. 2009. 476 s. ISBN 978-80-969787-3-1

Farský Kostol Nanebovzatia Panny Márie v obci Bíňa (foto: J. Lacika)

[4.1] Bíňa

Obec Bíňa sa nachádza cca 16 km severným smerom od mesta Štúrovo v okrese Nové Zámky. Prechádza ňou cesta 1. triedy č. 76 spájajúca mesto Želiezovce na severe a mesto Štúrovo na juhu. Západným okrajom obce vedie železnica v smere Levice – Štúrovo.

Bíňa patrí do Štúrovského dekanátu, má samostatnú faru. Patrí pod ňu farský kostol Nanebovzatia Panny Márie, Rotunda dvanástich apoštolov, Kaplnka Panny Márie Lurdskej (pútnická, Kalvária) a Kostol Božského Srdca Ježišovho.

Vznik pútnického miesta, v severnej časti extravilánu obce, súvisí s prameňom, ktorý vyviera na pozemku Pálfyovcov. Legenda hovorí o Svätom Ladislavovi, ktorý nechal vytrysknúť vodu pri bíňskej hradbe. „Stalo sa, že kráľ Ladislav unikal pred svojimi prenasledovateľmi. Pri stmievaní už boli unavení a zastavili sa odpočívať pri vonkajšom údolí bíňskej hradby. Vojaci i kone boli smädní, preto kráľ vytiahol meč a vpichol ho do trávou zarostenej zeme. Obrátil svoj pohľad

Interiér farského kostola (foto: J. Lacika)

k nebesiam a modlil sa k Panne Márii, potom vytiahol meč z trávy a na tom mieste začala vyvierat voda, ktorou si potom uhasili smäd unavení vojaci i kone“.

Aj ďalšia legenda má vzťah k prameňu. „Pri bíňskych valoch vytryskol prameň, kde chodievali na pole pracujúci roľníci. Majiteľ pozemku, kde sa nachádzal prameň, ho chcel zlikvidovať. Napriek

Detail interiéru farského kostola (foto: J. Lacika)

všetkým snahám sa prameň po každom jeho zásahu objavil. Miestni ľudia a tí, ktorí žili v okolitých osadách, pripisovali jav Panne Márii, preto pomenovali prameň Svätá studnička. Odtedy sa tam začali konať miestne púte na veľké sviatky Panny Márie, ktoré sa konajú dodnes.

Táto voda sa stala svätou na základe ďalšej legendy, ktorá hovorí „o premenení veľkomožného pána z pohana na veriaceho“. V dôsledku jeho premeny dal na východ od prameňa na severnú stranu údolia postaviť drevenú kaplnku o pôdoryse 2,5 × 2,5 m. Nad oltárom sa nachádzal obraz Madony. Okolo obrazu visel závoj nevesty, vedľa neho boli umiestnené dve sviečky na svietnikoch (<http://www.putnickemiesta.sk>).

Kult uctievania je viazaný na Pannu Máriu. Centru obce dominuje farský Kostol Nanebovzatia Panny Márie pochádzajúci z roku 1217. Je jednou z najkrajších pamiatok románskeho slohu. Je to jednolodový románsky kostol s dvojvežovým priečelím, predsieňou, emporou, trojicou svätých s polygonálnymi apsidami a južnou sakristiou. Kostol dal ako súčasť dnes už zaniknutého kláštora premonštrátov postaviť niekedy pred rokom 1217 komes Omodej z rodu Hunt-Poznanovcov. Išlo o reprezentatívnu stavbu, ktorá odrážala vysoké postavenie a bohatstvo tohto rodu i blízkosť neďalekého Ostrihomu – sídla uhorského kráľa i prímasa.

V 16. a 17. storočí územie Bíne aj s opusteným kláštorom ovládali Turci. Kláštorový komplex vyplienili v roku 1683 poľské vojská. Oprava sa uskutočnila až v rokoch 1722–1732. V 19. storočí došlo k výrazným a dosť necitlivým stavebným zásahom. V roku 1861 sa uskutočnila oprava kostola, v rámci ktorej sa však nerešpektovala pôvodná stredoveká stavba. Aj preto sa v rokoch 1896–1898 realizovala ďalšia obnova kostola. Druhá svetová vojna sa kostolu stala takmer osudnou. V rokoch 1951–1955 (udáva sa aj rok 1953) sa uskutočnila komplexná pamiatková obnova spoje-

Rotunda dvanástich apoštolov (foto: J. Lacika)

ná s architektonickým výskumom. V rámci tejto obnovy bolo posunuté aj koryto Hronu, ktorý ohrozoval svah, na ktorom kostol stojí.

V blízkosti kostola stojí románska **Rotunda dvanástich apoštolov**, ktorá je kruhového pôdorysu s vnútornou apsidou a 12 nikami (Divoková, 2000). Tehlovú rotundu postavili v rámci kláštorného komplexu premonštrátov komes Omodej a jeho syn Štefan z rodu Hunt-Poznanovcov. Prvá písomná zmienka o nej je až z roku 1391 (<http://apsida.sk/c/1857/bina-rotunda>).

Pútnickým miestom je **Svätá studnička s Kaplnkou Panny Márie Lurdskej** v severnej časti extravilánu obce v smere k Biňanskému rybníku v miestnom lesíku. V kanonických vizitáciách sa spomína pútnické miesto v Bíni v roku 1860. V tomto čase tu pri prameni stála drevená kaplnka, ktorá v roku 1925 zhorela. Na podnet Jána Janíga a jeho manželky Rozálie (Janig János és neje Teknyő Rozália) ctiteľia Panny Márie bývajúci v okolitých dedinách Bruty (Bart), Bíňa (Bény), Čata (Csata), Damásd (časť Hronovce), Kamenín (Kéménd), Sikenička (Kisgyarmat), Kamenný Most (Kőhídygyarmat), Malé Kosihy (Kiskeszi), Hronovce (Lekér), Pavlová (Garámpáld), Salka (Szalka) v rokoch 1927–1928 postavili novú murovanú na počesť Panny Márie Lurdskej. Umelecky hodnotné diela sa v nej ale nenachádzajú.

Pútnické dni sú Svätodušný pondelok, Nanebovzatie Panny Márie – 15. august (súčasne spojená s dožinkami) a Narodenie Panny Márie – 8. september, resp. prvá nedeľa po týchto dňoch (<http://www.apsida.sk/c/3414/bina>).

Z hľadiska **infraštruktúry** sa v areáli nachádza upravený prameň vody, krížová cesta, kaplnka a pri vstupe malá jaskyňa upravená na kaplnku. Sväté omše sa konajú v maďarskom jazyku pred improvizovaným poľným oltárom. Celý areál je ozvučený, vyzdobený kvetmi a okolie celého miesta je upravené. Miesta na sedenie sú zabezpečené drevenými lavicami.

Pútnické miesto Svätá studnička s Kaplnkou Panny Márie Lurdskej a krížovou cestou (foto: J. Lacika)

Miesta na sedenie pre pútnikov (foto: A. Tóthová)

Púť v auguste 2019 (foto: E. Dániel)

mi. Spovedanie veriacich sa uskutočňuje v pripravených vonkajších spovedniciach.

Parkovanie je riadené organizátormi. Miesta pre automobily sa nachádzajú pozdĺž prístupovej cesty spolu so sociálnymi zariadeniami. V sakrálnom priestore chýbajú niektoré prvky infraštruktúry, ako napr. predaj devocionálií a občerstvenia. Ubytovacie či stravovacie zariadenia sa v obci nenachádzajú.

Púte sú **propagované** nielen konvenčne (farské oznamy, Katolícke noviny), ale aj na sociálnych sieťach a internetových stránkach DoKostola (<https://www.dokostola.sk/kostol/kaplnka-lurdskej-panny-marie-kalvaria>) a Asociácie pútnických organizácií

Slovenska (<http://www.putnickemiesta.sk/>). Informácie o púti je možné nájsť aj na stránkach v maďarskom jazyku (napr. <https://felvidek.ma/2009/05/beny/>).

Zoznam informačných zdrojov:

- Apsida.** 2020. <http://apsida.sk/c/1857/bina-rotunda>
Divoková, I. 2000. Rotundy na Slovensku. In: Historická revue, 2000, roč. 11, č. 10, s. 37, ISSN 1335-6550
DoKostola.sk 2020. <https://www.dokostola.sk/kostol/kaplnka-lurdskej-panny-marie-kalvaria>
Pútnické miesta. 2020. <http://www.putnickemiesta.sk/putnickie-miesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/bina-2/>

Pohľad na Kaplnku sv. Martina na Kalvárii v obci Dvory nad Žitavou (foto: J. Lacika)

[4.2] Dvory nad Žitavou

Obec Dvory nad Žitavou leží 10 km východne od mesta Nové Zámky. Obcou prechádza cesta 1. triedy č. 75 spájajúca Nové Zámky a Lučenec v smere západ – východ. Patrí do dekanátu Nové Zámky a je spravovaná samostatnou farnosťou.

Dvory nad Žitavou (*villa Wduord*) ležiace na Českej ceste boli známe tým, že sa tu vyberali mýtné poplatky – zmienka o ich výbere pochádza z dokumentu z roku 1229. V ňom sa spomína, že uhorský panovník Ondrej II. oslobodil tunajších poddaných svätobeňadického opátstva od platenia polovice tunajšieho mýta. V roku 1256 kráľ Belo IV. daroval mýto (*tributum de Wduord*) komesovi Sebretovi. Od neho ho získalo ostrihomské arcibiskupstvo, ktoré zabralo aj tunajšie majetky opátstva v Hronskom Beňadiku. Proti tomuto opátstvu neúspešne protestovalo. V roku 1336 sa uvádza, že mýto sa má od obchodných vozov vyberať aj v Dvoroch nad Žitavou (Ivanič, 2019a).

V 19. storočí došlo k veľkému rozmachu obce. Na troskách historických objektov kaplnky, kúrie a kláštora postavených kráľom sv. Štefanom, ale zničených tureckými nájazdami (Ujlacký, 2020) začala v rokoch 1855–1860 za intravilánom obce na vyvýšenine – na Vršku sv. Martina vzniká **Kalvária**, kde

Vstup na vyvýšeninu vedie po barokovom schodisku širokom 5,7 m s plastikami anjelov (foto: J. Lacika)

sa stretali hranice komárňanskej, hontianskej a nitranskej župy. Prekvapí nielen svojou rozsiahlosťou. Iniciátorom jej výstavby bol miestny farár Adolf Majthényi. S prácami sa začalo v roku 1855 vztýčením dočasného kríža na vrchole kopca. Prvotné práce spočívali v odvodnení okolitého terénu, vybudovaní prístupovej cesty a upravení vyvýšeniny do pravidelného oválu. V priebehu piatich rokov bolo vysadených v areáli takmer 7 000 agátových stromčekov. V rovnakej dobe pribudlo 14 kaplniek krížovej cesty. Kaplnky sú v neogotickom štýle s lomeným oblúkom

Kaplnka krížovej cesty (foto: J. Lacika)

a obdĺžnikovým pôdorysom. Sú umiestnené popri chodníku, ktorý špirálovito lemuje už spomínanú vyvýšeninu. Pôvodné obrazy namaľované olejom na plech boli už dvakrát vymenené za nové, naposledy pri rekonštrukcii Kalvárie v rokoch 1994–1996.

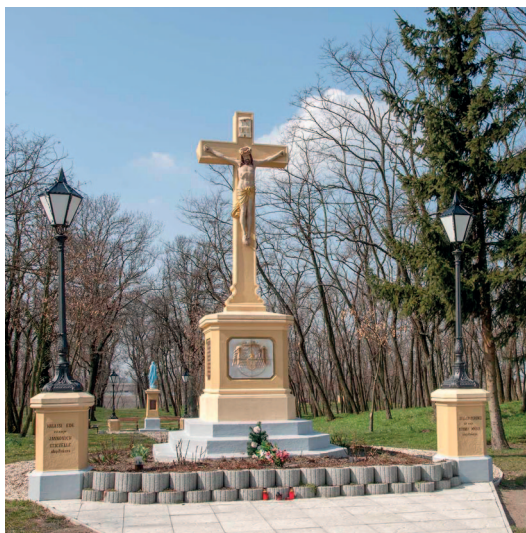
Vstup na vyvýšeninu predstavuje monumentálne schodisko s plastikami po stranách. Tie predstavujú sv. Máriu Magdalénu, Máriu Kleofášovu, Bolestnú Matku a sv. Jána. Schodisko uzatvárajú dve plastiky anjelov.

V strede stromovej aleje za krížom bol pôvodne plánovaný veľkolepý kostol. Napokon tu však stojí od roku 1859 na vysokom podstavci **kamenná socha Panny Márie**.

Ďalší z objektov Kalvárie, **zvonica** s dvomi zvonmi a kruhovým pôdorysom, sa dostala aj do erbu obce. Pravdepodobne na základoch stredovekej kaplnky bola v kalvárskom areáli postavená aj **Kaplnka sv. Martina**.

V roku 1859 bol na vrchole kopca miesto pôvodného dočasného kríža ztýčený nový kríž, a to pri príležitosti 50. výročia kňazstva kardinála a ostrihomského arcibiskupa Jána Scitovského, ktorý tunajšiu Kalváriu v roku 1860 aj slávnostne posvätil. Podľa záznamov sa slávnosti zúčastnilo 40 000 pútnikov.

Pútnickým miestom v obci je Kalvária. Rozsiahly

Záver krížovej cesty (foto: J. Lacika)

areál bol pôvodne osvetlený liatinovými lampami, ktoré sa čiastočne zachovali dodnes. **Infraštruktúra** je postupne budovaná. Na nie príliš vysoký vrchol Kalvárie sa dá dostať dvoma cestami. Prvá vedie špirálovito okolo vyvýšeniny až na vrchol a jej cestu lemujú 14 malých kaplniek krížovej cesty datovaných do roku 1857. Táto nenáročná trasa je vhodná pre všetky vekové kategórie nevynímajúc imobilných ľudí či rodičov s kočkami. Hoci je druhá cesta kratšia, vedie však cez mohutné schodisko so sochami svätcov a anjelov. Pred Kaplnkou sv. Martina sa nachádzajú lavičky, ktoré napovedajú, že práve na tomto mieste sa konajú bohoslužby (Stankayová, 2020). Pravidelná púť sa koná pri sviatku Povýšenia sv. Kríža (14. septembra) a má lokálny charakter.

Propagácia púte je realizovaná prostredníctvom farských oznamov, Katolíckych novín, Tlačovej kancelárie Konferencie biskupov Slovenska, resp. sociálnej siete Facebook.

Zoznam informačných zdrojov:

Ivanič, P. 2019a. Collection of Road Toll in Southwestern Slovakia in the Middle Ages on the basis of Written Sources. In: Studia Historica Nitriensia. 2019, Vol. 23, No. 2, pp. 426–455. ISSN 1338-7219

Kalvárie a krížové cesty na Požitaví. 2009. <http://www.zitava.sk/historia-pozitavia/kalvarie-akrizove-cesty-na-pozitavi>

Pútnické miesta. 2020. <http://www.putnickemiesta.sk/putnickie-miesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/dvory-nad-zitavou/>

Stankayová, A. 2020. Dvorská kalvária púta polohou i históriou. In: Katolícke noviny. 28. 1. 2020

Ujlacký, T. 2020. V Dvoroch nad Žitavou slávil výročie požehnaní miestnej Kalvárie. <https://tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20200914059>

Bazilika minor sv. Benedikta, opáta v Hronskom Beňadiku je monumentálne dielo (foto: J. Lacika)

[4.3] Hronský Beňadik (Bazilika minor sv. Benedikta, opáta)

Obec Hronský Beňadik sa nachádza 44 km východne od Nitry, 19 km východne od mesta Zlaté Moravce a 18 km severne od mesta Levice. Z hľadiska cirkevnej organizácie patrí do dekanátu i farnosti Hronský Beňadik.

Obcou vedie cesta 1. triedy č. 76, ktorá spája sídla Nová Baňa a Kalná nad Hronom v smere sever – juh. Približne 1 km severne od Hronského Beňadiku sa na spomínanú cestu napája komunikácia E571, ktorá vedie západným smerom do mesta Nitra. Priamo v obci sa nachádza aj železničná stanica.

Hronský Beňadik sa stal známym vďaka starému benediktínskemu gotickému kostolu s rokom konsekrácie (vysvätenia) 1075. Jeho história je spojená predovšetkým s benediktínskou rehoľou, ktorá tu pôsobila až do polovice 16. storočia. Kostol bol podľa odpisov listiny z r. 1075 zasvätený pôvodne Blahoslavennej Panne Márii. Aj pergamen z roku 1453 spomína konsekrovanie kláštora a oltára ku cti sv. Nanebovzatej Panny Márie. Vtedy mali byť do oltárnej menzy vložené ostatky sv. Scholastiky, sv. Andreja apoštola a sv. Gertrúdy (Gajdoš, 2018; Pomfyová, Žažová, 2015). V súčasnosti farský kostol, **Bazilika minor sv. Benedikta, opáta**, spolu s príslušným **kláštrom sv. Benedikta** patria k najvýznamnejším kultúrnym pamiatkam na Slovensku.

Predmetom kultu sa stala **relikvia Najsvätejšej Kristovej krvi**, kúsok z Veronikinej šatky s kvapkami Kristovej krvi, ktorú daroval pápež Pavol II. kráľovi Matejovi Korvínovi. Ten za dôstojné miesto uloženia relikvie uznal Hronský Beňadik. V súčasnosti sa relikvia nachádza v Kaplnke Kristovej krvi. Veriaci na toto miesto putujú, aby tu našli pokoj, uzdravenie a silu.

Miesto vzniku najstaršieho románskeho kláštora na Slovensku nebolo zvolené náhodne. Malo priaznivé prírodné podmienky a existovala tu stará obchodná cesta spájajúca Nitru s bankskými lokalitami, z ktorých sa neskoršie vyvinuli kráľovské mestá.

Z prvotného románskeho komplexu (z r. 1075) sa zachovalo veľmi málo. Prieskum konaný na tejto lokalite už v rokoch 1881–1883 odkryl murivú patrie k najstarším kláštorným stavbám na našom území. Boli to pravdepodobne trojloďová bazilika a južne od nej ležiace kláštorné budovy. Tieto stavby tu však jestvovali iba tristo rokov. Prvá polovica 14. storočia priniesla chátranie objektu a zborenie kláštorných budov i kostola. K výstavbe dnešného komplexu budov došlo za vlády kráľa Ľudovíta I. Veľkého z Anjou v rokoch 1345–1350. Prvou stavbou bol gotický kostol a trojica svätých s krížovými klenbami. Súčasne sa pristúpilo i k stavbe kláštorných budov. Po dokončení tejto stavebnej etapy, na sklonku 14. storočia, postavili trojloдие s dvojicou charakteristických veží a s reprezentačným neskorogotickým vstupným por-

Nádvorie pred vstupom do Baziliky minor sv. Benedikta, opáta (foto: P. Rafaj)

Portál Baziliky minor sv. Benedikta, opáta (foto: P. Rafaj)

Detail výzdoby portálu (foto: P. Vince)

táľom. Kláštor bol stavebne doplnený o južné krídlo s krížovou chodbou. Poslednou stavbou, zasahujúcou do obdobia gotiky, bolo tzv. opátske krídlo, dokončené v roku 1508. V strede kláštora sa nachádzala kláštorná záhrada. Po dokončení stavebných prác sa kostol začal zaplňať významnými umeleckými dielami, najmä oltármi, z ktorých sa však zachovalo veľmi málo. Z obdobia nasledujúcom po opätovnom zria-

dení kláštora až do 15. storočia sa o osude objektu zachovalo pomerne málo správ. Výnimkou je doba správcovstva opátom Jánom III. (1476–1510). Ten dal podľa záznamov pokryť nanovo strechu kostola, zriadil kaplnku Božej krvi a okolo roku 1506 dal v kostole inštalovať organ. Začiatok 16. storočia niesol so sebou narastanie tureckého nebezpečenstva, čo malo za následok ďalšie stavebné úpravy kláštorného komplexu, ktorých výsledkom bolo prebudovanie kláštora i kostola na renesančnú pevnosť. Tento proces bol zavŕšený v rokoch 1565–1588, kedy majiteľom objektu bola ostrihomská kapitula. Súčasťou kláštorného areálu sa stali mohutné hradby a delové bašty. Napriek týmto úpravám boli stavby kláštora počas tureckých nájazdov značne poškodené. Celé zostávajúce obdobie 17. i 18. storočia boli poznamenané opravami zničených častí. Tragickým dňom pre

Krídlový oltár Baziliky minor sv. Benedikta, opáta (foto: J. Lacika)

Relikviár s Kristovou krvou sa v bazilike uchováva v Kaplnke Kristovej krvi (foto: J. Lacika)

kláštor sa stal 21. júl 1881, kedy boli budovy kláštora zachvátené veľkým požiarom. Ten poškodil objekt natoľko, že kapitula v Ostrihome bola nútená pristúpiť k rozsiahlym úpravám, čo znamenalo úbytok dovtedy pomerne dobre zachovaných častí kláštora, napr. bola odstránená vstupná brána s padacím mostom (<http://klastorbenadik.nrb.sk/>). Bližšie informácie o prestavbách uvádza Gajdoš (2018).

Kláštor bol majetkom ostrihomskej kapituly až do roku 1918. V roku 1929 sem prišli saleziáni, ktorí tu pôsobili do roku 1950, keď ich v rámci celoštátnej akcie zameranej proti reholiam v noci z 13. na 14. apríla odviekli a internovali na rôznych miestach. Kláštor sa stal charitným domom, kde boli príslušníčky kongregácie sestier Božského Vykupiteľa. V roku 1991 sa doň vrátili saleziáni a od roku 1999 tu pôsobili palotíni (Ivanič, 2006). Od roku 2013 je objekt bez mníšskeho rádu.

K umelecky najhodnotnejším súčasťami interiéru v bazilike patria umelecky hodnotné krídlové oltáre, Kaplnka Kristovej krvi, gotický kríž a Boží hrob so sochou mŕtveho Krista ako aj relikvie svätých (sv. Svorad-Andrej, sv. Beňadik, sv. Benedikt, sv. Scholastika, sv. Jozef, blahoslavený Titus Zeman).

Chrám sv. Benedikta povýšil na baziliku minor Svätý Otec František 4. marca 2019 so slávnostným uvedením 28. júna 2019 nitrianskym biskupom Mons. Viliamom Judákom.

Kľembová chodba Kláštora sv. Benedikta (foto: P. Vince)

Okrem pravidelných bohoslužieb je bazilika miestom rôznych liturgických slávení. K bazilike prináležia kláštor sv. Benedikta sa stále viac otvára verejnosti – ponúka duchovné programy a pobyty, zrekonštruované prízemie sýpky s výstavou venovanou histórii benediktínskej rehole a jej kláštorov. Prijemné posedenie ponúka kláštorňá čajovňa.

Obec má charakter regionálneho pútnického miesta, centrum púte je benediktínsky kláštor. Počas roka sa v Hronskom Beňadiku koná **niekoľko pútí**, najvýznamnejšie z nich sú v najbližšiu nedeľu k sviatku sv. Jozefa, ženícha Panny Márie (19. marca); v prvú májovú nedeľu pri morovej kaplnke na Háji z vďačnosti za ukončenie moru v Tekovskej župe (bližšie v podkapitole 4.4); na sviatok Zoslania Ducha Svätého – Turíce; na sviatok Najsvätejšieho Srdca Ježišovho – 19 dní po Turicach. Najväčšia púť sa koná na sviatok Krista Kráľa (<http://www.putnickemiasta.sk/putnicke-miasta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/hronsky-benadik/>), na ktorej sa zúčastňuje približne 500–600 ľudí. Svätá omša sa koná v priestoroch kláštorneho chrámu, ktorý je dostatočne priestraný pre všetkých veriacich.

Pútnické miesto disponuje postupne sa rozširujúcou **infraštruktúrou** – v areáli sa nachádza info-centrum, stánkový predaj devocionálií, parkovisko v zadnom dvore kláštora, ubytovanie priamo v kláštore s možnosťou stravy, toalety v sýpke kláštora, ďalšie možnosti poskytuje obec.

Propagácia pútnického miesta je zabezpečovaná printovo (Katolícke noviny, tlačeneé plagáty a ich prezentácia vo farnostiach diecézy), elektronicky (webová stránka farnosti, baziliky – kláštora a diecézy, Tlačovej kancelárie Konferencie biskupov Slovenska a sociálnej siete Facebook) i audiovizuálne (TV Lux, TA3 a pod.).

Zoznam informačných zdrojov:

Bazilika sv. Benedikta, opáta a benediktínskeho kláštora v Hronskom Beňadiku. 2020. <http://klastorbenadik.nrb.sk/>.

Gajdoš, J. 2018. Hronskobeňadický kláštor a jeho prestavba Franzom Stornom. Hronský Beňadik. 2018. 160 s. ISBN 978-80-973063-4-2

Pútnické miesta. 2020. <http://www.putnickemiasta.sk/putnicke-miasta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/hronsky-benadik/>

Ivanič, P. 2006. Benediktíni v Hronskom Beňadiku: dejiny najbohatšieho opátstva na území Slovenska. In: História, 2006, roč. 6, č. 4, s. 4–5, ISSN 1335-8316

Pomfýrová, B., Žažová, H. 2015. Hronský Beňadik (okr. Zarnovica). Bývalý benediktínsky Kostol a kláštor Panny Márie a sv. Benedikta (dnes farský Kostol sv. Benedikta). In: Stredoveký kostol: Historické a funkčné premeny architektúry. I. zväzok. Bratislava: Fo ART, s.r.o., Ústav dejín umenia SAV. 2015, s. 393–418. ISBN 978-80-89664-35-1

Morová Kaplnka sv. Krvi v Hronskom Beňadiku v lokalite Háj (foto: P. Vince)

[4.4] Hronský Beňadik (morová Kaplnka sv. Krvi)

Južne od obce centra obce Hronský Beňadik pri ceste I/76 v smere na miestnu časť obce Psiare sa na skale Háj nachádza morová **Kaplnka sv. Krvi**. Stojí na mieste bývalého hradiska a neskôr na mieste župnej drevenej Kaplnky sv. Heleny postavenej župným zemanstvom Tekova za podžupana Andreja Huňadyho. Mnohí miestni ju preto dodnes nazývajú ako Kaplnka sv. Heleny. Dostať sa k nej je možné autom zo Psiarov alebo pešo po žltej turistickej značke od baziliky sv. Benedikta, opäť v Hronskom Beňadiku.

Opevnené povelkomoravské hradisko bolo objavené v roku 1972 archeológom Štefanom Holčíkom pri prehliadke Kaplnky sv. Krvi z rokov 1713–1715. Tvorilo spolu s ďalšími hradiskami ochranu cesty Pohroním. Hradisko na Beňadickej skale bolo obohané asi 90 m dlhým, do pravého uhla zalomeným valovým opevnením. Z východnej strany nebolo potrebné budovať múr, ten totiž končil pri strmom, takmer kolmom zráze nad Hronom. Sídlisko malo tvar oválu s dĺžkou 300 metrov a šírkou 80 metrov. Jeho vek sa datuje do konca 9. alebo do 10. storočia. Toto hradisko nemalo významnejšiu hospodársko-politickú či kultúrnu funkciu, jeho úloha bola skôr strategická a ochranná. Malo chrániť obyvateľov pred nájazdmi cudzích (staromadžarských) kmeňov.

Návršie veľkomoravského hradiska (foto: P. Vince)

Dnes v mieste nálezu hradiska stojí morová župná kaplnka. Mor v roku 1710 zhoršil už aj tak nepokojné obdobie Rákociho povstania. Nákaza značne zdecimovala obyvateľstvo obce, ale to bolo dostatočne húževnaté na to, aby sa pozviechalo. Pamiatkou na toto obdobie je práve baroková rímskokatolícka Kaplnka sv. Krvi na Beňadickej skale postavená v rokoch 1713–1715 ako pripomienka morovej epidémie v rokoch 1709–1710.

Kaplnku vymaloval Imrich Kürtössy, vysvätená bola v roku 1716. Stavba je oktogonálneho pôdorysu, zaklenutá kupolou. Pred vstupom je predstavaný vstupný portikus s tympanómom. Nad vchodom je pamätná tabuľa stavby a opravy kaplnky s erbom

Križ s korpusom v areáli hradiska (foto: P. Vince)

Huňadyovcov. Fasádu stavby členia na zlomeniach pilastre, medzi nimi sú okná s polkruhovým zakončením. Na korunovej rímse je zasadená zvonová strecha zakončená laternou krytou cibulovou stochou. V interiéri je chór podopretý dvoma stĺpmi s dreveným lomeným schodiskom. Kaplnka nemá priestor pre zvon. Zvon bol umiestnený v drevenej zvonici z 18. storočia neďaleko kaplnky, okolo roku 1842 bol odcudzený a zvonica sa koncom 19. storočia zrútila. Počas prvej rozsiahlejšej opravy v roku 1876 bol oltárny obraz nahradený obrazom ukrižovania Krista od budapeštianskeho maliara Karola Jakobeyho (išlo o repliku oltárneho obrazu Povýšenia sv. Kríža, ktorého originál sa nachádza v bazilike minor v Ostrihome v Maďarsku), po stranách boli sochy sv. Rochu a sv. Sebastiána. Ďalšej opravy sa kaplnka dočkala v roku 1912 a v 50-tych rokoch 20. storočia. Koncom 90-tych rokov bola táto kaplnka vykradnutá vandalmi, ktorí dorezali aj obraz na hlavnom oltári. V interiéri sa nachádza chór a bol tu aj prenosný organ. V minulosti stála na 100 krokoch od kaplnky dre-

Erb Huňadyovcov nad vchodom do kaplnky (foto: P. Vince)

Obraz Panny Márie osadený v korune stromu pri chodníku vedúcom od baziliky ku Kaplnke sv. Krvi (foto: P. Vince)

vená zvonica z 18. storočia (<https://regiongron.sk/morova-zupna-kaplnka-na-haji/>).

Kaplnka sv. Krvi je v historických prameňoch zaznamenaná aj ako morová kaplnka na Háji alebo ako župná kaplnka na skale Háj. Často býva mylne označovaná ako Kaplnka Božej Krvi, tá sa však nachádza vo vnútri gotického chrámu v Hronskom Beňadiku (https://www.geocaching.com/geocache/GC2RW7K_phbo-morova-kaplnka-na-haji/).

V súčasnosti sa v kaplnke každý rok koná púť spojená so svätou omšou na sviatok Povýšenia sv. Kríža – 14. 9. (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/put-ku-kaplnke-na-haji-pri-hronskom-benadiku-pozvanka/>).

Z hľadiska **infraštruktúry** priestoru možno spomenúť iba parkovisko a drevené lavičky pre pútnikov. Pútnické miesto je propagované prostredníctvom tlačenej plagátov a ich prezentáciou vo farnostiach dekanátu, ďalej webovými stránkami farnosti a diecézy, Tlačovej kancelárie Konferencie biskupov Slovenska i sociálnou sieťou Facebook.

Zoznam informačných zdrojov:

- Morová župná kaplnka a hradisko, Hronský Beňadik. 2020.** <https://regiongron.sk/morova-zupna-kaplnka-na-haji/>
- PHBO Morová kaplnka na Háji. 2011.** https://www.geocaching.com/geocache/GC2RW7K_phbo-morova-kaplnka-na-haji
- Púť ku kaplnke na Háji pri Hronskom Beňadiku – pozvánka. 2019.** <http://www.biskupstvo-nitra.sk/put-ku-kaplnke-na-haji-pri-hronskom-benadiku-pozvanka/>

Kostol sv. Juraja v Kostoľanoch pod Tribečom (foto: P. Vince)

[4.5] Kostoľany pod Tribečom

Obec Kostoľany pod Tribečom sa nachádza na juhovýchodnom úpätí pohoria Tribeč v Kostolianskej kotline, v údolí potoka Drevenica, 14 km severozápadne od okresného mesta Zlaté Moravce a 23 km severovýchodne od krajského mesta Nitra. Dostupná je autobusovou dopravou z Nitry alebo Zlatých Moraviec.

Kostoľany pod Tribečom patria do dekanátu Zlaté Moravce – nemajú vlastnú farskú správu, sú **filiálkou** farnosti Ladice. Sú pútnickým miestom lokálneho významu.

Obci dominuje miestny predrománsky **Kostol sv. Juraja** z prvej polovice

11. storočia, jeden z troch najstarších chrámov na Slovensku so stredo európskymi unikátnymi freskami.

Kostol sv. Juraja má trojpriestorovú dispozíciu. Tvoria ju predrománske jednodielne s presbytériom, neskororománska časť s emporou a vežou a novodobá prístavba so samostatným vstupom na západnom

Interiér Kostola sv. Juraja – pohľad na emporu z 18. storočia, s maľbami na južnej a severnej stene kostola z polovice 11. storočia (foto: P. Rafaj)

priečelí. V roku 2009 bol kostol zapísaný do Zoznamu európskeho kultúrneho dedičstva. O rok neskôr začali stavebné úpravy interiéru kostola a od roku 2011 prebiehalo reštaurovanie predrománskych nástenných maľieb. Detailné informácie o histórii kostola sú uvedené napr. v monografii obce (Baxa,

Slávnosť sv. Gorazda v Kostoľanoch pod Tribečom
(foto: M. Segíňová)

Schody, vedúce ku Kostolu sv. Juraja s informačnými tabuľami o obci, o Kostole sv. Juraja a nástenných maľbách v jeho interiéri (foto: P. Vince)

Keresteš, eds., 2013), resp. v Sprievodcovi Kostolianskym náučným chodníkom (Baxa, Borzová, Bisták, eds., 2016).

Pri Kostole sv. Juraja vznikol po postavení jeho kamennej predrománskej časti **cintorín**. Hroby na ňom boli až do 13. storočia obvykle na povrchu označené neopracovanou kamennou platňou. Niektoré z platní sú dodnes rozmiestnené v okolí kostola a tak pripomínajú starý kostoliansky cintorín.

Púť na počesť sv. Gorazda sa v obci koná od roku 2000 (Baxa, Keresteš, eds., 2013). Jej predchodcom bola púť ku slávnosti patrónov Európy sv. Cyrila a Metoda (najneskôr od r. 1985). V júli 1999 sa na oslavách sv. Cyrila a Metoda zúčastnil dp. Irenej Ciutti, ktorý vo svojom príhovore vyzdvihol život a dielo sv. Gorazda a oboznámil prítomných s celonárodnými oslavami sv. Gorazda. Tým položil základný kameň osláv sv. Gorazda v Kostoľanoch pod Tribečom. Dôvodom bola túžba šíriť k nemu úctu ako k prvému po mene známemu svätcovi zo slovenského rodu. V roku 2000 už cirkevno-kultúrna slávnosť niesla meno sv. Gorazda, ktorá postupne oslovila veriacich a občanov celého regiónu.

Púť v súčasnosti s návštevnosťou 150–300 ľudí, sa koná vždy v poslednú júlovú sobotu blízko sviatku sv. Gorazda. O 17.00 hod. sa začína kultúrnym programom, po ktorom nasleduje svätá omša na poľnom oltári pod altánkom vedľa kostola (Pútnické miesta, 2017). Aj z toho vidieť, že tento sviatok (hoci cirkevný kalendár u nás hovorí len o spomienke) má v Kostoľanoch pod Tribečom viac charakter slávnosti ako púte, preto sa tu odpustky získať nedajú. Ale aj tak dodáva svätá omša, konajúca sa v podvečer na amfiteátri úpätia kopca Veľký Lysec okolo kostola, toľto priestoru posvätnú atmosféru, ktorú v hojnom počte prežívajú veriaci zo širokého okolia (Piatrová, ed., 2009).

Organizačnú stránku prípravy slávnosti má na sta-

roستي farský úrad Ladice spolu s dobrovoľníkmi z obce Kostoľany pod Tribečom. Účastníci slávnosti sú prevažne domáci, preto väčšinou prichádzajú pešo. Pútnici zo vzdialenejších miest využívajú autobusovú dopravu alebo individuálny typ dopravy s možnosťou parkovania v uliciach obce.

Z hľadiska **infraštruktúry** na sedenie slúžia drevené lavice nad trvalým poľným oltárom, kde sa v čase púte koná svätá omša. Pri organizovaní akcií sú k dispozícii aj toalety pri budove materskej školy pod kostolom. Pretože sa slávnosť koná počas jedného dňa, účastníci slávnosti nevyužívajú ani ubytovacie ani stravovacie zariadenia. Návštevníci sa však môžu občerstviť v pohostinstve v obci pri obecnom úrade. Pred Kostolom sv. Juraja je umiestnená informačná tabuľa, ktorá poskytuje návštevníkom stručné informácie o kostole v niekoľkých jazykoch.

Program akcie je **zverejňovaný** prostredníctvom cirkevných oznamov, plagátov rozposlaných po okolitých farnostiach, webových stránok obcí Ladice a Kostoľany pod Tribečom, pútnických miest Slovenska a na sociálnych sieťach (Facebook). Obec je zviditeľnená aj na YouTube. Kostol sv. Juraja aj so svojím zázemím je súčasťou **Kostolianskeho náučného chodníka**.

Zoznam informačných zdrojov:

- Baxa, P., Keresteš, P. eds. 2013.** Kostoľany pod Tribečom – monografia obce. Kostoľany pod Tribečom : Obecny úrad Kostoľany pod Tribečom. 2013. 256 s. ISBN 978-80-971437-4-9
- Baxa, P., Borzová, Z., Bisták, P. eds. 2016.** Sprievodca Kostolianskym náučným chodníkom. Kostoľany pod Tribečom, Bratislava : Obecny úrad v Kostoľanoch pod Tribečom, pamiatkový úrad Bratislava. 2016. 152 s. ISBN 978-80-972429-6-1
- Piatrová, A. ed. 2009.** Pútnické miesta Slovenska – sprievodca. Trnava : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity. 2009. 280 s. ISBN 978-808082-132-6
- Pútnické miesta 2017.** <http://www.putnickiemiesta.sk/events/put-ku-kostoliku-sv-juraja-na-slavnost-sv-gorazda-kostolany-pod-tribecom-farnost-ladice-3/>

Kaplnka s obrazom Panny Márie – pútnické miesto v Kubáňove (foto: archív Farského úradu v Ipeľskom Sokolci)

[4.6] Kubáňovo

Obec Kubáňovo sa nachádza približne 30 km východným smerom od mesta Želiezovce, prechádza ňou cesta II. triedy č. 564.

Pútnické miesto v rámci cirkevnej samosprávy zaraďujeme do dekanátu Želiezovce. Obec je spravovaná „excurrento“ z farnosti Ipeľský Sokolec.

Pútnická tradícia v obci je veľmi mladá a rozvíja sa od roku 2004. Miesto konania púte bolo v minulosti miestom, kde sa stala tragická udalosť. Tú si rodinní príslušníci obete pripomínali obrázkom Panny Márie. Neskôr bola postavená na tomto mieste kaplnka s obrazom Panny Márie, ktorá sa stala predmetom kultu. Toto miesto sa tak stalo pútnickým miestom s lokálnym významom.

Termín púte je stanovený na druhú májovú nedeľu, kedy sa pripomína zjavenie Panny Márie vo Fatime (13. 5.). V uvedený termín vychádza procesia z kostola v Kubáňove a putuje ku kaplnke, ktorá sa nachádza pri hlavnej ceste č. 564 na hranici obcí Kubáňovo a Lontov. O bezpečnosť pútnikov sa starajú dobrovoľníci z obce a členovia požiarného zboru.

Z hľadiska **infraštruktúry** sú pre pútnikov oproti kaplnke inštalované lavičky a stolík, ktoré môžu slúžiť aj pri odpočinku cestujúcich.

Veľký **potenciál pre rozvoj religiózneho turizmu** vidíme v miestnom Kostole sv. Ladislava, uhorského kráľa, postavenom v roku 1737. Sú v ňom opatrované relikvie sv. Svorada-Andreja a Benedikta, ktoré sú predmetom uctievania. Práve tieto relikvie môžu viesť k užšej spolupráci medzi kostolmi s relikviami týchto svätcov, resp. s ich patrocíniom, ktorá môže vyústiť aj do tvorby napr. pútnickej trasy. Púte sa organizujú 17. júla, resp. najbližšiu nedeľu k danému dátumu (www.tropie.tarnow.opokkka.org.pl).

Novokreovanej pútnickej tradícii zodpovedá aj **infraštruktúra**, ktorá je v obci minimálne zastúpená a reprezentuje ju len niekoľko ambulantných stánkov. Návštevníci sa môžu občerstviť v miestnom pohostinstve. Ubytovacie zariadenie v obci tiež absentuje. Parkovanie automobilov je umožnené na miestnych komunikáciách v blízkosti kostola.

Propagácia púte je výhradne formou farských oznamov.

Zoznam informačných zdrojov:

Krogmann, A. 2007. Religiózny cestovný ruch v Nitrianskom kraji. Nitra: UKF v Nitre, 2007. 100 s. ISBN 978-80-8094-186-4
Tropie. 2006. <https://www.tropie.tarnow.opokkka.org.pl>

Kaplnka Panny Márie v Lehote (foto: P. Vince)

[4.7] Lehota

Obec Lehota sa rozprestiera cca 10 km na západ od krajského mesta Nitra. Pútnické miesto je lokálneho významu. Z hľadiska cirkevnej administrácie patrí do dekanátu Lužianky, v rámci ktorého je obec spravovaná samostatnou farnosťou.

Popri severnej časti obce vedie rýchlostná cesta R1, z ktorej sa do obce možno dostať výjazdom Nitra – západ. So susednými obcami je prepojená miestnymi komunikáciami.

Vznik **pútnickej tradície** súvisí so zjavením Panny Márie, ktorú uvidel Jozef Dobrovoľný v druhej polovici 19. stor. Legenda hovorí, že sa mu Panna Mária zjavila na vršku nad dedinou, kde pásaval ovce. Žiadala od neho, aby tam privádzal púte a že tam chce byť uctievaná. Po prvýkrát sa mu zjavila na tom mieste, kde je teraz studnička. Druhý raz sa mu zjavila v kostole na oltári. Jozef na zjavenie časom zabudol. Po rokoch ho stihol ťažký trest – vážne ochorel. Lekári mu nevedeli pomôcť. Vtedy sa Jozef obrátil o pomoc k Panne Márii. Zjavila sa mu vo sne a povedala, že vyzdravie, ak urobí to, o čo ho prosila už pred rokmi – aby sa napil vody z prameňa na tom mieste, kde sa mu zjavila po prvý raz, aby po uzdra-

vení tam dal postaviť kaplnku a organizoval púte na toto miesto. On tak urobil. Dal si priniesť vodu, napil sa a bolo mu lepšie. Po uzdravení dal napísať žiadosť ostrihorskému arcibiskupovi, kde opísal celú udalosť. V liste ho tiež žiadal o povolenie viesť púte do Lehoty. Potom letákmi oznámil, že dňa 30. apríla sa mu zjavila Panna Mária na vršku pri Lehote a praje si, aby sa jej tam prejavovala úcta púťami a procesiami (<https://www.lehota.sk/pute-v-lehote.html>).

Pútnická tradícia sa datuje od konca 19. storočia, pričom púte sa až do konca 50. rokov konali v obci štyrikrát do roka (30. apríla na miestny sviatok zjavenia Panny Márie, na turíčny pondelok, 29. júna na sviatok sv. Petra a Pavla a na hody, t. j. prvú nedeľu po 26. júli). Podľa Keresteša ed. (2018) sa púť zúčastňovalo do 10 tisíc pútnikov. Postupne však vplyvom religiozite neprajnej ideológii púte zanikli. K ich obnoveniu došlo až v roku 1993, odkedy sa organizujú púte 30. apríla a na hodovú nedeľu.

Pútnický areál je upravený, jeho centrom je **kaplnka Panny Márie** s prístreškom. Rok výstavby tejto malej sakrálnej stavby nie je známy, no je zaznačená v mapách z 2. vojenského mapovania.

Sväté omše sa konajú v tesnej blízkosti kaplnky na pripravenom priestranstve. Z hľadiska **infraštruktú-**

Pút ku Kaplnke Panny Márie v roku 2017 (foto: S. Zaujecová)

Svätú omšu celebraval Mons. Viliam Judák a mukačevský biskup, vladyka Milan Šášik (foto: S. Zaujecová)

Pri kaplnke pred sochou Panny Márie (foto: S. Zaujecová)

ry sa na tomto mieste pre návštevníkov púte nachádzajú drevené lavice. V areáli je tiež upravený prameň vody, ktorú si pútnici vo fľašiach nosia domov.

Interiér Kaplnky Panny Márie (foto: S. Zaujecová)

Parkovanie sa počas púte realizuje pomocou organizátorov v uliciach obce.

Propagácia konania púte sa realizuje prostredníctvom farských oznamov a plagátov, na stránkach Tlačovej kancelárie Konferencie biskupov Slovenska (<https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20200724023>) na YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=nRoWCL50Fks>) a aj v monografií obce. Kaplnka Panny Márie je súčasťou **Náučného chodníka Aba Lehota** (<https://www.lehota.sk/naucny-chodnik.html>).

Zoznam informačných zdrojov:

Keresteš, P. ed. 2018. Lehota. Nitra : EN ARS, s.r.o., 2018, 272 s. ISBN 978-80-973164-0-2

Náučný chodník Aba Lehota. 2015. <https://www.lehota.sk/naucny-chodnik.html>

Púte v Lehote. 2015. <https://www.lehota.sk/pute-v-lehote.html>

Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska. 2020. <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20200724023>

Tradičná pút ku Kaplnke Panny Márie v Lehote dňa 30. 4. 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=nRoWCL50Fks>

Kaplnka sv. Gorazda v Močenku-Gorazdove (foto: P. Vince)

[4.8] Močenok

Obec Močenok sa rozprestiera juhozápadným smerom (cca 19 km) od krajského mesta Nitra a severným smerom (cca 13 km) od mesta Šaľa. Farnosť Močenok patrí do dekanátu Močenok. Súčasťou farnosti je i filiálka Horná Kráľová.

Dopravná dostupnosť je zabezpečená cestnou komunikáciou severojužného smeru č. 562 spájajúca mesto Nitra a Šaľa, na ktorú sa napájajú miestne komunikácie smerom do obce. Železničná trať obcou neprechádza.

Súčasťou obce Močenok je aj bývalá osada Gorazdov, 5 km juhovýchodne od centra obce. Močencania tam chodili pracovať do živočíšnej a rastlinnej výroby. Časť ľudí tam aj bývala, takže tam bola aj pobočka základnej školy v Močenku. Po čase tu zrušili vyučo-

Posvätenie základného kameňa Kaplnky sv. Gorazda v Močenku v roku 1993 (zdroj: P. Sýkora)

vane náboženstva a odstránili aj kríž, ktorý bol umiestnený v osade. O púti do Gorazdova sa dovtedy nehovorilo.

Močenok je dnes známy ako unikátna platforma náboženskej divadelnej prezentácie prostredníctvom festivalu biblických a duchovných hier **Gorazdov Močenok**. Festival vznikol ako slávnostná pripomienka odkazu sv. Gorazda, ktorý podľa dávnej tradície pochádzal práve z obce Močenok - z osady Gorazdov. Prvý ročník festivalu Gorazdov Močenok sa uskutočnil v dňoch 23.–25. júla 1993 ako súčasť veľkých osláv 880. výročia prvej písomnej zmienky o obci Močenok. Súčasťou bola aj **prvá púť do Gorazdova** a posvätenie znovu osadeného kríža. Existujú fotografie z púte asi 100 peších pútnikov, ktorí putovali na túto udalosť z Močenka do Gorazdova cca 5 km. Počas prvého ročníka festivalu Mons. František Rábek v parku pred Kostolom sv. Klementa v Močenku posvätil základný kameň Kaplnky sv. Gorazda v Gorazdove. Kaplnku postavila obec Močenok do roka a na záver festivalu 31. júla 1994 ako vyvrcholenie procesie Kaplnky sv. Gorazda posvätil J. Em. Ján Chryzostom kardinál Korec, nitriansky sídelný biskup (Keresteš, ed., 2020).

Predmetom kultu sa stala socha sv. Gorazda, ktorá je umiestnená na viditeľnom mieste vo vrchnej časti Kaplnky sv. Gorazda. Projekt kaplnky zdarma pripravili architekt Ing. arch. Stanislav Babčan a statik Ing. Milan Vaňuš. Podľa Ing. arch. Stanislava Babčana ho pri navrhovaní projektu kaplnky inšpirovalo niekoľko podnetov naraz: „V roku 1993 ma oslovil vtedajší starosta Močenka Ing. Jozef Šuvada s úmyslom realizácie Kaplnky sv. Gorazda v Gorazdove. Silné emócie vyvolávalo už samotné miesto, predpokladané rodisko sv. Gorazda. Záujem Nitrianskeho biskupstva, seminaristov, obce Močenok a nájdenie uschovaného zvona z bývalej zvoničky z Gorazdova vytvárali mozaiku podnetov pre pohľad na riešenie samotnej kaplnky. Pri stavbe kaplnky sme brali do úvahy priestorové danosti rovinatej krajiny, ktoré si žiadali dominantné riešenie, a preto sme navrhli vertikálu s orientáciou k nebesiam. Kaplnka má pripomínať začiatky kresťanstva na našom území a prvého svätca zo slovenského územia, žiaka sv. Cyrila a Metoda. Tvorí ju vertikála veže s krížovým pôdorysom v hornej časti s výrazom pre

Svätá omša pri Kaplnke na sviatok sv. Gorazda v Gorazdove (foto: M. Lašut)

Kardinál Ján Chryzostom Korec posväčuje Kaplnku sv. Gorazda (foto: M. Lašut)

zvon a dolu sa nachádzajú „mini románske“ kaplnky pre sošku sv. Gorazda. Tento priestor je upravený na meditáciu. Predpolie kaplnky vytvára priestor na slúženie svätej omše. Pozadie tvorí zemný val symbolizujúci otvorenú náruč objímajúcu kaplnku a vítajúcu každoročnú púť veriacich. Účast pútnikov na bohoslužbách a duchovných programoch pred Kaplnkou sv. Gorazda v Gorazdove potvrdila vhodnosť riešenia priestoru“ (Šuvada, Babčan, 2020).

Dôvodom vzniku púti do osady Gorazdov sa tak stala história daného miesta, kde sa pravdepodobne narodil svätý Gorazd – známy slovenský svätec, kňaz, pedagóg, literát, vzdelanec, diplomat, mučeník. Bol nielen verným spolupracovníkom solúnskych bratov, najmä sv. Metoda, ale pravdepodobne aj jeho nástupcom na arcibiskupskom stolci (Dian, Judák, 2007).

Do Gorazdova sa putuje len raz v roku, počas festivalu Gorazdov Močenok. Nie je to presný dátum,

Zdobenie oltárikov na sviatok Najsvätejšieho Kristovho tela (foto: P. Sýkora)

vždy je to však v blízkosti sviatku sv. Gorazda – 27. júla. Niektoré ročníky sa chodilo do Gorazdova počas festivalu vždy 27. júla (aj keď to bolo v týždni), bola tam večerná svätá omša. V nedeľu predpoludním potom pontifikálna svätá omša, ktorú každý rok celebraval Mons. František Rábek. Neskôr sa robil v Gorazdove program v sobotu večer – svätá omša, mládežnícky program a v nedeľu svätá omša v priamom prenose RTVS a niekedy aj program po nej.

Hlavná púť sa koná v nedeľu po sviatku sv. Gorazda (27. júla) v pútnickom areáli Gorazdov. Púte sa zúčastňuje v priemere 500–600 návštevníkov a veriacich. Svätá omša sa koná pred Kaplnkou sv. Gorazda na upravenom areáli. Počas nej hrá dychová hudba a spieva ženský spevácky zbor. Po svätej omši sa konajú ukážky tvorby ľudových umelcov, ukážka tvorby výroby píšťal, ukážky slovanskej kuchyne spojenej s ochutnávkou, vystúpenie skupiny historického šermu, koncert hry na gajdy, fujaru a iné ľudové nástroje a v podvečer sa koná ľudová zábava. Sakrálné miesto je dostatočne ozvučené, takže slová kňaza počujú i pútnici, ktorí sú rozmiestnení po celom priestranstve pútnického areálu a v okolí kaplnky. Pred oltárom sú rozmiestnené drevené lavice, ktoré slúžia na sedenie pre pozvaných hostí a starších ľudí.

Z hľadiska **infraštruktúry** pútnikom na osvieženie slúži niekoľko zdrojov pitnej vody a tiež prenosné stánky s pečivom, či domácimi koláčmi, o občerstvenie sa starajú i dobrovoľníci a členovia spolku sv. Gorazda. Hygiena je zabezpečená pomocou mobilných ekotoalet. Na bezpečnosť a poriadok dohliada obecná polícia. Parkovanie automobilov je umožnené v blízkosti pútnického areálu na trávinatej ploche a popri príjazdovej ceste. Ubytovacie i stravovacie zariadenia sa nachádzajú priamo v obci (cca 5 km od pútnického areálu).

Hlavná púť sa **propaguje** nielen konvenčne (vo forme farských oznamov, letákov, plagátov i v monografií obce), ale aj na webových stránkach DoKostola.sk

Socha sv. Gorazda v centre obce (foto: P. Vince)

(<https://www.dokostola.sk/>), farnosti (<https://mocenok.fara.sk>), obce (<https://mocenok.sk>) i diecézy (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/>), na sociálnych sieťach (Facebook) a audiovizuálne (Kábel TV Močenok, RTVS).

Zoznam informačných zdrojov:

Dian, D., Judák, V. 2007. Každý deň so svätými (2. diel). Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2007. 208 s. ISBN 978-80-7162-679-4

DoKostola.sk. 2020. <https://www.dokostola.sk/farnost/mocenok>

Fara Močenok. 2020. <https://mocenok.fara.sk/wp/vsetko-o-farnosti/sakralne-stavby/kaplnky/#gorazdov>

Keresteš, P. ed. 2020. Močenok – monografia obce. Močenok : EN ARS, s.r.o., 2020. 544 s. ISBN 978-80-973164-5-7

Močenok – informačný portál obce. <https://mocenok.sk/>
Slávnosť sv. Gorazda v Močenku. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/slavnost-sv-gorazda-v-mocenku/>

Šuvada, J., Babčan, S. 2020. Kaplnka s. Gorazda v Gorazdove. <https://mocenok.sk/clanok/kaplnka-sv-gorazda-v-gorazdove>

Kaplnka Panny Márie Fatimskej v Trenčianskej Závade (foto: P. Vince)

[4.9] Nemšová (Trenčianska Závada)

Mesto Nemšová leží na úpätí Bielych Karpát pri sútoku riek Váh a Vlára, v západnej časti Slovenska, 21 km severovýchodne od krajského mesta Trenčín. Mesto patriace do Trenčianskeho kraja je významnou križovatkou ciest z Bratislavy do Žiliny a na Moravu. Nemšová vybudovaním železnice z Trenčianskej Teplej do Brna, ako aj výstavbou sklárni rástla aj hospodársky. Zlúčením Nemšovej s obcami Klúčové, Luborča a Trenčianska Závada a vytvorením spoločnej úradovne bol položený základ pre získanie štatútu mesta 1. januára 1989. Dnes sa mesto administratívne člení na mestské časti Nemšová, Klúčové, Luborča a Trenčianska Závada (<https://www.nemsova.sk/mesto/o-meste/nemsova/poloha/>). Trenčianska Závada patrí do dekanátu i farnosti Nemšová.

V Trenčiankej Závade sa nachádza najstaršia fatimská kaplnka na Slovensku. Kaplnka **Panny Márie**

Interiér kaplnky Panny Márie Fatimskej (foto: P. Vince)

Fatimskej bola postavená v rokoch 1947–1949, teda 30 rokov po zjaveniach vo Fatime. Je symbolom vďaky Panne Márii za ochranu ľudí počas 2. svetovej vojny, hlavne však počas prechodu frontu cez obce, kedy takmer všetci obyvatelia boli evakuovaní v Tren-

čianskej Závade a okolitých horách ukrývajú sa pred vojnovým nebezpečenstvom. Podobne ako Fatima v Portugalsku aj Trenčianska Závada bola uchránená od hrôz vojny.

Základný kameň kaplnky bol posvätený dňa 18. mája 1947. Najväčšiu zásluhu na jej vystavaní mal Jozef Hanko, kaplán v Nemšovej v rokoch 1946–1950, veľký ctiteľ Panny Márie Fatimskej. Ovládal hru na hudobné nástroje a založil v Ľuborči dychovú hudbu, z ktorej neskôr vznikla Nemšovanka. Zložil slová i melódiu piesne „Fatimské zjavenie“. Dňa 14. augusta 1949, na slávnosť Nanebovzatia Panny Márie (15. augusta), bola posviacka novej kaplnky, ktorú vykonal veľprepošť Mons. Rudolf Formánek, nitriansky kanonik (<http://www.putnickemiesta.sk/putnickemiesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/trencianska-zavada/>).

Kaplnka je postavená na vyvýšenom mieste, na kopčeku, na ľavej strane cesty smerom od Ľuborče. Vo veži kaplnky sú dva zvony. Jeden menší (umieračik) má meno Mária, pochádza zo starej zvonice, ktorá bola kedysi v strede obce. Väčší zvon má meno Jozef, bol zakúpený v roku 1949 z finančnej zbierky veriacich. Hlavný oltár kaplnky so sochou Panny Márie, podľa fotografie z Fatimy a troch detí, pastierikov z Fatimy, zhotovil sochár a maliar Michal Papiernik z Ľuborče, ktorý kaplnku aj celú vymaľoval. Ako modely pre postavy detí kaplán Hanko vybral deti z najpočetnejších rodín z Ľuborče. Lavice do kaplnky, drevenú časť oltára a podstavce pre bočné oltáre zhotovil stolár Jozef Patka z Ľuborče.

Trenčianska Závada sa stala pútnickým miestom zásluhou už spomínaného kaplána Jozefa Hanku. Hlavná púť do Trenčianskej Závady je vždy v sobotu a nedeľu po 13. máji a 13. októbri. Návštevnosť púte je približne 1000 pútnikov.

V sakrálnom priestore sa z hľadiska **infraštruktúry** nachádza parkovisko, uskutočňuje sa stánkový predaj, využiť je možné verejné toalety. Pri kaplnke sa nachádza informačná tabuľa. V mestskej časti je možné využiť ubytovacie i stravovacie zariadenia.

Hlavná púť je **propagovaná** nielen konvenčne (formou farských oznamov alebo letákov), ale aj prostredníctvom webových stránok pútnických miest Slovenska (<http://www.putnickemiesta.sk/>), DoKostola.sk (<https://dokostola.sk/kostol/412550-farsky-kostol-sv-michala-archanjela>), farského úradu (<http://www.nemsova.fara.sk/default.html>), mesta Nemšová (<https://www.nemsova.sk/mesto/o-meste/nemsova/mestska-cast-trencianska-zavada/>) a na sociálnych sieťach (Facebook). Pútnické miesto je súčasťou **Náučného poľovníckeho a lesníckeho chodníka Nemšová – Ľuborčianska dolina** (<http://naucnechodniky.eu/naucny-polovnicky-a-lesnicky-chodnik-nemsovaluborcianska-dolina/>).

Fatimská púť v Trenčianskej Závade v máji 2020
(zdroj: <http://nemsova.fara.sk/Fotogaleria/default.html>)

Zoznam informačných zdrojov:

- DoKostola.sk.** 2020. <https://www.dokostola.sk/kostol/kaplnka-fatimskej-panny-marie>
- Farnosť Nemšová.** 2020. <http://www.nemsova.fara.sk/default.html>
- Náučný poľovnícky a lesnícky chodník Nemšová – Ľuborčianska dolina.** 2020. <http://naucnechodniky.eu/naucny-polovnicky-a-lesnicky-chodnik-nemsovaluborcianska-dolina/>
- Nemšová.** 2020. <https://www.nemsova.sk/mesto/o-meste/nemsova/poloha/>
- Pútnické miesta.** 2020. <http://www.putnickemiesta.sk/putnickemiesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/trencianska-zavada/>

Pútnické miesto v Janíkovciach – Pri dube (foto: Š. Štefek)

[4.10] Nitra (Janíkovce)

Mestská časť Janíkovce je súčasťou krajského mesta Nitra, leží na jeho juhovýchodnom okraji. Pútnické miesto sa nachádza v extraviláne, juhovýchodne od stredu mestskej časti. Lokalita je spravovaná samostatnou farnosťou v Janíkovciach. Z pohľadu spádovitosti ide o pútnické miesto lokálneho významu. Pútnická tradícia sa v tomto mieste len buduje, jej začiatok siaha do roku 2017.

Výber tejto lokality ako pútnického miesta bezpochyby súvisí s pozostatkom pôvodných lesných formácií, ktorý podľa Lukáča (2015) v predmetnej lokalite reprezentuje solitér cca 200-ročného duba plstnatého (*Quercus pubescens*).

Strom, ktorý vyniká v priestore kultúrnej stepi, sa stal miestom, v ktorom sa počas posledných rokov buduje pútnická tradícia.

Pútnický motív bol iniciovaný snahou pripomenúť si mariánske zjavenia v portugalskej Fatime z roku 1917. Preto je termín konania púte stanovený na ví-

Púť z Janíkoviec k pútnickému miestu Pri dube (foto: Š. Štefek)

kend okolo 13. mája, čím korešponduje s dátumom prvého zjavenia Panny Márie vo Fatime. **Predmet kultu** je teda prirodzene viazaný na sošku fatimskej Panny Márie, ktorá bola v pútnickej lokalite umiestnená 13. mája 2017. Okrem miniatúrnej kaplnky, v ktorej je soška uložená, je pútnická **infraštruktúra**

Cyklotrasa vedúca okolo pútnického miesta – Pri dube
(foto: A. Krogmann)

Jaskyňa Panny Márie Lurdskej pri kostole (foto: P. Vince)

Stretnutie Jána Pavla II. s kresťanskou mládežou na letisku
v Janíkovciach (foto: Š. Štefek)

Socha Jána Pavla II. na podstavci s pamätnou tabuľou v areáli
Kostola sv. Petra a Pavla v Janíkovciach (foto: P. Vince)

v lokalite zastúpená krížom. Po púti sa koná svätá omša, v prípade zlého počasia v Kostole svätých Petra a Pavla v Janíkovciach.

Lokalita je veľmi dobre a pohodlne prístupná vďaka cyklotrase, otvorenej v roku 2019. Tým sa pútnické miesto otvára pre širšie spektrum turistov ako iba pre turistov s religióznou motiváciou.

Pútnický program je **zverejňovaný** prostredníctvom plagátov, webových stránok farnosti, diecézy, na sociálnych sieťach (Facebook) ako aj v regionálnej televízii (Hozáková, 2019).

Do budúcnosti je možným **impulzom ďalšieho rozvoja pútnictva** osobnosť pápeža sv. Jána Pavla II.,

ktorý 30. júna 1995 navštívil Nitru a na miestnom letisku sa stretol s veriacimi z celého Slovenska i zahraničia. Túto udalosť je možné využiť v podobe tematicky zameraných trás. Na túto skutočnosť upozorňujú aj pamätné tabule na letisku a v kostole v Janíkovciach.

Zoznam informačných zdrojov:

Hozáková, M. 2019. Fatimská púť do Janíkoviec. <https://tv-nitricka.sk/pozvanka-na-fatimsku-put-do-janikoviec/>

Lukáč, R. 2015. Prírodné pomery. In: Keresteš, P. a kol. Janíkovce. Dejiny Janíkoviec od najstarších čias až po súčasnosť. Nitra : EN ARS, s. r. o., 2015, s. 7–34. ISBN 978-80-970612-7-2

Kríž vo Fabianovej doline (foto: P. Vince)

[4.11] Nitra (Párovské Háje)

Párovské Háje, ktoré sú jednou z trinástich mestských častí Nitry, ležia 8 km od centra mesta na jeho juhozápadnom okraji. Sú dostupné mestskou hromadnou dopravou i prímestskou autobusovou dopravou, resp. aj bicyklom či autom.

Pútnické miesto (niekedy aj s označením Krvavá masakra r. 1530) sa nachádza v extraviláne, vo Fabianovej doline pri lesnej ceste z Párovských Hájov do Čápora. Lokalita je spravovaná Farnosťou Nitra-Klokočina. Z pohľadu spádovitosti ide o pútnické miesto lokálneho významu.

Táto lokalita súvisí so spomienkou na mimoriadne tragickú udalosť našich dejín, keď takmer pred 500 rokmi tu Turci povraždili stovky nevinných detí, ktoré spolu s dospelými zajatcami, dobytkom a ďalšou nazbýjanou korisťou chceli odviecť do Osmanskej ríše.

Podľa historických prameňov našiel palatín Thurzo na mieste 50 zranených detí a odviezol ich na jeho hrad v Šintave. V kronikách sa nespomína, čo sa stalo s brutálne zavraždenými deťmi. Historici sa domnievajú, že Thurzo dal pokyn ľuďom v okolitých dedinách, aby mŕtvych pochovali kresťanským spôsobom. Kde sa nachádzajú tieto hroby, nevedno. Brutálnu masovú vraždu pripomína len pietne miesto. Pôvodne bol na tomto mieste postavený drevený pamätný kríž, o jeho ochranu a starostlivosť o okolité prostredie zabezpečovali biskupskí lesníci. Aj Viliam

Informačná tabuľa popisujúca tragické udalosti vo Fabianovej doline (foto: P. Vince)

Batthyány, nitriansky biskup, svojím prístupom zachovával úctu k pamiatke tragédie vo Fabianovej doline. Na kríž zvykli spomínať aj pútnici z okolitých obcí. Na púti k Panne Márii na Kalváriu do Nitry postáli vždy na ceste vedľa kríža a vzdali mu úctu modlitbami.

Na mieste tragédie dnes stojí **kamenný kríž** – postavili ho v roku 2002 z iniciatívy Antona Durecha, podpredsedu Poľovníckeho združenia Klokočina. Kríž pozostáva z nosných blokov hranolového tvaru a vlastného kríža, na ktorom je umiestnený pôvodný kovový korpus Ukrižovaného Krista z predchádzajúceho dreveného kríža (Točka, 2016).

Poľovnícke fanfáry začínajú Svätohubertskú omšu
(foto: T. Pažitná)

Slávenie Svätohubertskej omše (foto: T. Pažitná)

Púte ku krížu vo Fabianovej doline sa zúčastňujú desiatky účastníkov všetkých vekových kategórií (foto: T. Pažitná)

Prof. Imrich Točka (v strede), autor publikácie o tragédii vo Fabianovej doline (foto: T. Pažitná)

Lúka vo Fabianovej doline – miesto tragických udalostí
(foto: P. Vince)

Tak ako v minulosti, aj v súčasnosti sa o toto územie starajú poľovníci – z Poľovníckeho združenia Klokočina. Na pamiatku nevinných obetí v septembri, resp. začiatkom októbra sa tu koná každoročná poľovnícka Svätohubertská svätá omša. Tradíciu tejto dôstojnej spomienky v roku 2013 inicioval opäť Anton Ďurech.

Hubertovu svätú omšu celebruje správca farnosti Nitra-Klokočina. Zúčastňujú sa jej pozvaní zástup-

ovia poľovníkov a verejnosti. Po pobožnosti, ktorú sprevádzajú slávnostné poľovnícke fanfáry, sa podáva poľovnícky guláš. V prípade zlého počasia sa svätá omša uskutočňuje v kostole v Párovských Hájoch a posedenie býva v miestnom kultúrnom dome. Počet účastníkov tejto akcie sa odhaduje na 150–200 ľudí.

Infraštruktúru v areáli tvorí informačná tabuľa „Pamiatka historickej tragédie vo Fabianovej doline“ na udalosti v roku 1530 z publikácie prof. Točku (2016) a kamenný kríž s kovovým korpusom ukrižovaného Krista. Stoly a lavice pre posedenie sa prinášajú.

Program akcie je **zverejňovaný** prostredníctvom cirkevných oznamov, webových stránok farnosti, diecézy, na sociálnych sieťach (Facebook), informácie o akcii aj na portáli LovuZdar.sk., resp. v lokálnej či regionálnej tlači a televízii.

Zoznam informačných zdrojov:

LovuZdar.sk. 2016. <http://www.lovuZdar.sk/foto-302472/hubertova-sv-omsa-lv-rocnik-vo-fabianovej-doline>

Točka, I. 2016. Pamiatka historickej tragédie vo Fabianovej doline. Nitra : Anton Ďurech. 2016. 16 s. ISBN 978-80-972369-6-0

Pôvodné miesto konania Cyrilometodskej púte v Nitre na hrade (foto: A. Krogmann)

[4.12] Nitra (Staré Mesto – Hrad)

Pútnické miesto a k nemu patriace podujatia sa od roku 2006 začali realizovať pred severovýchodnými hradnými múrmi. Relokalizácia púte z Kalvárie do priestoru hradu (parkovisko pri severovýchodných múroch hradu) bola pochopiteľná, nakoľko historicky lepšie korešponduje s miestom príchodu slovenských vierozvestcov, kde podľa Ivaniča s Pintérovou (2020) už v tom období existovalo centrálné hradisko.

Pútnické miesto a organizovanie púte k úcte sv. Cyrila a Metoda zabezpečuje Biskupský úrad v Nitre. Z pohľadu spätosti ide o pútnické miesto celoslovenského významu s celoročnou návštevnosťou.

Kult uctievania je viazaný na relikvie sv. Cyrila uložené v románskej časti nitrianskej katedrály. Hlavná púť sa koná každoročne 5. júla. Tento dátum bol stanovený v encyklike *Grande munus* z roku 1880 (Hetényi, Ivanič, 2012), v ktorej pápež Lev XIII. vyzdvihol zásluhy svätcov a prikázal celej cirkvi sláviť ich v uvedený deň.

Púť je súčasťou tradičného mestského kultúrneho podujatia Pribinove a Cyrilometodské slávnosti

Nitra, milá Nitra. Nakoľko odkaz vierozvestcov mal a doteraz má pre slovenský národ okrem religiózneho a kultúrneho kontextu aj kontext štátnopolitický (Hetényi, Ivanič, 2018), je 5. júl na Slovensku slávený aj ako štátny sviatok.

Centrom **sakrálného priestoru** je Nitriansky hrad, ktorého dominantnou časťou je **Katedrála sv. Emeráma**. Súčasná podoba katedrály je výsledkom spojenia troch stavieb rozličného stavebného slohu. Najstaršou časťou je románsky kostol sv. Emeráma. Stál pravdepodobne na mieste staršieho kostola. K roku 828 sa viaže zmienka o prvom kostole v Nitre, ktorý stál pravdepodobne na hradnom kopci. Do súčasnej podoby bol interiér kostola prestavaný v rokoch 1930 a 1931 v rámci príprav na Pribinove slávnosti, ktoré sa konali v roku 1933. Umelecky bol dotvorený slovenskými umelcami – napr. J. Pospíšilom, ktorý je autorom dreveného kríža s ukrižovaným Ježišom Kristom na modernom oltári a L. Fullom, autorom farebných vitráží okien s postavami sv. Svorada-Andreja a sv. Beňadika. Medzi ďalšie vzácne diela patrí truhlica z tepaného striebra z roku 1674 s pozostatkami svätcov a patrónov kostola a reliéfná plastika z 13. storočia nájdená v roku 1930.

Horný kostol bol postavený v rokoch 1333–1355, v rokoch 1622–1642 bol reštaurovaný a barokizovaný. Súčasnú podobu mu dal v rokoch 1710–1732 taliansky stavitel D. Martinelli (Drgoňa a kol., 1998). Interiér je zdobený freskovými maľbami od Antona Galliartho (Krogmann, 2007).

Dolný kostol bol postavený medzi rokmi 1621–1642. Interiér Dolného kostola predstavuje oltár z roku 1662, ktorý sa zaraďuje medzi najcennejšie umelecké pamiatky celej katedrály. Ústrednou časťou oltára je plastický reliéf Snímanie z Kríža. Kompozícia ústredného reliéfu oltára je jednou z najkvalitnejších prác inšpirovaných známou florentskou predlohou, ktoré vznikali po celej Európe v 16. až 18. storočí. Pod hlavnú plastiku bol umiestnený mramorový reliéf Ukladanie do hrobu. Jeho autorom podľa signatúry je salzburský sochár Hans Pernegger ml. V celku dominujú tri ústredné postavy v popredí. Jozef z Arimatie s Nikodémom dvíhajú telo Krista a kladú ho do otvoreného sarkofágu. Plačúca Panna Mária, Magdaléna a ďalšie smútiace postavy vypĺňajú plochu pozadia v hornej časti reliéfu. Zaujímavým detailom sú nástroje umučenia odložené na zemi. Typickým motívom prameniacim v talianskej renesancii je podoba nádoby

Skauti s relikviou sv. Cyrila (foto: A. Krogmann)

v tvare antickej pyxidy, v tomto prípade zdobená motívom hrajúcich sa detských postavičiek. Jedným z posledných objavov v tejto časti katedrály je gotická freska – Smrť a Korunovanie Panny Márie objavená v roku 2012. Ide o vzácny objav, ktorý bol pred zrakmi ľudí ukrytý niekoľko storočí. Jej vznik sa kladie na prelom 14. a 15. storočia. Freska bola pravdepodobne súčasťou mariánskeho oltára a zobrazuje Pannu Máriu, ktorá zomiera, okolo nej stoja učeníci, medzi nimi možno rozpoznať Petra, ktorý má pápežské insígnie. Ďalšia časť fresky vyobrazuje Korunovanie Panny Márie, v hornej časti sa nachádza Veronikina šatka s otláčenou tvárou Krista, držia ju anjeli (<https://www.nitra.eu/p/8956/hradny-areal.html>).

Súčastou areálu je aj neskorobarokový biskupský palác z rokov 1732–1739, pristavaný zo západnej strany katedrály. Sídlí v nej biskupský úrad, ostatné miestnosti sú v užívaní nitrianskeho biskupa. Bližšie informácie o Nitrianskom hrade a Katedrále sv. Emeráma v premenách času poskytuje publikácia Judáka a kol. (2011).

V priestoroch pútnického areálu je pútnikom a aj bežným turistom k dispozícii **Diecézne múzeum**, ktoré návštevníkom prezentuje faksimile úryvkov

spisu O obrátení Bavorov a Korutáncov, ukážku z buly *Industriae tuae* pápeža Jána VIII., hlaholské Kyjevské listy či cyrilikou napísané Životy sv. Konštantína-Cyrila a sv. Metoda. Nechýba ani verná kópia Nitrianskeho evanjeliára, Zoborských listín a originály či modely niektorých archeologických náleзов, napr. pyxidy z Čiernych Kľačian, hrivien a zvonu z Bojne. Ďalšia časť expozície je zameraná na liturgické predmety - kalichy, cibóriá, monštrancie, biskupské berly, kadidelnice či svietniky (<https://www.muzeum.sk/diecezne-muzeum-nitra.html>).

Počas roka prichádzajú pútnici priamo do pútnického areálu, kde môžu mať po dohode odslúžené sväté omše s vlastným kňazom.

Prvkami turistickej **infraštruktúry** v pútnickom areáli sú predajne suvenírov a občerstvenie. Pod severovýchodnými hradbami, na okraji pútnického areálu, sa nachádza reštaurácia. V čase konania hlavnej púte je však využitie infraštruktúry mesta z dôvodu zatvorenia prevádzok počas štátneho sviatku značne obmedzené.

V súčasnosti sa púť z priestorových dôvodov koná mimo sakrálny priestor, v centre mesta na Svätoplukovom námestí.

Súčasná miesto konania Cyrilometodskej púte v centre mesta na Svätoplukovom námestí (foto: A. Krogmann)

Napriek polohe mimo sakrálny priestor je potrebné vyzdvihnúť turistický potenciál Diecéznej knižnice, ktorá je spravovaná Biskupstvom Nitra. Nachádza sa v budove Veľkého seminára. Knižničný fond obsahuje približne 66 000 kníh, z toho je 78 prvotlačí (inkunábulí) z rokov 1473–1500 (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/institucie/diecezna-kniznica/>).

Informácie o religioznom podujatí sú šírené prostredníctvom plagátov, internetových stránok biskupstva, farských oznamov ako aj v printových médiách (Katolícke noviny). Podujatie, ktoré je súčasťou akcie Nitra, milá Nitra, paralelne propaguje aj mesto.

Z ponuky suvenírov využívajúcich Cyrilometodskú tematiku (foto: A. Krogmann)

Zoznam informačných zdrojov:

Diecézna knižnica. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/institucie/diecezna-kniznica/>

Diecézne múzeum. <https://www.muzeum.sk/diecezne-muzeum-nitra.html>

Drgoňa, V., Dubcová, A., Kramáreková, H., Chrastina, P., Krogmann, A. 1998. Nitra - podrobný vlastivedný atlas. Bratislava : MAPA Slovakia, 1998. 100 s. ISBN 80-88716-40-3.

Hetényi, M., Ivanič, P. 2012. Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra. Nitra : UKF v Nitre, 2012. 158 s. ISBN 978-80-558-0060-8.

Hetényi, M., Ivanič, P. 2018. The Role of Cyrillo-Methodian Cult in the Slovak National Revival in the Context of Contacts

with the Eastern Slavs. In: Bylye Gody. 2018, Vol. 47, No 1, p. 70–78.

Ivanič, P., Pintérová, B. 2020. Kapitoly z dejín Slovenska v stredoveku. Nitra : UKF v Nitre, 2020. 140 s. ISBN 978-80-558-1531-2.

Judák, V. a kol. 2011. Kolíska kresťanstva na Slovensku: Nitriansky hrad a katedrála sv. Emeráma v premenách času. Nitra : Biskupský úrad, Archeologický ústav SAV, 2011. 503 s. ISBN 978-80-970809-8-3

Krogmann, A. 2007. Religiózný cestovný ruch v Nitrianskom kraji. Nitra : UKF v Nitre, 2007. 100 s. ISBN 978-80-8094-186-4.

Nitriansky hrad a hradný areál. <https://www.nitra.eu/p/8956 eu/p/8956/hradny-areal.html>

Kostol Matky Božej v Nitre (foto: A. Krogmann)

[4.13] Nitra (Staré Mesto – Kalvária)

Kalvária sa vypína nad juhovýchodnou časťou Nitry, je to vápencový vrch na pravom brehu rieky Nitry, ktorý bol v minulosti nazývaný ako „Vrch zeleného poľa“. V zmysle Čiča (2002) ho volali aj podľa zasvätenia chrámu na jeho úpätí „Vrch Matky Božej“. Po vybudovaní krížovej cesty na prelome 18. a 19. stor. sa zaužíval názov Kalvária.

Pútnické miesto patrí do dekanátu Nitra a je spravované samostatnou farnosťou Nitra-Kalvária. Kalvária je klasifikovaná ako pútnické miesto s celoslovenským významom. Je uznaným pútnickým miestom cirkevnou vrchnosťou ako mariánske pútnické miesto (Krogmann, 2007).

Kult uctievania je viazaný na drevenú, 112 cm vysokú sochu Piety z druhej polovice 17. stor. Tradícia organizovania púte k Matke Božej (15. augusta) na nitriansku Kalváriu siaha do roku 1766. Predstavovala prejav vďačnosti za dobročinnosť biskupa Jána Gustínyiho, ktorý Nitre pomohol hmotne (daroval mestu budovu, ktorá slúžila ako radnica; dovedy sa

mestskí poslanci schádzali v byte primátora), ako aj finančne (napr. vyrovnal dlhy mesta vo výške 1229 zlatých). Podľa Zemeneho (1998) sú však ďakovné púte na toto miesto spomínané aj skôr, napr. púť ako prejav vďaky za ukončenie morovej epidémie (1739), za záchranu úrody po odplašení veľkého náletu kobyliek (1748). Na Kalváriu putovali nitrianski mešťania najčastejšie od katedrálneho kostola a od farského kostola z Dolného mesta.

Tradícia putovania bola výrazne obmedzená počas totalitného režimu, ktorý v cirkvi videl svojho veľkého ideologického nepriateľa (podrobnejšie napr. Ambrósio a kol., 2019). Preto sa pútnici mohli sústreďovať len do vnútra kostola, čo negatívne ovplyvnilo počty zúčastnených pútnikov. K obnoveniu pútnictva v tradičnom rozsahu došlo až po politicko-spoločenských zmenách v roku 1989. Faktická náboženská sloboda, získaná po roku 1989, sa prejavila aj v tom, že sa na Kalvárii začala kreirať aj pútnická tradícia na počesť sv. Cyrila a Metoda (5. júla), ktorá sa na tomto mieste konala do roku 2005.

Pred poľným oltárom (foto: A. Krogmann)

Centrom sakrálneho priestoru je **Kostol Matky Božej**, ktorý sa spomína už v roku 1248 (Poláčik, Judák, eds., 2005).

Kostol spravoval rád sv. Františka, ktorý sa v Nitre usadil po tatárskom plienení. Neskôr však vyhorel a františkáni ho opustili. Kostol prešiel mnohými opravami a prestavbami, ktoré boli z veľkej časti spôsobené jeho zničením alebo poškodením, či už v čase tureckých vojen alebo stavovských povstaní. Počas Bocskayovho povstania ho poškodili vojská, ktoré v roku 1606 drancovali Nitru, rovnako vyplienený bol aj počas Bethlenovho povstania (1620). V roku 1622 bol kostol rozhodnutím biskupa Jána Telegdyho opravený a rozšírený. V roku 1723–1738 sa uskutočnila rozsiahla prestavba kostola, pri ktorej sakrálny priestor rozšírili priečnou loďou s prístavbami sakristie a kaplnky a západnú časť ukončili vežou. Kostol bol obnovený za biskupa Augustína Roskoványiho, ktorý zastával biskupský úrad v rokoch 1859–1892.

Vyššie menované udalosti spôsobili nejednoznačnosť, resp. vzájomné prepájanie rôznych architektonických slohov. Zastúpenie tak majú prvky románskeho, gotického, renesančného, barokového a klasicistického slohu. V interiéroch kostola sa na-

Stánkový predaj na Kalvárii (foto: A. Krogmann)

chádza mramorový hlavný oltár, zhotovený koncom 19. stor. Na čelnej stene sanktuária sa nachádza oltárny obraz Nanebovzatia Panny Márie z roku 1926, ktorého autorom je nitriansky maliar Gustáv Adolf Schüle. Plastika Piety, centrum kultu, bola premiestnená z bočného oltára na hlavný oltár. Stalo sa tak pravdepodobne pri prestavbe kostola v prvej polovici 18. stor. Podľa Mrázovej (2000) vznikla Pieta podľa

Pohľad na kaplnky zastavení na Kalvárii (foto: J. Lacika)

Reliéf zobrazujúci zastavenie krížovej cesty (foto: P. Vince)

gotického vzoru Piety umiestnenej na bočnom oltári františkánskeho kostola v Bratislave.

Súčasťou pútnického miesta je aj **kláštor**, ktorý dal vedľa kostola v roku 1765 postaviť biskup Ján Gustínyi. Kláštor bol malý, neskororenesančný s ôsmimi celami, jedálňou, kuchyňou, pivnicou a malým dvorom. Bol postavený pre rád Nazarénov, ktorý sa pre drsné podnebie z Nitry odsťahoval. Do opusteného kláštora biskup umiestnil penzionovaných kňazov. Bývalý kláštor v rokoch 1878–1885 prestavali. V roku 1925 k nemu pristavili ešte jedno poschodie. Neskôr z kláštora urobili sirotinec. V súčasnosti je v jeho priestoroch farský úrad a časť exercičného domu.

V roku 1928 bol sakrálny priestor rozšírený o ďalšiu stavbu. Bola ňou **budova Misijného domu**, ktorú vlastní Spoločnosť Božieho Slova (verbisti). Priestory využíva na ubytovanie rehoľníkov, administratívne a pastoračné účely. V budove bolo po roku 1989 (kedy verbisti získali túto nehnuteľnosť v reštitúcii) otvorené misijné múzeum (1996), v ktorom sa nachádzajú viaceré zaujímavé exponáty z misijných ciest kňazov (<https://www.verbisti.sk/nitra/>).

Ďalšou dominantou sakrálného priestoru je **krížová cesta na Kalvárii**. Podľa Čiča (2002) bola vybudovaná na prelome 18. a 19. storočia. Súčasná podoba Kalvárie je z roku 1885 (Piatrová, ed., 2010), kedy boli zakúpené nové vyobrazenia – reliéfy, zobrazujúce jednotlivé zastavenia krížovej cesty a vybudované nové kamenné kaplnky. Záver krížovej cesty tvorí šesťhranná kaplnka – tzv. Kaplnka Božieho hrobu. Kaplnka je zároveň 14. stanicou krížovej cesty. Z roku 1911 pochádzajú vybudované nové kamenné kríže, ktoré stoja na svojom mieste dodnes. Postavy ukrižovaných v roku 1911 vyhotovil sochár Július Bártfay. Z nich sa na krížoch nachádzajú už iba plastiky

Súsošie Golgoty na Kalvárii (foto: P. Vince)

lotrov. Plastikou Ukrižovaného Krista neskôr nahradili polychrómovaným kovovým odliatkom.

Kaplnku Lurdskej Panny Márie vo vápencovej jaskyni pod severovýchodnou stenou Kalvárie postavili mariánski ctitelia v roku 1913. Pri vchode do kaplnky sú inštalované votívne tabule, prostredníctvom ktorých veriaci vyjadrujú svoju vďačnosť Panne Márii.

Pútnici prichádzajú na Kalváriu pravidelne každú prvú sobotu v mesiaci, kedy sa koná Fatimská pobožnosť (cca 200–300 osôb). Podobný počet pútnikov prichádza aj na Sviatok Narodenia Panny Márie (8. september). Na hlavnú púť na slávnosť Nanebovzatie Panny Márie na Kalváriu prichádza 15. augusta, resp. najbližší víkend k slávnosti, cca 10 000 pútnikov. Hlavná púť sa koná pred poľným oltárom

Kaplanka Lurdskej Panny Márie (foto: A. Krogmann)

a sväté omše sa slúžia v slovenskom a maďarskom jazyku.

Pre pozvaných hostí, prípadne starších pútnikov, je určený priestor vytvorený plastovými stoličkami s kapacitou 100 miest. Ostatní pútnici sú sústreďovaní do ohraničených sektorov spojených koridormi pre plynulejší pohyb pútnikov.

Spovedanie pútnikov je počas hlavnej púte zabezpečené v pútnickom areáli improvizovane, stoličkami, kľakátkami a snečníkmi.

V sakrálnom priestore sú prvky **infraštruktúry** reprezentované kamennou predajňou kresťanskej literatúry a devocionálií, ktorá je súčasťou komplexu misijného domu. V ňom je možné navštíviť aj misijné múzeum, priestor, ktorým sa rozšírila ponuka nielen pre pútnika, ale aj pre bežného turistu.

Osadené sú aj informačné tabule, ktoré poskytujú podrobnosti k jednotlivým objektom. Možnosti ubytovania v areáli sú kapacitne ohraničené počtom 34 lôžok v Misijnom dome, pútnici ale často zvyknú prenocovať v stanoch priamo v pútnickom areáli.

Predaj občerstvenia a spomienkových predmetov je realizovaný mimo sakrálny priestor prostredníctvom mobilných stánkov umiestnených pozdĺž hlavnej prístupovej cesty na Kalváriu. Stánkový predaj sa realizuje len v čase konania hlavnej púte. Hygiena pútnikov je zabezpečená mobilnými sociálnymi zariadeniami. Počas púti je výrazne posilnený aj počet

odpadkových košov v podobe kovových konštrukcií s igelitovými vrecami.

V prípade potreby môžu pútnici využiť prítomnú lekársku službu so sanitkou alebo služby rehoľných sestier so zdravotníckym vzdelaním.

Každé pútnické miesto potrebuje určitý **impulz** pre svoj ďalší rozvoj a prilákajú pútnikov. Takým je duchovné puto s pápežskou bazilikou Panny Márie Snežnej v Ríme, potvrdené dekrétom z júna 2017. Na základe tohoto duchovného puta je možné veriacim v určených dňoch (1. január, 5. august, 15. august, 15. september, v deň titulárneho sviatku kostola, vždy počas príchodu skupiny pútnikov, resp. vo veriacim ľubovoľne stanovenom dni) a za splnenia stanovených podmienok získať úplné odpustky.

Hlavná púť sa **propaguje** nielen konvenčne (letáky, Katolícke noviny), ale aj audiovizuálne (TV Lux, Rádio Lumen), na sociálnych sieťach (Facebook, YouTube, Verbisti Kalvária), internetovej stránke farnosti (<https://kalvaria.verbisti.sk/www/>), biskupstva (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/#>) ako aj internetovej stránke Pútnické miesta (<http://www.putnickemiasta.sk/>). Od roku 2020 je pútnické miesto spolu s ďalšími nitrianskymi pahorkami súčasťou **geolokačnej poznávacej hry v mobilnej aplikácii Cesty mladého Corgoňa**. Aj prostredníctvom moderných informačných technológií sa tak Kalvária otvára nielen pútnikom, ale aj kultúrnym turistom.

Zoznam informačných zdrojov:

Ambrósio, V., Fernandes, C., Krogmann, A., Leitão, I., Oremusová, D., Petrikovičová (Šolcová), L. 2019. From church perseverance in authoritarian states to today's religious inspired tourism. In: PASOS Revista de Turismo y Patrimonio Cultural. 2019, Vol. 17, No. 5, pp. 1065 – 1078.

Čičo, M. 2002. Kalvárie a krížové cesty na Slovensku. Bratislava : Pamiatkový ústav, 2002. 388 s. ISBN 80-968632-1-5.

Farnosť Nitra – Kalvária. 2020. <https://kalvaria.verbisti.sk/>

Krogmann, A. 2007. Religiózný cestovný ruch v Nitrianskom kraji. Nitra : UKF v Nitre, 2007. 100 s. ISBN 978-80-8094-186-4

Mrázová, M. 2000. Duchovná sila a krása Piety. In: Katolícke noviny, 2000, č. 17, s. 27–28

Piatrová, A. ed. 2010. Pútnické miesta Slovenska. Trnava : FF Trnavskej univerzity v Trnave, 2010. 279 s.

Poláčik Š., Judák V. eds. 2005. Atlas Katolíckej cirkvi na Slovensku. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, 2005. 272 s. ISBN 80-88696-39-9.

Pútnické miesta. 2020. <http://www.putnickemiasta.sk/putnicke-miesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/nitra-kalvaria>

Rímskokatolícka cirkev – Biskupstvo Nitra. 2020. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/#>

Spoločnosť Božieho Slova – Nitra. 2020. <https://www.verbisti.sk/nitra/>

Zemene, M. R. 1998. Dejiny Nitry: Od najstarších čias po súčasnosť. Nitra : Mesto Nitra, 1998. s. 211–240. ISBN 80-967814-9-9.

Pútnický areál Nitra Zobor (foto: A. Krogmann)

[4.14] Nitra (Zobor)

Pútnické miesto sa nachádza na západnom svahu masívu Zobora. Je spravované samostatnou farnosťou Nitra - Zobor. Pútnické miesto má z pohľadu spádovitosti lokálny význam.

Kult uctievania je viazaný na fyzickú prítomnosť sv. Svorada, ktorý okolo roku 1020 (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/patroni-a-svatci/>) prichádza do benediktínskeho kláštora na Zobore a prijíma rehoľné meno Andrej (Pavlovičová, 2018). Neskôr žil ako pustovník (naviazaný na kláštor z dôvodu konania bohoslužieb) v blízkej jaskyni (Točka, 2014). Pútnická tradícia vychádza zo zázrakov, ktoré sa stali na príhovor sv. Svorada. V roku 1739, keď v Nitre zúrila morová epidémia, na ktorú zomrela štvrtina obyvateľov mesta, mešťania v modlitbách prosili o pomoc sv. Svorada. Keď mor v predvečer jeho sviatku v roku 1740 prestal, Nitrania sa zaviazali držať votívny pôst a každoročne 17. júla uskutočniť púť.

Centrom **sakrálného priestoru** sú pozostatky kláštorného **Kostola sv. Jozefa** zo 17. stor., ktorý stál na mieste pôvodného benediktínskeho kláštora. Stavebné práce na záchrane pozostatkov tohto kostola boli zásluhou aj Zoborského skrášľovacieho spolku realizované od roku 2013, v roku 2017 bola odslúžená prvá svätá omša po 235 rokoch od zrušenia kláštora (<https://www.pamiatky.sk/sk/page/obnova-zaniknutneho-klastora-kamaldulov-v-nitre>). V bezprostrednej blízkosti zakonzervovaných ruín kostola sa nachádza aj eremitka – príbytok mnícha.

Svoradova aleja – kalvária s výjavmi zo života svätcov (foto: A. Krogmann)

Do areálu je prístup vyznačenou lesnou cestou, na ktorej sú osadené informačné tabule, týkajúce sa miestnej histórie, ale aj fauny a flóry.

Súčasťou sakrálného priestoru je aj prístrešok pri Svoradovom prameni (miesto, kde sa konali bohoslužby k úcte sv. Svorada pred renováciou zoborského kláštora), ako aj kalvária (Svoradova aleja), inštalovaná v roku 2009. Na 14 zastaveniach sú zobrazené výjavy zo života svätcov. Ich grafické stvárnenie je

Svoradova jaskyňa (foto: J. Lacika)

dielom nitrianskeho výtvarníka Ľudovíta Babjaka (Točka, 2014).

Prvkami turistickej **infraštruktúry** v pútnickom areáli sú informačné tabule a prenosné sociálne zariadenia. V čase konania púte sú prinesené do areálu prenosné lavice a je nainštalované ozvučenie. Religióznym i bežným turistom slúži aj zážitková expozícia, zameraná na prezentáciu lokálnych dejín. V priestore pútnického miesta absentuje predajňa so suvenírmi, resp. občerstvenie. To je možné zakúpiť v areáli špecializovanej nemocnice, ktorý s pútníckymi miestom bezprostredne susedí.

Informácie o religióznych podujatiach sú šírené prostredníctvom plagátov, rozširovaných do blízkyh obcí a internetových stránok farnosti i biskupstva. Lokalita sa po rekonštrukcii pozostatkov kláštorného kostola stala atraktívnou aj pre širší turistický segment, ako sú religiózni turisti, pre všetkých sú k dispozícii prospekty. Zmienená rekonštrukcia prispela aj k zapojeniu tejto lokality **do turistických produktov**, ako sú Za pokladmi Zobora: Z Nitrianskeho hradu ku Zoborskému kláštoru, Náučný chodník Zoborský kláštor.

Kríž nad jaskyňou sv. Svorada na Zobore pochádza z bývalého farského Kostola sv. Jakuba, ktorý stál na dnešnom Svätoplukovom námestí (foto: J. Lacika)

Zoznam informačných zdrojov:

Náučný chodník Zoborské vrchy. <https://naucnehodniky.eu/naucny-chodnik-zoborske-vrchy/>

Náučný chodník Zoborský kláštor. <https://naucnehodniky.eu/naucny-chodnik-zoborsky-klastor/>

Obnova zaniknutého kláštora kamaldulov v Nitre. <https://www.pamiatky.sk/sk/page/obnova-zaniknutneho-klastora-kamaldulov-v-nitre>

Patróni a svätci. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/patroni-avsvatici/>

Pavlovičová, K. 2018. Život svätého Svorada-Andreja a Benedikta v literárnych súvislostiach. In: Scientia et eruditio. 2018, roč. 2, č. 3, s. 11–29.

Točka, I. 2014. *Zobor*. Nitra : vlastné vydanie, 2014. 283 s. ISBN 978-80-971790-3-8

Rotunda sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici (foto: J. Lacika)

[4.15] Nitrianska Blatnica

Obec Nitrianska Blatnica sa rozprestiera medzi mestami Piešťany na západe (15 km) a Topoľčany na východe (19 km), resp. 36 km severne od Nítry. Pútnické miesto je regionálneho významu. Z hľadiska cirkevnej organizácie patrí do dekanátu Radošina, v rámci ktorého je spravovaná samostatnou farnosťou.

Obcou vedie cesta 2. triedy č. 499 v smere juhozápad – severovýchod, ktorá spája mesto Topoľčany a Piešťany.

Púť sa koná k úcte sv. Juraja vždy prvú nedeľu po sviatku Juraja (24. apríla). Tradícia putovania je doložená vo farských vizitáciách z roku 1530 (Jurík, 1985). Pútnické miesto sa nachádza približne 5 km od obce v Krahulčích vrchoch, geomorfologickom podcelku Považský Inovec (Trstán, ed., 2010). Rotunda vznikla v predrománskom období v blízkosti frekventovaného horského prechodu (sedlo Gajda) z Ponitria na Považie s pokračovaním na Moravu (Uhlár, Stanček, 1985). Obyvatelia osady, ktorá sa tu nachádzala, sa živili poľnohospodárstvom a železiarstvom. Surovinu na výrobu železa miestni obyvatelia získavali v miestnej časti Krstiteľnica (Novotný ed., 1986). Pôvodná stredoveká rotunda po zániku

Rotunda sv. Juraja (foto: J. Lacika)

okolitého osídlenia už pred polovicou 13. stor. stratila svoje pôvodné sakrálné funkcie a postupne sa menila na ruiny. Objekt bol obnovený v prvej tretine 16. storočia. Impulz na jeho obnovu dala Mária Thurzová, ktorá si jeho opravou chcela uctiť svojho manžela Františka, ktorý padol v bitke pri Moháči (1526). Tým bola iniciovaná aj pútnická funkcia tohto miesta.

Osídlenie do súčasnej doby dokumentuje **rotunda zasvätená sv. Jurajovi**. Archeologicko-archetikonickým výskumom sa vznik rotundy predpokladá v 9. storočí. Kostol prekonal za obdobie svojej existencie viaceré stavebné úpravy. Jeho interiéru dominuje obraz sv. Juraja na hlavnom oltári, namaľovaný ľudovým umelcom podľa originálneho vzoru. Pôvodný obraz bol z kostola odcudzený tesne po novembrových udalostiach v roku 1989. Sakrálny priestor dopĺňa baroková **kalvária**, ktorá sa nachádza tesne nad rotundou.

Počas hlavnej púte, ktorá sa koná v nedeľu po sv. Jurajovi, navštevuje toto pútnické miesto cca 5 000 pútnikov. Púť sa koná vzhľadom na obmedzené priestorové možnosti kostola vo voľnom priestore v jeho bezprostrednej blízkosti, pričom je vhodné využiť reliéf okolia, čím všetci účastníci púte majú možnosť vidieť na poľný oltár.

Z hľadiska **infraštruktúry** sa na miesto konania pútnici môžu dostať iba peši, prístup automobilov po lesnej ceste, vedúcej ku kostolu, je v čase konania púte obmedzený. Preto osobné automobily parkujú na prírodnom parkovisku – trávnej ploche pred vstupom do lesa.

Pútnici môžu v areáli využiť novovybudovaný amfiteáter s kapacitou 500 miest na sedenie. Počas púte je zabezpečená zdravotnícka starostlivosť. Celý areál je pre lepšiu orientáciu vyznačený informačnými tabuľami. V kostole, počas púte, je možné zakúpiť si pohľadnice alebo rôzne obrázky týkajúce sa rotundy.

Lokalizácia pútnického miesta v atraktívnom prostredí Považského Inovca je príčinou vysokej návštevnosti miestneho obyvateľstva počas víkendov a to bez rozdielu príslušnosti ku konfesii. Preto aj v čase konania púte možno zaznamenať účasť osôb, ktorých príchod je motivovaný výhradne rekreačným dôvodom. Najmä pre nereligiózne motivovaných návštevníkov

Súsošie Ukrižovania – Golgoty nad Rotundou sv. Juraja (foto: J. Lacika)

je na neďalekej lúke k dispozícii od nepamäti i tradičný púťový jarmok.

Pútnické miesto je v súčasťou **dvoch náučných chodníkov** – Náučný chodník Považský Inovec (<https://www.nitrianskablatnica.sk/naucny-chodnik-povazsky-inovec-0.html>, res. Bieliková a kol., 2019) a Stojaslavov náučný chodník Nitrianska Blatnica (<https://www.kudyznudy.sk/aktivita/958/stojaslavov-naucny-chodnik-nitrianskablatnica/>).

Preto infraštruktúru stacionárneho charakteru v predmetnom území reprezentujú aj informačné tabule a turistické značky.

Púť je prezentovaná viacerými spôsobmi – farskými oznamami, printovo (prostredníctvom letákov, plagátov, monografiami obce, elektronicky (cez webové stránky obce Nitrianska Blatnica, OZ Rotunda

Svätojurajská púť. Sokoliari vítajú Mons. Viliama Judáka (zdroj: archív Obecného úradu v Nitrianskej Blatnici)

Pútnici majú možnosť občerstvenia v priestoroch pútnického miesta (zdroj: archív Obecného úradu v Nitrianskej Blatnici)

Jurko, farnosti, DoKostola.sk, Apsida.sk, Pútnické miesta obce, diecézy) i audiovizuálne (prostredníctvom televízií RTVS, TA3, JOJ, Markíza, resp. YouTube).

Zoznam informačných zdrojov:

Apsida.sk. 2020. <https://apsida.sk/c/3890/nitrianska-blatnica>

Apsida.sk. 2019. <https://apsida.sk/c/1556/svatojurajska-put-v-nitrianskej-blatnici-28-aprila-2019>

Bieliková, J. a kol. 2019. *Náučný chodník Považský Inovec*. Topoľčany : RRA Topoľčiansko, 2019. ISBN 978-80-973617-0-9, 58 s.

Bohoslužba (Slávnostná svätá omša z Nitrianskej Blatnice). 2019. <https://www.rtvs.sk/televizia/program/14121/186275>

DoKostola.sk. 2019. <https://www.dokostola.sk/kostol/kostolik-sv-juraja-rotunda-jurko>

Jurík, F. 1985. *Kronika farnosti Nitrianska Blatnica*. 30 s.

Nitrianska Blatnica. 2019. <https://www.nitrianskablatnica.sk/rotunda-sv-juraja.html>

Novotný, B. 1986. *Encyklopédia archeológie*. Bratislava: OBZOR, 1986, 1032 s.

Pútnické miesta. 2020. <http://www.putnickemiesta.sk/putnicke-miesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/nitrianska-blatnica/>

Púť v Nitrianskej Blatnici. 2017. <http://www.biskupstvovnitra.sk/put-v-nitrianskej-blatnici/>

Rímskokatolícka cirkev farnosť Nitrianska Blatnica. 2020. <https://blatnica.amweb.sk/>

Rotunda Jurko – videopozvánka. 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=OAbOh3fXrcY>

Stojslavov náučný chodník Nitrianska Blatnica. 2020. <http://www.kudyznudy.sk/aktivita/958/stojslavov-naucny-chodnik-nitrianska-blatnica/>

Tršťan, D. ed. 2010. *Nitrianska Blatnica 1185–2010*. Nitrianska Blatnica : Obecný úrad. 211 s. ISBN 978-80-970630-6-1

Uhlár, V. Stanček, P. 1985. *Nitrianska Blatnica 1185–1986*. Topoľčany : Vlastivedné múzeum 1985. 149 s.

Socha Panny Márie Kráľovnej v obci Nová Ves nad Žitavou (foto: A. Krogmann)

[4.16] Nová Ves nad Žitavou

Nová Ves Nad Žitavou sa rozprestiera cca 5 km severne od mesta Vráble. Obcou prechádza cesta 1. triedy č. 511 v smere sever – juh, ktorá spája mestá Vráble a Zlaté Moravce. Na miesto púte je možné sa dopraviť aj vlakom, nakoľko západnou časťou obce vedie železničná trať. Obec patrí do dekanátu Vráble, je samostatnou farnosťou.

Pútnické miesto regionálneho významu sa rozprestiera vedľa miestnej komunikácie smerujúcej do obce Veľké Chyndice. Legenda hovorí, že v roku Pána 1860 zo svahu nad potokom Drevenica začal vyvierať prameň priehľadnej vody. Dedinský pastier oviec často tieto končiny navštevoval kvôli dobrej paši. Do košiara na majeri odchádzal po starom kamennom moste (tzv. turecký most, ktorého výstavba je datovaná do 15.–16. storočia). Po zvonení z kostola stojaceho oproti na kopčeku a po modlitbe Anjel pána pastier začal obedovať. Popri tom bol zahľadený na obzor. Chlapec, čo mu priniesol obed, sa ho opýtal, kde sa tak uprene pozerá. Pastier mu odpovedal, že vidí postavu Panny v bielom rúchu a v náručí má dieťa, v jednej ruke má paličku a dotýka sa zeme. I vybral sa pastier na to miesto a tam zo zeme vyvieral prameň čistej vody. Ďalšia legenda tiež hovorí o pastierovi, ktorému sa v roku 1874 v dňoch 20.–22. augusta na tomto mieste zjavila Panna.

Lurdská jaskyňa so sochou Panny Márie (foto: Š. Halás)

Historický „turecký“ most v obci Nová Ves nad Žitavou (foto: J. Lacika)

Kult uctievania je viazaný na prameň vody neďaleko kamenného mosta s množstvom udalostí popisujúcich jej uzdravujúce (zázračné) účinky, lokalizovaných pod sochou Panny Márie, sochu Panny Márie v lurskej jaskyni a zázračnú sochu Panny Márie Kráľovnej (Trubíni, Trubíniová, 2006).

Vznik historicky najstaršieho objektu v areáli siaha do obdobia 15. storočia, kde sa pri súčasnom kamennom „tureckom“ moste nad potokom Drevenica alebo na križovatke do Chyndíc nachádzala mýtnica. Mýto sa spomína v rokoch 1386 a 1424, keď bolo súčasťou hradného panstva Gýmeš. Vyberalo sa na komunikácii do Zlatých Moraviec, kde sa mýto platilo už pred rokom 1386. V mape prvého vojenského mapovania z rokov 1769–1785 je most vyznačený ako drevený (Ivanič, 2018). Unikátny a ojedinelý stavebný objekt – trojklenbový kamenný most v neskorobarokovom slohu v súčasnej podobe pochádza z konca 18. storočia (<http://www.pamiatky.sk/sk/page/register-nkp-tabulkove-zoznamy>).

Necelých 300 metrov od tohto mosta vyviera, podľa miestnej kroniky približne od roku 1860, prameň vody. Asi od roku 1874 na tomto mieste vyjadrujú veriaci svoju úctu, vďaka i prosby Panne Márii. V roku 1918, po skončení 1. svetovej vojny, sa z ruského zajatia vrátili muži z obce. Ako prejav vďaky za šťastný návrat zasadili okolo prameňa tri lipy a jeden javor. Ich koruny do dnešného dňa vytvárajú obrovský živý chrám. V blízkosti prameňa bol najskôr postavený drevený stĺp so sochou Panny Márie, neskôr bola soška uložená v malej kaplnke. V roku 1954 pápež Pius

Studnička v areáli pútnického miesta (foto: Š. Halás)

XII. vyhlásil sviatok Panny Márie Kráľovnej a od roku 1969 sa slávi vždy 22. augusta. V roku 1955 bola nad prameňom postavená **lurská jaskyňa so sochou Panny Márie**, ktorá bola neskôr zrekonštruovaná. Prvá oficiálna púť bola 9. septembra 1956. Práve tento sviatok sa stal hlavným dňom mariánskej púte v Novej Vsi nad Žitavou. Po roku 1948 robil nový režim prekážky a zakázal organizovať púte ku Studničke. Veriaci v skupinách alebo individuálne naďalej tajne navštevovali tieto pamätne miesta. Viac ako štyridsať rokov sa nesmeli vykonávať opravy a udržiavať okolie. Až po roku 1989 začalo nové oživenie areálu (Trubíni, Trubíniová, 2020).

Novodobá história rozvoja areálu začína po roku 1989, kedy bola z hladiska **infraštruktúry** vybudovaná prípojka elektrickej energie zemným káblom

Křížová cesta (foto: A. Krogmann)

Pútníci na ceste ku studničke (zdroj: mynitra.sme.sk/c/22190447/veriaci-sa-po-roku-opat-stretnu-na-puti-pri-studnicke.html)

až z obce, osvetlenie areálu, krížová cesta, pódium pre slávenie svätých omší, výsadba drevín – lípy, ihličnany, brezy, kamenné krídla k lurskej jaskynke, odborné miesto vody z prameňa, lavičky na sedenie, socha Panny Márie Kráľovnej na kamennom podstavci, skladové hospodárstvo, sakristia, vstupná brána, spevnené parkovisko, trávnaté parkovisko, toalety, informačné tabule, oddychový priestor s lavičkami a stolmi, kamenný chodník k jaskyni a panelová prístupová cesta.

Skupina nadšených mužov založila dobrovoľné združenie – pútnický spolok. Zmyslom jeho činnosti bolo a do dnešných dní je údržba a budovanie pútnického areálu, organizačné zabezpečenie počas prípravy a konania mariánskych dní, cirkevno-kultúrne a charitatívne aktivity, organizovanie zájazdov do domáciach i zahraničných pútnických miest.

Najväčšia púť je na sviatok Panny Márie Kráľovnej 22. augusta (resp. v najbližšiu nedeľu k tomuto dátumu). Pútnický areál v týchto dňoch navštevuje niekoľko tisíc pútnikov. Podľa farského pútnického kalendára sa pravidelne konajú púte aj cez pôstne obdobie – každú nedeľu o 15.00 je krížová cesta, návštevnosť je cca 100–150 pútnikov; v júli a v auguste každú nedeľu – svätá omša o 11.00 (150–500 pútnikov), v auguste okolo 22. 8. sa realizuje púť k Panne

Márii Kráľovnej – v sobotu o 16.00 svätá omša v maďarskom jazyku (200–300 pútnikov), o 17.00 svätá spoveď, 18.30 slovenská svätá omša (800–1500 pútnikov), v nedeľu o 11.00 slávnostná pontifikálna svätá omša, (2 000–4 000 pútnikov), v pondelok je ukončenie púte svätou omšou o 18.30 s návštevnosťou 300–500 pútnikov.

Sväté omše sa konajú pod prístreškom pred lurskou jaskyňou. Alternatívne miesto konania omše je priestor pred **sochou Panny Márie Kráľovnej**.

V sakrálnom priestore sú prvky **infraštruktúry** reprezentované pri vstupe do areálu, pozdĺž cesty stánkovým predajom kresťanskej literatúry a devocionálií, suvenírov a cukroviniek.

Osadené sú aj informačné tabule, ktoré poskytujú podrobnosti k jednotlivým objektom a k programu púte. Možnosti ubytovania v areáli nie sú možné, ale pútníci často zvyknú prenocovať v stanoch priamo v pútnickom areáli, keďže je pre nich pripravený aj nočný program. Stánkový predaj sa realizuje len v čase konania hlavnej púte. Hygiena pútnikov je zabezpečená mobilnými sociálnymi zariadeniami. Organizátori rozdáajú pútnikom vodu zo Studničky v plastových fľašiach, na ktorých je obrázok Panny Márie. Sedenie pre pútnikov je zabezpečené formou drevených lavíc a plastových stoličiek pred lurskou jaskyňou. V prípade potreby je možné využiť záchrannú zdravotnú službu či zásahové vozidlo polície. Parkovanie je možné popri miestnej komunikácii a je riadené organizátormi.

Hlavná púť sa **propaguje** nie len konvenčne (Katolícke noviny, letáky, plagáty, brožúry), ale aj na sociálnych sieťach (Facebook), internetovej stránke farnosti (www.novavesnadzitavou.fara.sk) ako aj internetovej stránke Pútnické miesta (<http://www.putnickemiesta.sk/>) a Studnička Nová Ves (<https://www.novavesnadzitavou.sk/zo-zivota-obce/fotogaleria/putnicky-areal-studnicka-272sk.html>).

Zoznam informačných zdrojov:

Farnosť Nová Ves nad Žitavou. 2020. <https://www.novavesnadzitavou.fara.sk>

Ivanič, P. 2018. Cestná sieť na hornom Požitaví v období stredoveku. In: Martínek, J. ed. Výskum historických cest v interdisciplinárnom kontextu 2018. Vlastivědný věstník moravský, Supplementum 3, Brno: muzejní a vlastivědná společnost. 105 s. ISBN 978-80-7275-108-2

Pamiatkový úrad SR. 2020. <http://www.pamiatky.sk/sk/page/register-nkp-tabulky-zoznamy>

Pútnické miesta. 2020. <http://www.putnickemiesta.sk/>

Studnička Nová Ves nad Žitavou. 2020. <https://www.novavesnadzitavou.sk/zo-zivota-obce/fotogaleria/putnicky-areal-studnicka-272sk.html>

Trubíni, J., Trubíniová, L. 2006. Studnička pri Novej Vsi nad Žitavou. In: Vrábeľské zvony, č. 7–8, s. 10

Trubíni, J., Trubíniová, L. 2020. Nová Ves nad Žitavou. ISBN 80-969337-1-X

Sakrálny priestor v Pozbe (foto: A. Krogmann)

[4.17] Pozba

Obec Pozba sa rozprestiera juhozápadne od okresného mesta Levice (27 km) a východne od mesta Šurany (cca 18 km). Pútnické miesto Studnička sa nachádza v obci Pozba, približne 1,5 km juhovýchodne od centra obce v miestnom lesíku smerom na obec Dedinka.

Z hľadiska cirkevnej organizácie patrí pútnické miesto Pozba k dekanátu Hronský Beňadik, v rámci ktorého je filiálkou farnosti so sídlom v Beši.

Dopravná dostupnosť do obce je zabezpečená hlavnou cestou č. 580 spájajúcou mesto Levice na severovýchode a mesto Šurany na juhozápade. K pútnickému miestu vedie miestna komunikácia z obce v smere na obec Dedinka. Do Pozby sa je možné dostať aj železnicou, zastávka v obci obsluhuje linku Nové Zámky – Levice – Zvolen.

Mariánske pútnické miesto má lokálny význam. Predmetom kultu je Sedembolestná Panna Mária. Jej soška, vyrezaná z jedného kusa dreva, je zaujímavá tým, že Panna Mária nesedí, ale kľučí na jednej nohe – sôch takéhoto typu je na svete iba osem. Lokalita Studnička bola obľúbeným miestom, kde sa v minulosti pre odpočinok radi zastavovali veriaci, ktorí chodievali na cirkevnú púť do pavlínskeho kláštora v Mariánskej Čeladi. Vďaka nim bol objavený prameň, ktorý mal zázračné uzdravujúce účinky,

najmä čo sa týka očných chorôb a slepoty. Povrávalo sa, že voda vrátila zrak nejednému slepčovi. Jedna z legiend hovorí: „V blízkosti studničky boli pasienky a pastieri sa chodili umývať k prameňu. Často pozorovali bielu holubicu, ktorá sa v prameni kúpavala. Jeden pastier mal slepú dcéru a raz, keď tam videl kúpať sa holubicu, poumýšľal aj dcére oči. A stal sa zázrak – dcére sa vrátil zrak. Chýry o ňom sa doniesli aj k miestnemu pánovi. Ten týmto klebetám nechcel uveriť a posmieval sa im. Raz vyhlásil, že má slepého koňa a ak sa aj tomu vráti zrak, potom určite uverí. Ľudia teda tak aj urobili. Umyli koňovi oči a naozaj sa mu vrátil zrak. Jemu sa vrátil, ale pán vzápätí oslepol.“ (Šranková, 2010).

Takéto správy sa veľmi rýchlo rozšírili medzi veriacimi a aj vďaka tomu, že kláštor v Mariánskej Čeladi bol poškodený zásahom blesku, začali sa v Studničke organizovať cirkevné púte. V roku 1841 bola v blízkosti prameňa postavená prvá kaplnka, ktorá vydržala až do roku 1885, kedy sa rozpadla. Prvá svätá omša sa v Studničke uskutočnila v roku 1869, slúžil ju kňaz Izodor Luliesek, na žiadosť veriacej z Tekovských Lužian, ktorá sa vďaka uzdravujúcemu prameňu vyliečila z ťažkej očnej choroby.

Pútnický areál je tvorený kaplnkami z rokov 1914, resp. 1926, zasvätených Sedembolestnej Panne Márii, resp. Panne Márii. O ich výstavbu sa zaslúžil tve-

Soška Sedembolestnej Panny Márie (foto: A. Krogmann)

Pútnický areál (foto: A. Krogmann)

dajší bešiansky farár Hariš. Okrem toho sa v areáli nachádza Krížová cesta a jaskynka Lurdskej Panny Márie, postavené po roku 1989, socha Sedembolestnej Panny Márie a kríž. Celý pútnický areál bol rekonštruovaný v roku 2015.

V posledných rokoch bolo pútnické miesto značne obnovené, pričom v teplejších mesiacoch (máj – september, október) sa tu pravidelne konajú každú nedeľu sväté omše, na ktorých sa zúčastňuje približne 300–500 veriacich, v zimných mesiacoch sa konajú sväté omše každú prvú nedeľu v mesiaci.

Pútnické miesto má bohatý kalendár podujatí. Patrí k nim púť motokárov (v roku 2019 uskutočnená 5. mája, resp. ďakovná púť za odjazdené kilometre 6. 10.), púť Ordinariátu ozbrojených síl a ozbrojených zborov a zdravotníkov 16. 6.), púť onkologicky chorých, trpiacich, vozíčkarov a starých ľudí (14. 7.), púť rodín (25. 8), púť žiakov a učiteľov (8. 9.) a púť k Sedembolestnej Panne Márii (15. 9.). Okrem púti sa v areáli konajú krížové cesty aj festival kresťanských mládežníckych spevokolov a kapiel. Od mája do konca októbra sa tu pravidelne každú nedeľu slúži svätá omša o 11.00 hod., počas púti o 11.15 hod. a v zimnom období vždy v prvú nedeľu v mesiaci o 11.00 hod. Prípadné zmeny termínov púti sú aktualizované na stránke www.studnickapozba.sk

Infraštruktúra pútnického miesta je veľmi dobre vybudovaná. Parkovanie automobilov je na vyhradenom trávnom mieste a pozdĺž prístupovej cesty. Pri nej sa nachádza aj smerovník k pútnickému miestu. Pred vstupom do areálu je malá informačná tabuľa. Pútnické miesto je osvetlené, čo umožňuje slúženie polnočných svätých omší.

Propagácia pútnických akcií je zabezpečená cirkevnými oznamami, letákmi, na webových stránkach obce (<https://www.pozba.sk/>), (www.studnickapozba.sk), pútnického miesta sk. pútnických miest (

Ďakovná púť motokárov za odjazdené kilometre (foto: Archív pútnického miesta)

-slovensku/nitrianska-dieceza/pozba/) na sociálnych sieťach (Facebook) i kanáli You Tube. V roku 2020 vyšla aj výpravná publikácia o pútnickom mieste (Bielik a kol., 2020).

Významným **impulzom** rozvoja pútnického miesta môže byť aj jej poloha na existujúcej Svätójakubskej ceste.

Zoznam informačných zdrojov:

Bielik, A., Mrena, L., Slobodníková, J., Bieliková, M. 2020. Pútnické miesto Studnička – kde sa nebo dotýka zeme. Beša: Rímskokatolícka cirkev, Farský úrad Beša. 2020. 88 s. ISBN 978-80-570-2186-5

Pozba. 2020. <https://www.pozba.sk/>

Pútnické miesto Studnička Pozba. 2020. www.studnickapozba.sk

Pútnické miesta 2020. <http://www.putnickemiesta.sk/putnicke-miesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/pozba/>

Šranková, S. 2010. Pútnický cestovný ruch v Nitrianskej diecéze. Diplomová práca – školiteľ: A. Krogmann. Nitra : UKF v Nitre, 2010. 108 s.

Kaplnka – Mechovička v obci Rajčany (foto: A. Krogmann)

[4.18] Rajčany

Obec Rajčany sa nachádza v okrese Topoľčany, cca 8 km severovýchodne od mesta Topoľčany. Obcou prechádza hlavná cesta 1. triedy č. 64.

Z hľadiska cirkevnej organizácie patria Rajčany do dekanátu Topoľčany. Obec je filiálkou farnosti Nadlice.

Pútnické miesto Mechovička, ktoré je lokálneho významu, sa nachádza v obci Rajčany, približne 1 km od hlavnej cesty. Priamo k pútnickému areálu vedie upravená cesta a panelový chodník, ktorý má napojenie z hlavnej cesty. Toto miesto je vyznačené informačnou tabuľou priamo pri ceste.

Kult uctievania je viazaný na plastiku **Sedembolestnej Panny Márie** z roku 1826. Ikonograficky predstavuje známe stvárnenie Piety – sediacu postavu Panny Márie s mŕtvym telom Krista v náručí.

Súčasťou pútnického areálu je kaplnka Mechovička, ktorá sa spomína vo vizitácii z roku 1833, vtedy nazývanú V údolí na Mechoviciach. Dal ju postaviť Valentín Rajčáni v roku 1826 na „zázračnom mieste“, kde sa uzdravila jeho chorá dcéra. Zreštaurovaná socha Piety potvrdila datovanie z roku 1826. Prvá kaplnka bola požehnaná 16. 8. 1827 a vo vnútri stál

oltár so sochou Sedembolestnej Panny Márie. Kaplnku na Mechovičke neskôr vysvätil 16. augusta 1841 na sviatok Nanebovzatia Panny Márie topoľčiansky dekan.

Krátko po 1. svetovej vojne, v roku 1919, sa pozornosť obyvateľov Rajčan, ale aj z ostatného okolia, sústredila opäť na kaplnku na Mechovičke, pretože bola značne poškodená. „Po tomto zneuctení sa tu opäť udial zázrak. Návštevníci si všimli, že soche Panny Márie tiekli slzy“. Keď sa to dozvedeli veriaci, začali kaplnku hromadne navštevovať a stala sa typickým mariánskym pútnickým miestom. Vzhľadom na veľký počet pútnikov malá kaplnka časom nepostačovala. V roku 1925 bola opravená a vymalovaná.

Neskôr boli verejné bohoslužby zakázané a tak v roku 1972 vďp. Imrich Samek slúžil poslednú verejnú svätú omšu.

V polovici 80. rokov vandali sochu Panny Márie odcudzili, nájdená bola na skládke odpadu v Topoľčanoch. V roku 1993 sa uskutočnila generálna oprava pútnického areálu Mechovička. Kaplnka bola celkom prestavaná a 1. augusta 1993 bola vysvätená spolu s plastikou Sedembolestnej Panny Márie (Švecová, Grežďová, eds., 2002). V roku 1996 bola postavená nová krížová cesta.

Studnička v obci a parkovanie počas púte (foto: A. Krogmann)

Priaznivejšia situácia pre cirkevný život nastala po roku 1989. Farnosť prevzal v tomto roku vdp. Peter Valent, ktorý za relatívne krátky čas svojho pôsobenia dokázal zabezpečiť opravu kostola i stavbu novej kaplnky. Generálna oprava pútnického miesta Mechovička sa uskutočnila v roku 1993. Na opravu prispeli veľkou mierou zbierkou aj veriaci, Obecný úrad v Rajčanoch a ďalší sponzori. Posledné slávnostné prenesenie sochy Panny Márie z farského kostola do novoupraveného pútnického areálu sa uskutočnilo 30. júna 1993. Pri tejto príležitosti 1. augusta 1993 kaplnku i areál posvätil a sochu slávnostne korunoval košický pomocný biskup (terajší arcibiskup) J. E. Mons. Bernard Bober. V deväťdesiatych rokoch bola tradícia púti k Panne Márii na Mechovičke opäť obnovená (<http://www.nadlice.fara.sk/index.php/mechovicka>; Belák, 2009).

Vo výročné sviatky sem prichádzajú ľudia z ďalekého okolia načerpať nielen osviežujúcu vodu, ale aj duchovnú silu do života. Hlavným pútnickým dňom je prvá augustová nedeľa. Sväté omše sú celebrované aj 5. júla na sviatok sv. Cyrila a Metoda a 15. septembra na sviatok Sedembolestnej Panny Márie, patrónky Slovenska.

Z hľadiska **infraštruktúry** sa nachádza prameň „zázračnej vody“ s upraveným okolím a drevená krížová cesta, ktorá je obkolesená vysadenými stromami.

Spovedanie pútnikov je počas hlavnej púte zabezpečené v pútnickom areáli improvizovane, stoličkami, kľakátkami. Na sedenie slúžia staršie drevené lavičky, ktoré sú umiestnené pred kaplnkou. Parkovanie automobilov je umožnené pozdĺž prístupovej cesty a na neďalekej trávnej ploche. Celý areál je počas púte dostatočne ozvučený, čo umožňuje pútnikom počuť celú svätú omšu.

V sakrálnom priestore sa vyskytujú prvky **infraštruktúry** reprezentované prenosnými stánkami kresťanskej literatúry a devocionálií, sladkostí (oplátky) a iného drobného tovaru (napr. aj magnetky s tematikou púte). Stánkový predaj sa realizuje len v čase konania hlavnej púte. Hygiena pútnikov je zabezpečená mobilnými sociálnymi zariadeniami.

Účastníci púte k Panne Márii na Mechovičke (zdroj: <https://www.topolcany.fara.sk/fotografie/280/pesia-put-na-mechovicku1408453681/1>)

Hlavná púť sa **propaguje** nielen konvenčne (prostredníctvom oznamov a malých obrázkov s textom o histórii Mechovičky), ale aj na sociálnych sieťach (Facebook Mechovička), internetovej stránke farnosti (<http://www.nadlice.fara.sk/index.php/obce-farnosti/rajcany>), biskupstva (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/#>) ako aj internetovej stránke Pútnického miesta (<http://www.putnickiemiesta.sk/> <http://www.putnickiemiesta.sk/putnickie-miesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/nadlice-mechovicka/>).

Zoznam informačných zdrojov:

Belák, B. 2009. Kamenné vráta – Povesti z povodia Bebravy, Žilina : Knižné centrum, 2009, ISBN 978-80-8064-308-9

Farnosť Nadlice. 2020. <http://www.nadlice.fara.sk/index.php/obce-farnosti/rajcany>

Nadlice. 2020. <http://www.nadlice.fara.sk/index.php/mechovicka>

Pútnické miesta. 2020. <http://www.putnickiemiesta.sk/putnickie-miesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/nadlice-mechovicka/>

Švecová, M., Greždová, H. eds. 2002. Rajčany. Rajčany : Obecný úrad, 2002. 118 s. ISBN 80-967604-7-5

Farský kostol Nepoškvrneného počatia Panny Márie v Rybanoch (foto: J. Lacika)

[4.19] Rybany

Rybany sa nachádzajú 6 km južne od Bánoviec nad Bebravou, severozápadne 12 km od Partizánskeho a severovýchodne 19 km od Topolčian. Obec patrí do dekanátu Bánovce nad Bebravou a je samostatnou farnosťou, ktorá sa spomína v súpise pápežských desiatok z 30. rokov 14. storočia. Obec je dopravne dostupná autobusom i vlakom.

V Rybanoch gotický kostol zasvätený Všetkým svätým postavili niekedy na začiatku 14. storočia ako pozdĺžne jednolodie s polygonálnym presbytériom a predstavanou západnou vežou prístupnou vonkajším točitým schodiskom. Koncom apríla 1885 kostolík vyhorel, čo sa stalo podnetom na jeho opravu a rozšírenie.

Interiér Kostola Nepoškvrneného počatia Panny Márie (foto: J. Lacika)

Priestranstvo s krížovou cestou pri kostole, miesto konania púti (foto: J. Varhaník)

Púť k úcte Panny Márie (foto: J. Varhaník)

Rozšírený kostol bol slávnostne požehnaný v novembri 1886, pričom dostal **nové patrocinium** Nepoškvrneného počatia Panny Márie. Z gotického obdobia sa zachovali okrem hrubej stavby tri strieľňové otvory na točitom schodisku pri južnej stene lode. Viaceré detaily môžu byť skryté pod novšou omietkou (<https://apsida.sk/c/14450/rybany>).

V kostole sa nachádza pôvodný neskorobarokový oltár z 18. storočia s obrazom Nanebovzatia Panny Márie a sochou Piety, ako aj gotický zvon z roku 1519 s nápisom.

Na sviatok Nepoškvrneného počatia Panny Márie (8. december) bývajú v obci hody, avšak z úcty k Panne Márii sa začali konať aj augustové **púte k Panne Márii Kráľovnej**. Kult uctievania sa začal v roku 1998. Hlavná dvojdná púť sa koná cez víkend najbližší k sviatku Panny Márie Kráľovnej – 22. augusta (www.putnickemiasta.sk).

Okrem hlavnej púte sa približne 20 rokov vždy trinásť deň v mesiaci koná **púť k Panne Márii Fatimskej**. Tieto púte začal pravidelne organizovať kanonik Milan Kavor (1943–2020).

V areáli kostola bola vybudovaná **krížová cesta**. Štrnásť zastavení krížovej cesty moderného vzhľadu je rozmiestnených pri chodníku na okraji areálu. Požehnal ju 13. októbra 2014 nitriansky biskup Mons. Viliam Judák za účasti množstva veriacich (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/pozechnanie-krizovej-cesty-v-rybanoch/>).

V sakrálnom priestore chýbajú prvky **infraštruktúry**, ako napr. predaj devocionálií a občerstvenia. Areál je osvetlený, k dispozícii sú verejné toalety. Stravovacie zariadenia je možné využiť v obci.

Hlavná púť sa **propaguje** formou farských oznámov, plagátov, na webových stránkach farnosti (www.rybany.fara.sk), pútnických miest Slovenska (<http://www.putnickemiasta.sk/>; resp. [DoKostola.sk](http://www.dokostola.sk) (<https://www.dokostola.sk/>) a na sociálnych sieťach (Facebook).

Zoznam informačných zdrojov:

- Apsida.sk.** 2020. <https://www.apsida.sk/c/14450/rybany>
- DoKostola.sk.** 2020. <https://dokostola.sk/kostol/412490-neposkrvneného-pocatia-panny-marie>
- Farnosť Rybany.** 2020. <https://rybany.fara.sk/>
- Požehnanie krížovej cesty v Rybanoch.** 2014. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/pozechnanie-krizovej-cesty-v-rybanoch/>
- Pútnické miesta.** 2020. <http://www.putnickemiasta.sk/putnicke-miesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/rybany/>

Diecézna svätyňa a pútnický dom – Malá Skalka v obci Skalka nad Váhom (foto: D. Berta)

[4.20] Skalka nad Váhom

Obec Skalka nad Váhom sa nachádza severne (cca 8 km) od krajského mesta Trenčín. Najstaršie pútnické miesto na Slovensku – Skalka (Trenčiansky samosprávny kraj, 2010), ktoré je svojím významom minimálne celoslovenské, patrí do Trenčianskeho dekanátu. Obec je samostatnou farnosťou.

Dopravná dostupnosť je zabezpečená cestnou komunikáciou 1. triedy č. 507 severovýchodného smeru spájajúca mesto Trenčín s Nemšovou. Železničná trať obcou neprechádza.

Už takmer 1000 rokov je Skalka nad Váhom miestom modlitby a vzdávania chvály Bohu. Na tomto mieste sa osobitne rozvíja úcta k dvom svätcom – sv. Svoradovi-Andrejovi a sv. Beňadikovi, ktorí tu ako pustovníci žili a zomreli na začiatku 11. storočia (www.zoe.sk). Obaja vynikali skromnosťou a veľkosťou ducha. Náplňou ich života bolo darovať múdrosť a všetky fyzické sily pre rozvoj národa. Riadili sa heslom „Modli sa a pracuj“. Pozostatky svätcov, ktorí sú hlavnými patrónmi Nitrianskej diecézy sú uložené v katedrále sv. Emeráma v Nitre (najväčšia časť vo vzácnom Pálffyovom relikviári z roku 1674) a tiež aj

Interiér Diecéznej svätyne Malá Skalka (foto: J. Lacika)

v Diecéznej svätyni na Malej Skalke (Na Skalke pri Trenčíne s patrónmi Nitrianskej diecézy, 2009).

Predmetmi kultu púte sú kaplnka Božieho milosrdenstva z r. 2014, socha Guadalupej Panny Márie prinesená z Guadalupe v r. 2012, sv. Svorad-Andrej a sv. Beňadik, patróni Diecéznej svätyne žijúci na začiatku 11. stor. na tomto mieste, socha Sedembolestnej Panny Márie z r. 2000 a poďakovanie za úrodu.

Patrocínium predstavujú svätci sv. Svorad-Andrej a sv. Beňadikt. Hlavným motívom púti je pôsobenie

Pútnické miesto – kostol a kláštor Veľká Skalka (foto: J. Lacika)

sv. pustovníkov Svorada-Andreja a Beňadika (už pred r. 1224 existoval kult k sv. Beňadikovi) na tomto mieste, čo nám zachytáva legenda päťkostolského biskupa Maura (<https://putnickiemiestoskalka.sk/historia-skalky/maurova-legenda/>). Ostatné púte súvisia buď s prinesením sochy (Guadalupská a Sedembolestná Panna Mária), so vznikom kaplnky (Kaplnka Božieho milosrdenstva), príp. pochádzajú z ľudovej zbožnosti (pút' folkloristov s podakovaním za úrodu) (Judák, 2012).

Pútnické miesto Skalka pozostáva z dvoch objektov: Malej (Novej) a Veľkej (Starej) Skalky, ktoré sú od seba vzdialené cca 800 m.

Pútnický objekt **Malá Skalka**, dvojvežový kostolík postavený v románskom slohu, sa spomína po prvý raz v roku 1208. Bol zasvätený sv. Beňadikovi. Neskôr dal Juraj Thurzo na jeho mieste vybudovať kaplnku ku cti sv. Doroty (Šumichrast, 1994).

V roku 1679 bol postavený nový oltár – posvätený na počesť Panny Márie Čenstochovskej. V roku 1745 jezuiti rozšírili kaplnku do súčasnej podoby a pristavili k nej dve veže, ktoré sú zastrešené kupolami. Hlavný oltár zdobia sochy pustovníkov sv. Svorada-Andreja a sv. Beňadika z roku 1924 (Hromník, 2008). V priestore kostola sa nachádza obetný stôl, kríže a obrazy svätcov. Vedľa kostola je malá miestnosť, kde počas celého roka uchovávajú knihy,

Socha sv. Andreja Svorada a vstup do jaskyne (foto: J. Lacika)

evanjeliá a predmety slúžiace na vykonávanie svätej omše. V kostole sa nachádza vzácny drevený oltár s drevorezbami sv. Svorada-Andreja a sv. Beňadika, spoločný relikviár oboch svätcov a socha Guadalupskej Panny Márie. Relikviár sv. Beňadika z pozlátenej medi zo začiatku 14. storočia bol majetkom benediktínskeho kláštora, po zrušení jezuitskej rehole sa dostal do Trenčína a odtiaľ do Národného múzea v Budapešti (Trenčiansky samosprávny kraj, 2020).

Druhé pútnické miesto **Veľká Skalka** je tvorené kaplnkou a kláštorom niekdajšieho opátstva sv. Benedikta, ktoré stoja na mieste, kde žili v 10. a 11. stor. pustovníci sv. Svorad-Andreja a sv. Beňadik, o ktorých

Križ na nádvorí kláštora (foto: J. Lacika)

píše Maurova legenda, jedna z najstarších uhorských legiend z obdobia medzi rokmi 1064 až 1070, dokumentujúcich proces christianizácie Uhorského kráľovstva. Svojím rozsahom je krátka a sústreďuje sa predovšetkým na podanie svedectva o svätom živote sv. Svorada-Andreja a sv. Beňadika, ktorý bol naplnený modlitbou, prácou a prísnou askézou.

Niekedy koncom 12. storočia bol na mieste mučeníckej smrti sv. Beňadika (dnešná Malá Skalka) postavený kostol, ktorý sa prvý raz písomne spomína v roku 1208. Neďaleko tohto kostola bol podľa zakladacej listiny v roku 1224 založený benediktínsky kláštor v gotickom slohu (dnešná Veľká Skalka). V roku 1644 prišli na Skalku jezuiti, ktorí prestavali kláštor benediktínov, ktorý bol vtedy v ruinách, a v jeho blízkosti postavili nový kláštor. Opravili múr od Váhu, v roku 1717 pristavili ku kláštoru kaplnku sv. Svorada-Andreja a sv. Beňadika a nasadili na ňu novú kupolu. Po zrušení rehole jezuitov kláštor i kaplnka pomaly pustli. Komplex budov za zachoval v najväčšej miere z obdobia stavebnej činnosti jezuitov zo 17.–18. storočia. Kaplnka je trojpodlažná, zaklenutá valenou klenbou.

Areál kláštora obklopuje vysoký múr, ktorého časť spolu s vežou pochádza z niekdajšieho opevnenia (Trenčiansky samosprávny kraj, 2020).

Pred rokom 1989 boli postavené benediktínsky (neskôr jezuitský) kláštor na Veľkej Skalke, kostol na Malej Skalke, Pútnický dom na Malej Skalke a Krížová cesta na Malej Skalke. Po roku 1989 bola vybudovaná nová Krížová cesta a nový Pútnický dom pri Diecéznej svätyni, parkoviská, osvetlenie, drevený prístrešok pre pútnikov v areáli starého kláštora, kaplnka Božieho Milosrdenstva neďaleko Veľkej Skalky.

V objekte kláštora sa nachádza vchod do pôvodnej jaskyne pustovníkov, kde je umiestnená socha sv. Beňadika. V jednotlivých priestranstvách kláštora sa nachádza kaplnka Panny Márie, križ s ukrižovaným Ježišom, jaskyňa Kristovho hrobu a Betlehem, ktoré si môžu návštevníci púte pozrieť. Na nádvorí kláštora je vybudovaný malý oltár s križom a Pietou, kde sa raz do roka – na slávnosť Sedembolestnej Panny Márie, patrónky Slovenska – slávi jediná pravidelná svätá omša v tomto priestore za účasti mnohých pútnikov z blízkeho i ďalekého okolia. V blízkosti starobylého kláštora na Veľkej Skalke smerom k obci Skalka nad Váhom sa po ľavej strane cesty nachádza kaplnka z roku 2014 zasvätená Božiemu milosrdenstvu. Pred monumentálnym obrazom milosrdného Ježiša si tu mnohí veriaci vyprosujú pre seba alebo pre iných milosti prúdiace z jeho otvoreného Srdca, ktoré je bohaté pre všetkých, ktorí ho vzývajú.

Všetky púte sa konajú v Diecéznej svätyni sv. Svorada-Andreja a sv. Beňadika od 7. mája 2016 na Malej Skalke (1. písomná zmienka o kostole je z r. 1208), len púť k Sedembolestnej Panne Márii sa uskutočňuje v priestoroch pozostatkov benediktínskeho opátstva z roku 1224 na Veľkej Skalke.

Púte na Skalku sa konávali okrem 17. júla aj na sviatok sv. Marka a sviatok Nanebovzatia Panny Márie – 15. augusta. Veriaci z okolitých dedín sa od rána schádzali na námestí v Trenčíne. Po svätej omši sa pohla procesia smerom na Skalku. Vpredu niesli križ, za ním kráčala mládež, nasledovali kňaz. Procesiu viedol arcibiskup ostrihomský, inokedy biskup nitriansky alebo prepošt novomestský za asistencie ôsmich kňazov. Za nimi kráčal pán Trenčianskeho hradu s celou suitou, za nimi starosta mesta s celým magistrátom. Všetci boli oblečení v čiernom, pred nimi niesli zástavu mesta. Za magistrátom nasledovali cechy, bolo ich 16 a každý mal svoju zástavu. Za cechmi nasledovali jednotlivé dediny pod zástavami za svojím kňazom. Týchto pútí sa zúčastňovalo tisíce ľudí (Bučková, 2009).

V súčasnosti je púť niekoľkodňová. Koná sa 17. júla na sviatok sv. Svorada-Andreja a sv. Beňadika a nasledujúci víkend po tomto sviatku. Púť začína svätou omšou v kostole v Malej Skalke. Nakoľko je kostol kapacitne nepostačujúci, počas hlavnej púte sa svätá omša koná pod prístreškom, ktorý je umiestnený na

Pútnický dom pri Diecéznej svätyni (foto: D. Berta)

Pútníci počas hlavnej púte v roku 2019 (foto: K. Dubovan)

kostole. Prítomní pútníci sú rozmiestnení v blízkosti kostola. Po svätej omši nasleduje procesia na Veľkú Skalku, ktorá je vzdialená cca 800 m. Na Veľkej Skalke pokračujú modlitby veriacich doplnené piesňami s náboženskou tematikou. Pútníci si môžu prezrieť jaskyňu so sochou sv. Beňadika, miestnosti v kostole a okolie kláštora. Sprievodnou akciou počas púte býva na nádvorí kláštora na Veľkej Skalke vernisáž diel z Medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia Ora et Ars s kultúrnym programom.

Podľa farského pútnického kalendára sa koná púť k Božiemu Milosrdenstvu (od r. 2014) (2. veľkonočná nedeľa) s účasťou cca 100–150 ľudí, ďalej púť ku Guadalupskej Panne Márii od r. 2012 (posledná májová sobota) s účasťou cca 120 ľudí, hlavná púť k sv. Svoradovi-Andrejovi a sv. Beňadikovi (17. júl + víkend po 17. júli) s účasťou cca 5 000–6 000 ľudí, púť k Sedembolestnej Panne Márii od r. 2000 (15. september) s účasťou cca 80–100 ľudí a púť folkloristov s poďakovaním za úrodu od r. 2017 (posledný septembrový víkend), kde sa zúčastňuje cca 300 ľudí.

V sakrálnom priestore sú prvky **infraštruktúry** reprezentované prenosnými stánkami s náboženskou literatúrou a devocionáliami v čase konania hlavnej púte, ako aj kamennou predajňou devocionálií v priestoroch kláštora na Veľkej Skalke, stánkovým predajom (občerstvenie) na parkovisku pod kláštrom na Veľkej Skalke, parkoviskom pri Diecéznej svätyni a pod kláštrom, cyklotrasou vedúcou popri pútnickom mieste, autobusovou zástavkou pod kláštrom na Veľkej Skalke a celý areál je plne osvetlený.

Parkovanie je zabezpečené v okolí kostola a pozdĺž hlavnej cesty. Pred kláštrom je parkovanie automobilov umožnené na voľnom trávnom priestranstve vedľa hlavnej cesty. Hygiena pútníkov je zabezpečená formou mobilných sociálnych zariadení pred kostolom v Malej Skalke a verejnými toaletami priamo v Pútnickom dome pri Diecéznej svätyni.

Osadené sú aj informačné tabule, ktoré poskytujú

podrobnosti k jednotlivým objektom. Možnosti ubytovania (50 lôžok) ako aj ďalšie služby sú k dispozícii v Pútnickom dome pri Diecéznej svätyni. Na viacerých miestach v obci, ale i v okolitých dedinách, je viditeľne umiestnený program celej púte, takže informovanosť o nej je dostatočná.

Hlavná púť sa **propaguje** nielen konvenčne (Katólicke noviny, Mesačník – INFO Trenčín, Farské listy v Trenčíne, rôzne publikácie, Informačné tabule v meste Trenčín a pri kostoloch a letáky; na internetovej stránke biskupstva (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/#>) ako aj internetovej stránke Pútnického miesta (<http://www.putnickemiasta.sk/>), ale aj na sociálnych sieťach (Facebook, <https://www.facebook.com/Farnosť-SKALKA-nad-Váhom>),

Zoznam informačných zdrojov:

Bučková, M. 2009. Skalka – Milostivý kostol sv. Andreja-Svorada a Beňadika. Skalka nad Váhom : Rímsko-katolícky farský úrad, 2009. 27 s.

Farnosť Skalka nad Váhom. 2020. <https://www.facebook.com/Farnosť-SKALKA-nad-Váhom>

Hromník, M. 2008. Skalka pri Trenčíne. In: Posol, 2008, roč. 87, č. 7-8, s. 22-23. ISSN 0701-0192

Judák, V. 2012. Z múdrosti našich otcov: Sv. Beňadik a Skalka. Nitra.

Na Skalke pri Trenčíne s patrónmi Nitrianskej diecézy, 2009. In: Katolícke noviny, 2009. roč. 124, č. 30, s. 2, ISSN 0139-8512

E-zine Prešovskej archieparchie. 2020. <http://www.zoe.sk/?spravy&id=914>

Pútnické miesta. 2020. <http://www.putnickemiasta.sk/>

Pútnické miesto Skalka. 2020. <https://putnickemiestoskalka.sk/historia-skalky/maurova-legenda/>

Rímskokatolícka cirkev – Biskupstvo Nitra. 2020. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/#>

Šumichrast, A. 1994. Pútnické miesto Skalka pri Trenčíne. In: *Katólicke noviny*, 1994, roč. 109, č. 31, s. 14

Trenčiansky samosprávny kraj. 2020. <http://www.tsk.sk/sk/cestovny-ruch/sedem-divov-13-skalka-nad-vahom-klastor-a-putnicke-miesto>

Kaplnka Najsvätejšej Trojice v Strekove, v lokalite Cigléd (foto: L. Poppelár)

[4.21] Strekov

Obec Strekov sa nachádza v okrese Nové Zámky a patrí do rovnomenného dekanátu i farnosti. Z hľadiska dopravnej polohy sa Strekov nachádza medzi dvoma mestami Nové Zámky a Štúrovo, dostupný je autobusovou i železničnou dopravou. Južne od centra obce prechádza cestná komunikácia II/509 na trase Bajč – Štúrovo, ktorá sa v Bajči napája na cestnú komunikáciu I/64 spájajúcu Nové Zámky a Komárno.

K najvýznamnejším pamiatkam v obci patria rímskokatolícky kostol Všetkých svätých z roku 1397 a kalvária pri cintoríne.

Pútnické miesto **Cigléd** sa nachádza 3,2 km od centra obce v jej severnej časti, vpravo od cesty do susednej obce Rúbaň. Názov pochádza z maďarského slova *cigle* (*vrba žltá*). V pútnickom mieste sa nachádza viacero objektov – Veľká kaplnka (vyššie položená), Kalvária, Kaplnka Panny Márie so studničkou

(nižšie položená). Kaplnky sú prepojené krížovou cestou (Pócs, 2020).

Samotná osada Cigléd už v ranom stredoveku mala románsky kostol, kde žili pavlíni ako pustovníci. V čase tureckých nájazdov boli obyvatelia Strekova a jej okolia Turkami vyvraždení, zabití boli aj obyvatelia a mnísi z Ciglédu. V roku 1686 po vyhnaní Turkov kláštorná komunita ožila a ešte asi sto rokov slúžila ľudu, Panne Márii a pútnikom, ktorí smerovali k miestnej svätej studni. Od tohto roku sa tu uctieva **kult** obrazu Panny Márie Pomocnej, ktorý bol umiestnený v drevenej kaplnke. O putovanie sa najviac zaslúžil najmä otec pavlínov Zsigmond Csuzi (<http://www.bucsujaras.hu/cigled/index.html>).

O krížovej ceste nie sú známe žiadne písomné dokumenty. Stojí na mieste so zvyškami včasnostredovekého osídlenia a traduje sa, že tu bola voľakedy pustovnícka osada, patriaca kláštoru bielych bratov (pavlínov). Na úpätí vrchu, na ktorom stojí, vyvie-

Pohľad na Kalváriu v Strekove (foto: L. Poppelár)

ra prameň, ľudovo nazývaný „Studňa Panny Márie“. Najprv pri ňom stála drevená kaplnka. V 20. rokoch 20. storočia sa dostal pod oltár novej murovanej Kaplnky sv. studne. Od tejto tzv. „malej“ kaplnky vedie na vrch cesta, pozostávajúca zo siedmich zastavení Bolestí Panny Márie, štrnástich zastavení Krížovej cesty a siedmich zastavení Radostí Panny Márie, ktoré sú súčasťou interiéru záverovej, tzv. „veľkej“ Kaplnky Najsvätejšej Trojice. O kaplnke, ktorá údajne stojí nad hrobmi štyroch posledných pustovníkov, sa píše v kanonických vizitáciách z rokov 1761 a 1780. V poslednej sa uvádza, že ju s „povolením biskupského úradu, z pevného materiálu, s vežičkou a so zvonom postavil pustovník Ján Bosternák“. Staviteľom dnešnej kaplnky z roku 1907 je fürský (rúbaňský) statkár Antal Pristýák. Súbor Kalvárie, vrcholiacej trojicou kamenných krížov s korpusmi Ukrižovaných pred veľkou kaplnkou, postavili v roku 1940. Predtým zastavenia nahradzovali obrázky rozvešané v aleji stromov (<https://www.pamiatkynaslovensku.sk/strekov-krizova-cesta>).

Život ľudí v tejto oblasti bol spojený s príbehmi zjavení Panny Márie pri studni. Veriaci veria, že voda zo studne lieči choroby a že cez ňu pôsobí Božská milosť, viera, láska a nádej. Jedna z legiend hovorí, že okolo roku 1920 vtedajší židovský statkár zasypal studňu hnojom, pretože jej voda podmácala okolie. Ale na druhý deň sa výdatná pramenitá voda zdvihla a odhrnula haldu hnoja nabok.

V súvislosti s pútnickým miestom sa tradujú viaceré legendy – O plačúcich deťoch, o Svätej studni, o Studni milosti a o Zjavení Panny Márie (Pócs, 2020).

Ďalšie informácie o pútnickom mieste je možné nájsť vo viacerých publikáciách (Ipolyvölgyi Németh, 1991; Liszka, 1994; Péntzes, 2020).

Od roku 1986 sa priestor postupne obnovil a opäť sa začali organizovať tradičné púte – na Turíce a v neďalej v blízkosti sviatku Narodenia Panny Márie.

Kaplnka Panny Márie so studničkou (foto: L. Poppelár)

Sakrálny priestor dopĺňa drevený kríž postavený v roku 2004. V pútnickom mieste absentujú prvky vhodnej **infraštruktúry**. Parkovisko a prístupová cesta nie sú v dobrom technickom stave.

Hlavná púť sa **propaguje** prostredníctvom farských oznamov v kostole, na webovej stránke obce (<http://www.strekov.sk/udalosti/fotogaleria/putne-miesto-cigled-70sk.html>) a farnosti. Pútnické miesto je aj súčasťou **Náučného chodníka Strekov – Svodín**, vybudovaného v roku 2018 (<http://www.strekov.sk/projekty/naucny-chodnik/>; <https://www.mariaut.sk/sk/spravy/naucny-chodnik-strekov-svodin#>) a je prezentované aj virtuálne (<http://www.strekov.sk/obec-2/virtualna-tura/>).

Zoznam informačných zdrojov:

- Cigléd. 2020.** <http://www.bucsujaras.hu/cigled/index.html>
- Ipolyvölgyi Németh, J. K. 1991.** Búcsújárók könyve. Balasagyarmat : Novitas B. Kft. 1991. s. 66
- Liszka, J. 1994.** Ne csak szeresd, ismerd is szülőföldedet. Kürt: Községi Hivatal. 1994
- Náučný chodník Strekov – Svodín. 2020.** <https://www.mariaut.sk/sk/spravy/naucny-chodnik-strekov-svodin#>; <http://www.strekov.sk/projekty/naucny-chodnik/>
- Péntzes, I. 2000.** Kürt monográfia. Érsekújvár : AZ Print, 2000. 239 s.
- Pócs, K. 2020.** Pútnické miesto Cigléd. <http://www.zsmstrekov.edu.sk/2014-15/docs/cigled.pdf>
- Strekov. 2020.** <http://www.strekov.sk/udalosti/fotogaleria/putne-miesto-cigled-70sk.html>
- Strekov – Krížová cesta. 2020.** <https://www.pamiatkynaslovensku.sk/strekov-krizova-cesta>
- Strekov – virtuálna túra.** <http://www.strekov.sk/obec-2/virtualna-tura/>

Kostol Zvestovania Pána v Tesárskych Mlyňanoch (foto: P. Vince)

[4.22] Tesárske Mlyňany

Obec Tesárske Mlyňany sa nachádza 8 km južným smerom od mesta Zlaté Moravce a 12 km severne od mesta Vráble. Pútnické miesto lokálneho významu v rámci cirkevnej správy patrí do dekanátu Zlaté Moravce. Obec je samostatnou farnosťou.

Severnou časťou obce prechádza medzinárodná cesta E571 a celú obec v severojužnom smere pretína cesta 1. triedy č. 511. Na pútnické miesto je tiež možná doprava vlakom, pretože obcou prechádza železničná trať.

Predmet kultu púte je socha Ježiša Krista s obnaženým Srdcom umiestnená na bočnom oltári Božského Srdca Ježišovho (BSJ) z roku 1909 v Kostole Zvestovania Pána a prenosné sochy Panny Márie a Božského Srdca, ktoré sa nesú v procesii spolu s nástrojmi umučenia.

Interiér Kostola Zvestovania Pána (foto: P. Vince)

Vznik púte súvisí s pôsobením Jána Novotného na fare v Tesároch. V roku 1908 sa ako delegát za Ostrihomskú arcidiecézu, vikariát Trnava, zúčastnil na kongrese o úcte k BSJ v Ríme. Pri tejto príležitosti si

Kaplnka Božského Srdca Ježišovho (foto: P. Vince)

vyžiadal povolenie na verejnú úctu Božského Srdca Ježišovho pre Trnavu a pre svoju farnosť v Tesároch. Dňa 10. januára 1909 Ján Novotný založil v Tesároch Oltárny spolok, ktorý v priebehu roka už mal 1 145 členov (celkový počet obyvateľov v tom roku bol 1 430). V tom roku sa konala slávnosť s eucharistickým sprievodom ku cti Božského Srdca Ježišovho. Bola to prvá oficiálna púť k BSJ na Slovensku (tesarskemlynany.fara.sk). Vpredu otvorená Kaplnka BSJ bola postavená pri príležitosti 85. výročia konania púti k BSJ. Dal ju postaviť tesársky dekan vdp. Štefan Turček. Kaplnku požehnal trnavský pomocný biskup Mons. Vladimír Filo 12. júna 1994. Od roku 1994 sa pre pútnikov slúži slávnostná svätá omša v **Kaplnke Božského Srdca Ježišovho**.

Ďalším dôležitým miestom v areáli pútnického centra je pre veriacich **Kostol Zvestovania Pána** (1760–1763), v blízkosti ktorého sa nachádza spomínaná kaplnka (Kartous, 2005). Kostol má 4 oltáre. Neskorogotický hlavný oltár je z r. 1760–1770. Nesie stĺpovú architektúru s plastikami sv. Jozefa a sv. Joachima a reliéfmi. V strede má obraz Zvestovania Pána. Nad obrazom sú 2 anjeli a v strede Archa zmluvy. Dva barokové bočné oltáre z 18. stor. pochádzajú z Hronského Beňadika, v r. 1880 ich zakúpil tesársky farár Scolari. Na pravej strane je oltár sv. Jána

Krstiteľa so sochou tohto svätca uprostred, po stranách a v nadstavci sú sochy svätých a reliéf. Na ľavej strane je oltár sv. Urbana. Uprostred pilastrovej oltárnej architektúry je socha sv. Urbana, po stranách a v nadstavci sú sochy ďalších svätých a reliéf. Bočný oltár BSJ so sochou Pána Ježiša a Božským Srdcom zakúpil v roku 1909 farár Ján Novotný. Po stranách oltára je socha Panny Márie s malým Ježiškom na rukách a socha sv. Jozefa. Neskorobaroková kazateľnica pochádza z čias okolo r. 1770. Na oblom rečništi má reliéf Kázanie Krista na brehu jazera. Na strope kostola sú maľované výjavy zo života Pána Ježiša a svätých.

V pútnickom areáli sa nachádza Pomník nenarodeným deťom vysvätený 25. 3. 2013 vdp. Petrom Kukučkom, správcom farnosti.

V roku 2009 si obec pripomenula 100 rokov putovania k Božskému srdcu Ježišovmu (prvá zmienka o púti je z roku 1909), pri tejto príležitosti bola osadená pamätná tabuľa. Sviatočné dni boli vyvrcholením ročnej duchovnej obnovy.

Oslava sviatku Božského Srdca Ježišovho sa začala niekoľko dní pred samotnou púťou slávnostnou svätou omšou, počas ktorej sa požehnali nové omšové rúcha a dve procesiové zástavy. Púť pokračovala mládežníckym programom a v predvečer slávnosti

Pomník nenarodeným deťom a kamenný kríž (foto: P. Vince)

celebrovali svätú omšu kňazi, rodáci. Po svätej omši nasledovala procesia po tesársko-mlynianskych uliciach. Vyvrcholením osláv storočnice farských pútí bola nedeľná svätá omša, ktorú celebroval nitriansky biskup J. E. Mons. Viliam Judák. Na pamiatku výročia zasadil otec biskup „Viliamovu lípu“ (Čepcová, 2009).

Hlavná púť sa koná každoročne v tretiu júnovú nedeľu, na ktorej sa zúčastňuje cca tisíc veriacich pútnikov. O organizovanie púte sa starajú miestni dobrovoľníci. Podľa pútnického kalendára sa koná púť k sviatku BSJ (ide o pohyblivý sviatok) počas troch dní: piatok – svätá omša v kostole za členov Spolku BSJ s návštevnosťou 300–400 ľudí; sobota – svätá omša v kaplnke BSJ za živých a zosnulých členov Spolku sv. ruženca, po svätej omši eucharistická procesia ulicami obce (600–800 ľudí); nedeľa – slávnostná svätá omša v kaplnke BSJ za pútnikov, ctiteľov BSJ (600–800 ľudí). Pred pútnickým areálom nie je priestranstvo na parkovanie automobilov, takže v čase púte autá parkujú v uliciach obce.

V sakrálnom priestore sú prvky **infraštruktúry** reprezentované prenosnými stánkami počas dvoch dní púte (sobota, nedeľa) s predajom kresťanskej literatúry, devocionálií a suvenírov. Hygiena pútnikov je zabezpečená vnútornými sociálnymi zariadeniami pri bočnej sakristii kostola. Parkovisko je v areáli kostola.

Hlavná púť sa **propaguje** nielen konvenčne (prostredníctvom oznamov, resp. aj letákov distribuovaných všetkým obyvateľom obce i susedným obciam

Areál Kostola Zvestovania Pána (foto: P. Vince)

cez správcov farností), ale aj na internetovej stránke farnosti (<http://tesarskemlynany.fara.sk//oznamy.html>) a na sociálnych sieťach (Facebook).

Zoznam informačných zdrojov:

Čepcová, B. 2009. Sto rokov pútí v Tesárske Mlyňanoch. In: Katolícke noviny, 2009, roč. 124, č. 28, s. 4, ISSN 0139-8512

Farnosť Tesárske Mlyňany. 2020. <http://tesarskemlynany.fara.sk>

Kartous, P. 2005. Tesárske Mlyňany. In: Verejná správa, 2005, roč. 60, č. 17, s. 3. ISSN 1335-7883

Kostol Nanebovzatia Panny Márie v Topoľčanoch (foto: J. Lacika)

[4.23] Topoľčany

Mesto Topoľčany patrí do dekanátu i farnosti Topoľčany. Dopravnú dostupnosť zabezpečuje cesta 1. triedy č. 64 v smere Nitra – Partizánske, resp. aj železničná trať v rovnakom smere.

Predmetom kultu sa stala drevená socha Sedembolestnej Panny Márie, ktorá pochádza približne z r. 1634 a je umiestnená na južnej stene kostola Nanebovzatia Panny Márie. Zväzkom duchovného príbuzenstva je kostol spojený s pápežskou bazilikou Santa Maria Maggiore v Ríme. Kostol a socha sú zároveň vyhlásené za národné kultúrne pamiatky. Okrem toho sa v kostole nachádza ešte oltárny veľký obraz Nanebovzatej Panny Márie, dva bočné oltáre sv. Ignáca z Loyoly a sv. Karola Boromejského, štyri pozlátené sochy západných cirkevných otcov na bočných dvoch oltároch (sv. Gregor Veľký, sv. Ambróz, sv. Augustín a sv. Hieronym). Vzácné sú aj tri veľkoplošné klenbové stropné freskové maľby z r. 1942 od Edmunda Massányiho a umelecký veľký organ z r. 1921, obnovený v r. 2019. Pred rokom 1989 bola za kostolom postavená Lurdská jaskyňa s poľ-

Interiér Kostola Nanebovzatia Panny Márie (foto: R. Fabík)

ným oltárom. K religióznej infraštruktúre prináleží aj Topoľčianska krížová cesta s kaplnkou, s prameňom Sedembolestnej Panny Márie, 14-timi kaplnkami jednotlivých zastavení (ul. Pod Kalváriou, Topoľčany) a Kaplnka Panny Márie Karmelskej (r. 1750). Začiatkom 21. storočia prešiel kostol prestavbou liturgického priestoru presbytéria, vrátane hlavného oltára a umiestnenia sochy Sedembolestnej Panny Márie.

Pohľad na námestie v Topoľčanoch s účastníkmi púte (foto: R. Fabík)

Miestom, kde sa každoročne konávajú púte, sa stal **rímskokatolícky farský Kostol Nanebovzatia Panny Márie** na mieste staršieho chrámu z 13. storočia (Lacika, 2010).

Najstaršia zachovaná písomná zmienka o kostole je z roku 1285, kedy sa kostol uvádza ako fília podzoborského kostola sv. Martina. Kostol i faru v priebehu 13.–15. storočia spravovali benediktíni. Nie je presne známe, komu bol kostol pôvodne zasvätený. Avšak z roku 1559 sa z kanonickej vizitácie dozvedáme, že v Topoľčanoch bol v dobrom stave kostol sv. Ondreja. V roku 1731 vypukol v meste požiar, ktorému podľahlo množstvo budov a zhorel i kostol. Po tomto požiari bol znovu postavený barokový kostol, v roku 1740 vysvätený Žigmundom Berényim. Dnešný vzhľad kostola však pochádza z významnej neskorobarokovej prestavby ukončenej v rokoch 1792–1802. Nový kostol zasvätili Nanebovzatiu Panny Márie.

V 17. storočí boli v meste položené aj základy pútnickej tradície. V roku 1634 grófka Katarína Forgáčová-Pálffyová postavila na znak vďaky za záchranu života svojho manžela Žigmunda Forgáča 4 prícestné kaplnky. V jednej z nich dala postaviť drevenú sošku Sedembolestnej Panny Márie. V roku 1852 uhorský prímás, ostrihomský arcibiskup J. Em. Ján kardinál Scitovský vydal povolenie na vystavenie sochy k verejnej účte vo farskom kostole. Stalo sa tak 19. júla 1852. Prenesenie sochy a jej slávnostná intronizácia v kostole sa konala na sviatok Nanebovzatia Panny Márie, čiže 15. augusta 1852. Okolo roku 1872 do Topoľčian putovalo 25 až 30 tisíc ľudí.

Od roku 1802 sa viaže k soche Sedembolestnej Panny Márie neobyčajná udalosť. Vtedajší topoľčiansky richtár Šuchman usporiadal veľkú hostinu. Okrem stoličných pánov a úradníkov zavolať na ňu aj závadského farára Jána Andrejkoviča. Už bola tma a padal sneh, keď sa Andrejkovič vydal na cestu domov. Keď prišli ku kaplnke, v ktorej bola umiestnená socha, kone odrazu zastali. Darmo ich kočiš nútil ďalej, ani sa z miesta nepohli. Na otázku farára, prečo sa kone tak vzpierajú, kočiš odpovedá: „Vidím stáť pred koňmi ženu bielo oblečenú, ktorá vyšla z kaplnky. „Šlahni ju bičom“, hovorí mu farár. Prestrašený kočiš sa zdráhal. Farára prešla trpezlivosť. Sám šlahol bičom, pričom zasiahol tajomnú bielu ženu a kone sa rozbehli veľkým cvalom ďalej. Záhadná pani hneď zmizla. Keď prišiel farár domov, ochorel a onedlho zomrel. Na druhý deň bolo vidieť na ľavom líci Sedembolestnej hlbokú krvavú čiaru, ktorá je tam dodnes. Kočiš farára prišiel k topoľčianskemu richtárovi a vyrozprával mu všetko, čo sa prihodilo. Chýr o tom sa hneď rozletel po celom kraji a zástupy sa hrnuli zo všetkých strán. Každý chcel vidieť podivné znamenie na tvári sochy.

V dekréte z r. 1854, keď bola socha korunovaná a kostol vyhlásený za mariánsku svätyňu, sa uvádza starobylá mariánska úcta na tomto mieste. Ďalej sa tu podáva správa o vyšetovaní udalostí, ktoré sa nariadili a ktoré potvrdzujú, že mnohí po zbožnom prijatí svätých sviatostí na tomto mieste dosiahli z Pánovho milosrdenstva rozličným spôsobom útechu vo svojich súženiach. Mnohé ďakovné mramorové tabuľky sú hmatateľným dôkazom orodovaní, pomoci

Pútnici pred Kaplnkou Lurdskej Panny Márie (foto: R. Fabík)

Kaplnka Lurdskej Panny Márie (foto: R. Fabík)

i vďaka vďačným Panne Márii od jednotlivých veriacich (www.topolcany.fara.sk).

V súčasnosti sú Topoľčany pútnické miesto lokálneho až regionálneho významu. **Hlavná púť** sa pre veriacich koná 8. septembra (alebo víkend po prvom piatku v mesiaci september) na narodenie Panny Márie (resp. najbližšiu nedeľu k danému sviatku).

Zúčastňujú sa jej veriaci domáci i veriaci z okolia, hlavne z okresu Topoľčany. Odhaduje sa, že počet pútnikov, ktorí sa zhromažďujú na námestí okolo Kostola Nanebovzatia Panny Márie, presahuje 4 000 osôb. Pútnickým areálom sa stalo okolie kostola, kde sa svätá omša koná pri oltári pred južnou stenou kostola, kde je umiestnená socha Panny Márie. V sobotu večer pred Topoľčianskou púťou po svätej omši sa koná pešia púť na Kalváriu v Topoľčanoch, ktorej sa zúčastňujú kňazi – rodáci z Topoľčian. Pútnici zo vzdialenejších miest často prenocujú v kostole, kde sa modlia a zúčastňujú sa polnočnej omše (Krajčík, Kramáreková, 2015).

Mariánska pobožnosť sa koná každú prvú sobotu v mesiaci, ktorej sa zúčastňuje okolo 500 ľudí. Hodová slávnosť sa koná cez víkend v okruhu 15. augusta s prítomnosťou asi 1 500 ľudí (www.topolcany.fara.sk).

V sakrálnom priestore sú prvky **infraštruktúry** reprezentované prenosnými stánkami s náboženskou literatúrou a devocionáliami v čase konania hlavnej púte, ako aj kamennou predajňou devocionálií Spolku sv. Vojtecha. V dostupnej blízkosti (500–800 metrov od kostola) sú veľké parkoviská. Kostol sa totiž nachádza priamo v strede hlavného námestia v Topoľčanoch, kde je zákaz vjazdu automobíлом i zákaz parkovania, navyše je to pamiatková zóna.

Hygiena pútnikov je zabezpečená formou verejných sociálnych zariadení na námestí za kostolom. Ubytovanie je možné v hoteloch a penziónoch, ktoré sú v dostupnej blízkosti. V nočných hodinách je celý areál osvetlený.

V okolí kostola sa nachádzajú lavičky na sedenie, ale ich počet je minimálny v porovnaní s množstvom pútnikov. Počas púte je využívané i vnútorné priestranstvo kostola, kde pútnici môžu počúvať svätú omšu a zotrvať na modlitbách.

Hlavná púť sa **propaguje** konvenčne (plagáty, regionálne noviny, Katolícke noviny), na internetových stránkach biskupstva i farnosti a na sociálnych sieťach (Facebook).

Zoznam informačných zdrojov:

Farnosť Topoľčany – farský kostol Nanebovzatia Panny Márie. 2020. <https://www.topolcany.fara.sk/>

Krajčík, M., Kramáreková, H. 2015. Cestovný ruch mesta Topoľčany – minulosť, prítomnosť, budúcnosť. Nitra : UKF v Nitre. 2015. 118 s. ISBN 978-80-558-0890-1

Lacika, J. 2010. Topoľčany – mesto piva? In: Krásy Slovenska, 2010, roč. 87, č. 3–4, s. 15

Kaplnka sv. Anny v Topoľčiankach (foto: J. Lacika)

[4.24] Topoľčianky

Pútnické miesto Topoľčianky sa nachádza severne (cca 4 km) od Zlatých Moraviec. Predstavuje mariánske pútnické miesto regionálneho významu, ktoré je ročne navštevované tisíckami veriacich. Topoľčianky patria k dekanátu Zlaté Moravce, obec je samostatnou farnosťou.

Dopravná dostupnosť je zabezpečená hlavnou cestou č. 511, ktorá spája mestá Zlaté Moravce na juhu a Partizánske na severe.

Predmetom kultu je plastika Škapuliarskej Panny Márie. V areáli pútnického miesta sa nachádza niekoľko obrazov s Pannou Máriou.

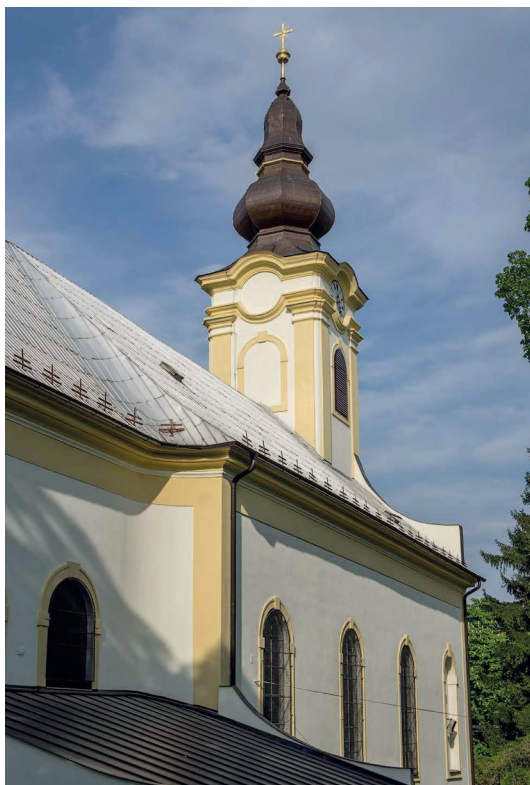
Pôvod mariánskej púte sa vzťahuje k obdobiu, keď sa konala rozhodujúca bitka stredo európskych kresťanských národov proti Turkom. Bitka sa odohrala v roku 1683 pri Viedni, kresťanské vojská v nej zvíťazili 12. septembra 1683. Pápež Inocent XI. vyhlásil tento deň za sviatok najsvätejšieho mena Márie pre celú cirkev.

Alžbeta Rákociová-Erdődyová, pochádzajúca z významného šľachtického rodu v Topoľčiankach, pod vplyvom predchádzajúcich okolností a udalostí vykonala ďakovnú púť do Svätej zeme. Navštívila mnohé sväte a pamätné miesta a medzi nimi aj kláštor na

hore Karmel, kde sa oboznámila s pravidlami rehole. Predstaveného požiadala o povolenie založiť na svojom panstve v Topoľčiankach Bratstvo sv. škapuliara. Povolenie muselo byť schválené aj domácou cirkevnou vrchnosťou. Poslala teda žiadosť vtedajšiemu uhorskému prímasovi Jurajovi Selepečnímu. Ten žiadosti vyhovel a vyhlásil, že je šťastný, že v jeho rodnom kraji vzniká miesto s mariánskou úctou.

Vo vybavovaní tejto záležitosti pokračoval jeho nástupca Juraj Sečení. Podal žiadosť pápežovi Inocentovi XI., ten s radosťou vyhovel grófke Alžbete a v roku 1686 poveril Sečeního založiť v Topoľčiankach Bratstvo sv. Škapuliara. Zároveň povolil konať každoročnú púť v nasledujúcu nedeľu po sviatku Škapuliarskej Panny Márie – 16. júla. Povolenie bolo doložené dekrétom, ktorý vystavil všeobecný generál rádu karmelitánov. Inocent XI. poslal grófke aj osobný dar – obraz Panny Márie Škapuliarskej od talianskeho majstra. Bol zasadený do strieborného rámu, v ktorom boli založené pozostatky svätých, takže bol zároveň relikviárom. Alžbeta pripravila pre obraz dôstojné miesto na oltári v novozriadenej kaplnke vo svojom kaštieli. Bratstvo bolo založené 16. júla 1686 osobne arcibiskupom Jurajom Sečením.

Od tohoto dátumu sa koná púť každoročne. V súčasnosti stredobodom úcty k Panne Márii nie je

Kostol sv. Kataríny Alexandrijskej (foto: J. Lacika)

kaplnka v kaštieli, ale farský kostol a celé priestranstvo okolo neho – miestny cintorín a na jeho území kalvárska kaplnka postavená a vysvätená v roku 1933, kalvária vysvätená 14. júla 1907 a kaplnka Sv. Anny z roku 1871. Celý uvedený komplex je dôstojným prostredím pre tisíce pútnikov – ctiteľov Karmelskej Panny Márie (www.karmelfest.sk).

Farský Kostol sv. Kataríny Alexandrijskej je postavený v klasicisticko-barokovom slohu a z tohto slohu patrí medzi najkrajšie na Slovensku.

Dali ho postaviť súrodenci - gróf Karol Keglevič a biskup Žigmund Keglevič. Projekt vypracoval bratislavský architekt Melchior Hefe. Stavba kostola sa začala v roku 1776 a ukončená bola v roku 1784, konsekrovaný – vysvätený bol 26. októbra 1779. Zasvätený je sv. Katarína Alexandrijskej - jej obraz visí nad hlavným oltárom a je prácou maliara Huberta Alexandra Mauera, ktorý ho maľoval podľa menšieho obrazu umiestneného v predchádzajúcom kostole. Z predchádzajúceho gotického kostola, ktorý bol v roku 1784 zbúraný, boli do nového kostola prenesené niektoré jeho časti. Predovšetkým to bol obraz sv. Františky z roku 1641, medená krstiteľnica na mramorovom podstavci, reliéf Jána Topoľčianskeho – Turkobijcu a dva zvony. Pod kostolom sa nachádza

rodinná hrobka Keglevičovcov v počte 45 miest, z ktorých je 18 zabudovaných. V interiéri kostola sú náhrobné tabule grófa Karola Kegleviča a Adeľy Zičiovej. Súčasná zvona na veži sú z roku 1925 a liala ich zvonárska firma „Bratia Fischer“ z Trnavy (<https://www.pamiatkynaslovensku.sk/topolcianky-kostol-sv-katariny-alexandrijskej>).

Súčastou pútnického areálu je **Kaplnka sv. Anny**, ktorú dal postaviť Mikuláš z Topoľčianok (Veselovský, 2015). Kaplnka slúžila ako druhý kostolík do doby, kým nebol postavený farský kostol. Plán kaplnky bol vyhotovený v talianskom mestečku Gandria v roku 1342 u staviteľov Tadea a Verda. Stavebné práce na kostole boli ukončené v roku 1351. V tom istom roku kostolík vysvätil páter Juraj (Krogmann, 2007).

Kaplnka v kaštieli (foto: J. Lacika)

Kaplnka v kaštieli je miesto, ktoré sa nenachádza v súčasnom pútnickom areáli. Súvisí s konaním púti v minulosti a aj dnes sa pri kaplnke konajú modlitby a sviečkový sprievod. Dala ju vybudovať grófka Rákociová-Erdődyová pri príležitosti založenia Karmelitánskeho bratstva. Dňa 16. júla 1686 bola kaplnka pripravená prijať obraz Panny Márie z Karmelu, dar pápeža Inocenta XI. a privítať arcibiskupa Juraja Sečeního, ktorý Bratstvo sv. Škapuliara v Topoľčian-

Križová cesta v pútnickom areáli (foto: J. Lacika)

kach založil. Kaplnka bola cieľom pútnikov od jej založenia až po obdobie päťdesiatych rokov nášho storočia, kedy bolo putovanie obmedzené. Obnova pútnictva nastala v roku 1990. V kaplnke sa nachádzajú mnohé umelecké diela. Na oltári je kópia Rafaelovej Madony – nahrádza pôvodný vzácny obraz škapuliarskej Matky, ktorý bol prenesený do kostola a v roku 1973 neznámym páchatelom z kostola odcudzený. Za oltárom vo výklenku je kópia Murillovej Madony, vedľa nej obrazy od viedenského maliara Huberta Maurera. V prednej časti obraz Oplakávania Krista jeho matkou po snatí z kríža od liptovského rodáka Eduarda Ballu z r. 1892. Nad vchodom kaplnky je na obraze Alžbeta Rákociová, rod. Bánffyová. Obraz je z roku 1663, je to práca benediktínskeho mnícha Basiliusa. Pri vchode do kaplnky nad dverami je mramorová plastika narodenia Pána. Pred vchodom v rohu renesančnej arkády je malý zvon z roku 1694, ktorý zvolával osadenstvo kaštiela bez rozdielu postavenia na modlitby a bohoslužby (Krogmann, 2007).

V súčasnosti v čase púte prichádza do Topoľčianok cca 10 tisíc pútnikov. Púť začína v sobotu večer križovou cestou a koncelebrovanou svätou omšou, po ktorej je sviečkový sprievod do zámockej kaplnky, kde pokračujú modlitby zakončené požehnaním. O polnoci býva omša pre mládež. V nedeľu od rána je niekoľko omší v slovenskom i maďarskom jazyku. Púť vyvrcholí slávnostnou koncelebrovanou svätou omšou na kalvárii za prítomnosti aj troch biskupov a desiatky kňazov. V areáli cintorína, nad kalváriou z roku 1907, je kaplnka Božieho hrobu z roku 1933, kaplnka sv. Anny z roku 1871, misijný kríž, socha Sedembolestnej Panny Márie a Kríž pod lipou. Pred kostolom sú umiestnené sochy sv. Cyrila a Metoda. Celý uvedený komplex – kostol, kaplnky, cintorín a kalvária tvoria dôstojné miesto úcty, piety a aj posledného odpočinku (www.zitava.sk). Areál je z hľadiska **infraštruktúry** bohato vybavený.

Spovedanie pútnikov počas hlavnej púte je zabezpečené v pútnickom areáli improvizovane, stoličkami, kľakátkami a snečníkmi.

Na miesto konania sa pútnici môžu dostať pešo, ale i automobilmi, resp. autobusmi. Parkovanie je v okolí kostola, na parkovisku pred Národným domom a pozdĺž hlavnej cesty. Nad areálom je parkovanie automobilov zabezpečené na voľnom trávnom priestranstve, ktoré je riadené pomocou organizátorov. Hygiena pútnikov je zabezpečená murovanými sociálnymi zariadeniami. Počas púte sú v blízkosti areálu vozidlá záchranej zdravotnej služby a tiež zásahové vozidlá mestskej polície.

V sakrálnom priestore sú prvky infraštruktúry reprezentované mobilnými stánkami kresťanskej literatúry, devocionálií a hudobných nosičov. Predaj ďalšej náboženskej literatúry, suvenírov, cukrovniiek alebo detských hračiek sa uskutočňuje na prístupovej ceste k pútnickému areálu, v blízkosti neho, ale aj pozdĺž hlavnej cesty.

Možnosti ubytovania pre pútnikov poskytujú miestne hotely, penzióny či iné ubytovacie zariadenia. Taktiež je využívaný i priestor areálu, nakoľko je počas púte vytvorený celonočný program pre mládež.

O zvládnutie púte sa po organizačnej stránke stará Farský úrad v Topoľčiankach spolu so skupinou dobrovoľníkov.

Počas púte sa uskutočňuje KarmelFEST – pútnické stretnutie mládeže v Topoľčiankach, s bohatým víkendovým programom pre všetkých.

Hlavná púť sa **propaguje** nielen konvenčne (Katólicke noviny, oznamy, plagáty a letáky), na internetových stránkach obce (<https://www.topolcianky.sk/farnosť-topolcianky/farske-oznamy/>), farnosti (<http://topolcianky.fara.sk/>), biskupstva (<http://www.biskupstvo-nitra.sk/#>), Pútnické miesta (<http://www.putnickemiesta.sk/>), ale aj na sociálnych sieťach (Facebook).

Zoznam informačných zdrojov:

- Farnosť Topoľčianky. 2020.** <http://www.topolcianky.fara.sk>
- KarmelFEST. 2020.** <http://www.karmelfest.sk>
- Krogmann, A. 2007.** Religiózný cestovný ruch v Nitrianskom kraji. Nitra : UKF, 2007. 100 s. ISBN 978-80-8094-186-4
- Pamiatky na Slovensku. 2020.** <https://www.pamiatkynaslovensku.sk/topolcianky-kostol-sv-katariny-alexandrijskej>
- Pútnické miesta. 2020.** <http://www.putnickemiesta.sk>
- Rímskokatolícka cirkev – Biskupstvo Nitra. 2020.** <http://www.biskupstvo-nitra.sk/#>
- Topoľčianky. 2020.** <https://www.topolcianky.sk/farnosť-topolcianky/farske-oznamy>
- Veselovský, J. 2015.** Religious Tourism of Topoľčianky Municipality. In: Central Europe Area in View of Current Geography : Proceedings of 23rd Central European Conference, 8th-9th October 2015, Brno: Masarykova univerzita. 2016. s. 350–359. ISBN 978-80-210-8313-4

Kostol Preblahoslavenej Panny Márie vo Vrábľoch (foto: J. Lacika)

[4.25] Vráble

Mesto sa nachádza v severovýchodnej časti Podunajskej pahorkatiny, v časti Žitavská pahorkatina na strednom Požitaví, 20 km juhovýchodne od Nitry. Centrom mesta prechádza cesta I/51 Nitra – Levice, ktorú križuje cesta II/511 zo Zlatých Moraviec na Dvory nad Žitavou. Západným okrajom mesta vedie železničná trať Nové Zámky – Zlaté Moravce. Mesto patrí do dekanátu i farnosti Vráble. Historicky bolo mesto komunikačne exponovaným bodom. Nachádzala sa tu mýtnica, kde sa mýto vyberalo na ceste v smere z Tekovských Lužianok do Tehly (Ivanič, 2018).

Hoci sa kostol s farou spomína vo

Vrábľoch už v roku 1359, **rímskokatolícky kostol Preblahoslavenej Panny Márie** bol postavený v rokoch 1899–1911 v neorománskom štýle (<https://www.pamiatkynaslovensku.sk/vrable-kostol-preblahoslavenej-panny-marie>) na námestí. Jeho výstavbu inicioval a finančne podporoval ostrihomský arcibis-

Interiér Kostola Preblahoslavenej Panny Márie (foto: J. Lacika)

kup František Klaudius Vasari, autorom figurálnych nástenných malieb je nitriansky umelec Edmund Massányi. Obrazy na hlavnom a bočných oltároch maľoval Ján Vasari, brat ostrihomského arcibiskupa. Budova má pôdorys tvaru kríža. Časom sa na kostole začali prejavovať chyby v projekte. Slabinou

stavby sa stala časť postavená z materiálu získaného z predchádzajúceho chrámu. Práve tá spôsobila, že sa kostolná veža začala nakláňať. V starých knihách mesta sa píše, že je odklonená od svojej osi o 150 cm. Jej základy museli byť spevnené, čo našťastie pohyby zastavilo. V rokoch 1993 a 1994 bola vykonaná kompletná obnova interiéru a exteriéru kostola.

Kostolné námestie patrí medzi najstaršie zastavané územie v meste Vráble. Pred kostolom sa nachádza kalvária. Za zmienku stojí aj klasicistická kaplnka zasvätená sv. Urbanovi – patrónovi a ochrancovi vinohradov postavená vo vinohradoch v roku 1813 a kaplnka, v ktorej sú pochovaní členovia rodiny Něčei. V roku 1910 ju dal postaviť vrábeľský poštmajster Jozef Něčei, významný zberateľ umeleckých predmetov a starožitností. Jeho bohatá zbierka bola základom pre vznik Tekovského múzea v Leviciach (<https://www.vrable.sk/historia.phtml?id5=18615>).

Pred kostolom, pri vstupe, sa nachádzajú dve sochy v nadživotnej veľkosti sv. Pavla a sv. Petra. Boli súčasťou kalvárie, ktorá sa nachádza pri kostole.

Predmetom kultu je Božské Srdce Ježišovo a patronciom je Preblahoslavená Panna Mária (www.putnickmiesta.sk, www.pamiatky.naslovensku.sk).

Hlavná púť sa koná v nedeľu po sviatku Najsvätejšieho Srdca Ježišovho (3. júna). Ako prvá z obcí na Požitaví začala poriadať púte k Božskému Srdcu Ježišovmu farnosť Tesárske Mlyňany (dokonca ako prvá na území Slovenska vôbec). Farnosť Vráble ju nasledovala o niekoľko rokov neskôr, pravdepodobne po vzniku ČSR (asi r. 1919). Prelomový bol rok 1938, kedy Vráble pripadli do územia Maďarska a veriaci nemohli putovať na púť do Tesárskych Mlyňan, a tak sa schádzali na oslavu Božského Srdca Ježišovho vo Vrábľoch. Podľa pamätníkov narodených v rokoch 1924 a 1928 sa však púte vo Vrábľoch konali aj pred rokom 1935. Na sviatok Božského Srdca Ježišovho putovali veriaci z filiálnych obcí Klasov, Horný Ohaj a Dyčka do Vrábľov, aby sa zúčastnili slávenia svätej omše a procesie, ktorá viedla Moravskou a Hlavnou ulicou naspäť do Božieho chrámu. Okrem veriacich z týchto obcí prichádzali aj pútnici z Teliniec, Čífar, Meleku, Lúčnice nad Žitavou, z Veľkých i Malých Chyndíc.

Svätá omša býva dnes slávená v nedeľu po slávnosti Božského Srdca Ježišovho vonku pri bočnom vchode do kostola. Po jej skončení sa koná eucharistická procesia cez Moravskú, Krátku a Hlavnú ulicu so sochami Božského Srdca Ježišovho a Nepoškvrneného Srdca Panny Márie, ktoré nesú mladí v tradičných krojoch. Sprievod má tri časti: zvlášť idú veriaci z Klasova, z Horného Ohaja a z Vrábľov. V procesii hrá dychová hudba. Na každej križovatke je udeľené eucharistické požehnanie a po návrate do parku na miesto slávenia svätej omše sú litánie a záverečné

Súsošie Preblahoslavennej Panny Márie (foto: J. Lacika)

né požehnanie. Na púť sú pozývaní veriaci i kňazi z okolia. Vždy je pozývaný ako celebrant buď niektorý z otcov biskupov alebo iný významný či zbožný kňaz, ctiteľ Božského Srdca Ježišovho (<https://www.vrable.sk/put-k-bozskemu-srdcu-jezisovmu.phtml?id3=111753>).

V sakrálnom priestore sú prvky **infraštruktúry** reprezentované prenosnými stánkami s náboženskou literatúrou a devocionáliami v čase konania hlavnej púte. Parkovanie je zabezpečené v okolí kostola a pozdĺž hlavnej cesty. Hygiena pútnikov je zabezpečená formou sociálnych zariadení v kostole ako aj mobilných sociálnych zariadení pred kostolom v čase púte.

Hlavná púť sa **propaguje** konvenčne (prostredníctvom farských oznamov), na webovej stránke mesta (<https://www.vrable.sk/put-k-bozskemu-srdcu-jezisovmu.phtml?id3=111753>) i stránke Pútnické miesta (<http://www.putnickmiesta.sk/putnicke-miesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/vrable/>).

Zoznam informačných zdrojov:

Ivanič, P. 2018. Cestná sieť na hornom Požitaví v období stredoveku. In: Martinek, J. ed. Výskum historických cest v interdisciplinárnom kontextu 2018. Vlastivědný věstník moravský, Supplementum 3, Brno : Muzejní a vlastivědná společnost, 105 s. ISBN 978-80-7275-108-2

Pamiatky na Slovensku. 2020. <https://www.pamiatkynaslovensku.sk/vrable-kostol-preblahoslavenej-panny-marie>

Pútnické miesta na Slovensku. 2020. <http://www.putnickmiesta.sk/putnicke-miesta-na-slovensku/nitrianska-dieceza/vrable/>

Púť k Božskému srdcu Ježišovmu. 2016. <https://www.vrable.sk/put-k-bozskemu-srdcu-jezisovmu.phtml?id3=111753>

Vráble. 2020. <https://www.vrable.sk/historia.phtml?id5=18615>

Kaplnka sv. Anny v Zlatých Moravciach (foto: P. Vince)

[4.26] Zlaté Moravce

Zlaté Moravce sa nachádzajú na severnom okraji Podunajskej pahorkatiny, na rozhraní Pohronskeho Inovca a Tribeča, v údolí Žitavy, 29 km od Nitry. Mestom prechádza cesta II/511, ktorá križuje južne od mesta vedúcu cestu I/65 a rýchlostnú cestu R1. Križujú sa tu železničné trate Leopoldov – Kozárovce a Nové Zámky – Zlaté Moravce.

Mesto patrí do farnosti Zlaté Moravce i rovnomennému dekanátu.

Zlatomoravecká kalvária sa nachádza v lokalite nazývanej Háj. Podľa dávnej tradície už počas tatarskeho pustošenia v roku 1241–1242 si tu ľudia zachraňovali v roklinách životy. Mesto bolo komunikačne exponovaným bodom, nachádzala sa tu aj mýtnica. O existencii výberu mýta sa dozvedáme aj v roku 1400. Podľa svedectva Mikuláša Forgáča vtrhli vtedy do Zlatých Moraviec Ján a Ondrej Topoľčianski spolu s Petrom Rúfusom, pričom zranili miestneho mýtnika Vavrince a vzali koňa i 100 dukátov. Zaujímavá je aj zmienka o tom, že na obranu mýtnika vystúpili zlatomoravecké ženy a deti, ktoré sa tu zhromaždili (Ivanič, 2018).

Po skončení útrap, ktoré trápili vtedajších obyvateľov mesta, ako požiare a cholera, ľudia chodili na kalváriu ďakovať za záchranu. Predmetom kultu sa stala kaplnka sv. Anny postavená v roku 1882 a k tomuto dátumu sa viaže aj prvá písomná zmienka o tomto pútnickom mieste.

V roku 1898 bola pri kaplnke postavená kalvária a to z iniciatívy obyvateľov mesta postihnutých rôznymi pohromami a aj vďaka štedrej podpore miestnymi zemepánov Migazziovcov. Kalváriu tvoria tri štvormetrové drevené kríže s korpusmi Ježiša Krista a dvoch lotrov namaľovanými na plech a 14 zastavení krížovej cesty. Kaplnky boli vybudované v klasicistickom slohu a v každej z nich je umiestená drevorezba od významného banskoštiavnického sochára a rezbára Jozefa Krauseho. Kalvária bez poškodenia prežila I. a aj II. svetovú vojnu a za vyše 80 rokov obrazy zostali bez poškodenia na svojom mieste. Po roku 1990 ale kaplnky začali vykrádať vandali, ktorí poškodili tri drevorezby.

V roku 2002 bola kalvária kompletne zrekonštruovaná – je to rozsiahle dielo, kaplnky jednotlivých zastavení sú dosť ďaleko od seba a v pomerne kopcovitom teréne. Pôvodne bol svah zatravněný, ale v minulom období zanedbaný a zarastený krovím a stromami. V súčasnosti je terén upravený a priebežne navštevovaný. Drevorezby sú v depozite, nahradili ich obrazy. Podrobne o týchto vzácných pamiatkach píše vo svojej publikácii Tomajko (2003).

Púť sa koná raz do roka, v najbližšiu nedeľu k sviatku sv. Anny (26. júla). Počet pútnikov sa odhaduje medzi 350 až 400.

Infraštruktúra v pútnickom areáli Kalvárie je minimálna, predstavuje iba drevené lavice na sedenie. Púť sa **propaguje** prostredníctvom farských oznamov, Tekovských novín (Tomajko, 2020), webových

Kaplnka – XIII. zastavenie (foto: P. Vince)

Kalvária (foto: P. Vince)

stránok (Biskupstva Nitra, Tlačovej kancelárie Konferencie biskupov Slovenska, Zlatemoravce.info), resp. aj v audiovizuálnych médiách (napr. RTVS).

Zoznam informačných zdrojov:

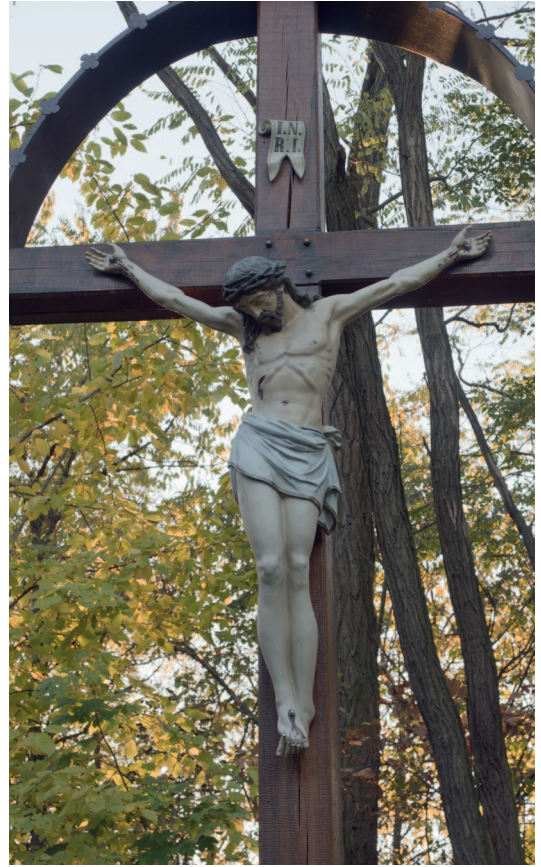
Ivanič, P. 2018. Cestná sieť na hornom Požitaví v období stredoveku. In: Martínek, J. ed. Výskum historických cest v interdisciplinárnom kontextu 2018. Vlastivědný věstník moravský, Supplementum 3, Brno : Muzejní a vlastivědná společnost, 105 s. ISBN 978-80-7275-108-2

Rímskokatolícka cirkev – Biskupstvo Nitra. 2020. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/pozvanka-na-put-do-zlatych-moraviec/>

RTVS. 2020. <https://reginazapad.rtvs.sk/clanky/kultura-a-hudba/242653/kalvaria-svata-anna-v-zlatych-moravciach>

Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska. 2020. <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20160720010>

Tomajko, M. 2003. História zlatomoraveckej farnosti. Zlaté Moravce : M-Print. 2003, s. 39.

Križ s korpusom a sochou Krista na Kalvárii (foto: P. Vince)

Pútnici na Kalvárii (foto: M. Tomajko)

Tomajko, M. 2020. Pút k svätej Anne v Zlatých Moravciach. In: Tekovské noviny. Roč. 30, č. 9, s. 12. ISSN 1338-8800

Zlatemoravce.info. 2020. <https://www.zlatemoravce.info/2020/09/put-svatej-anny-v-zlatych-moravciach/>

[5] Vnímanie vybraných pútnických miest pútnikmi

Štúdium vnímania (aj) religiózneho priestoru poskytujú zaujímavé informácie o subjektívnych názoroch respondentov – účastníkov púte i miestnych obyvateľov priestoru púte z rôzneho uhla pohľadu. S organizovaním púti je totiž spätá časovo ohraničená vyššia koncentrácia osôb v bezprostrednom okolí pútnického centra, dočasné zmeny v organizácii dopravy i zmena rytmu života v obci počas programu púti. Všetky tieto parametre môžu vyvolávať potenciálne aj negatívnu reakciu miestneho obyvateľstva, napr. v kontexte so znečistením okolia odpadkami, rušením nočného pokoja a v parkovaní áut v uliciach i mimo ulíc počas konania púti.

Prostredníctvom ankety sme v čase púte zrealizovali vnímanie vybraných jedenástich pútnických miest ich účastníkmi v šiestich okresoch: 1. Nitra (Nitra – Hrad, Nitra – Kalvária, Lehota, Nová Ves nad Žitavou), 2. Zlaté Moravce (Topoľčianky), 3. Topoľčany (Rajčany, Topoľčany), 4. Šaľa (Močenok), 5. Nové Zámky (Bíňa, Pozba), 6. Trenčín (Skalka nad Váhom).

Zisťovali sme nielen základné údaje o respondentovi – pútnikovi (pohlavie, vek, ukončené vzdelanie), ale aj možnosti jeho príchodu (využitý dopravný prostriedok), spôsob príchodu (individuálny alebo skupinový), zdroj informovanosti o púti, dĺžku návštevy púte, frekvenciu návštevy pútnického miesta i návštevnosť iných pútnických miest.

Celkovo sa do prieskumu zapojilo **527 respondentov**, ktorí odpovedali na všetky otázky ankety.

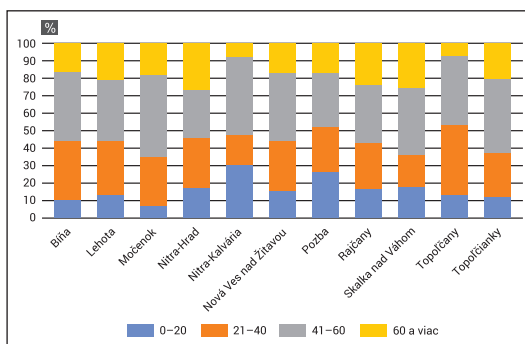
Najväčší počet opýtaných veriacich bol v Nitre na Kalvárii (91) a v Topoľčiankach (89). V ďalších miestach bol počet opýtaných veriacich nižší, konkrétne v Nitre na Hrade to bolo 84 osôb, v Topoľčanoch 46, v Novej Vsi nad Žitavou 45, v Lehote 34, v Skalke nad Váhom 33 osôb, v Močenku 31 osôb, v Rajčanoch 30 osôb, v Pozbe 26 a v Bíni 18.

V štruktúre respondentov podľa **pohlavia** sa ankety zúčastnilo viac žien ako mužov. Viac mužov ako žien

bolo v Močenku, Novej Vsi nad Žitavou a v Rajčanoch.

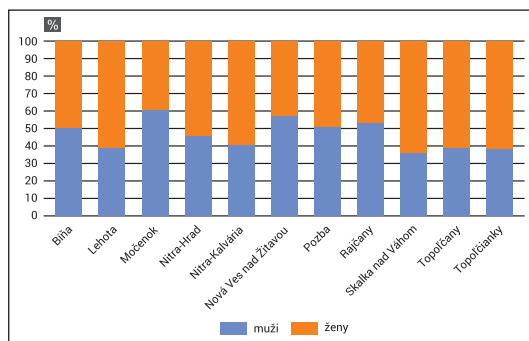
Počet žien oproti mužom značne dominuje v Skalke nad Váhom (63,6 %, t. j. 21 žien a 36,4 %, t. j. 12 mužov z počtu 33 opýtaných) a v Lehote (61,7 %, t. j. 21 žien a 28,3 %, t. j. 13 mužov zo sumárneho počtu 34 respondentov). Prevažia mužov bola zaznamenaná v Močenku (61,3 %, t. j. 19 mužov a 38,7 %, t. j. 12 žien), v Novej Vsi nad Žitavou (57,8 %, t. j. 26 mužov a 42,2 %, t. j. 19 žien) a v pútnickom mieste Rajčany – Mechovička, kde percento mužov bolo 53,3 % (16 opýtaných) a žien 46,7 % (14 respondentov). Vyrovnaný počet mužov a žien bol v Pozbe a v Bíni.

Z hľadiska **vekovej štruktúry** dominoval stredný vek respondentov (41–60 rokov) vo všetkých pútnických miestach.

Štruktúra respondentov podľa veku

Najvyššie percento opýtaných vo vekovej kategórii 41–60 rokov bolo v Močenku (48,4 %, t. j. 15 osôb z celkového počtu 31) a v Nitre na Kalvárii (45,1 %, t. j. 41 osôb z počtu 91). Naopak, najnižšie percento opýtaných v tejto vekovej skupine bolo v pútnickom mieste v Nitre na Hrade (27,4 %, t. j. 23 osôb z počtu 84) a v Pozbe (30,8 %, t. j. 8 opýtaných z celkového počtu 26). Druhú najpočetnejšiu kategóriu tvorili pútnici vo veku 21–40 rokov. Najväčšie percento opýtaných v danom veku bolo v pútnickom centre Topoľčany (41,3 %, t. j. 19 veriacich z počtu 46) a v Bíni (3,3 %, čo tvorí 6 osôb z celkového počtu 18). Vekové skupiny 0–20 rokov a viac ako 60 rokov boli najmenej početnou skupinou. V Nitre na Hrade sa veková kategória viac ako 60 rokov vyrovnala počtom opýtaných k vekovej kategórii 21–40 rokov. Najvyššie percento v skupine 0–20 rokov bolo v Nitre na Kalvárii (30,1 %, t. j. 28 opýtaných z počtu 91), naopak, najnižšie percento bolo v Močenku (6,5 %, t. j. 2 návštevníci z počtu 31). Vo veku viac ako 60 rokov dominovalo v najväčšom percente pútnické miesto Nitra – Hrad (26,1 %, t. j. 22 osôb z počtu

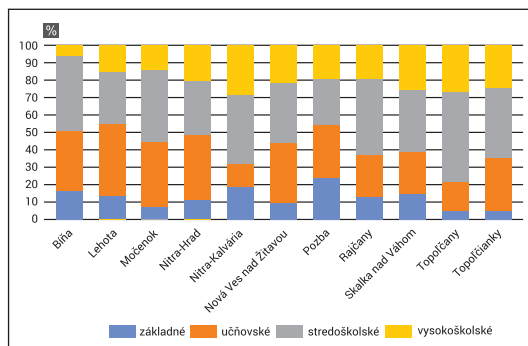

Štruktúra respondentov podľa pohlavia

84) a v najnižšom percente mesto Topoľčany (6,6 %, t. j. 3 osoby z celkového počtu 46 veriach).

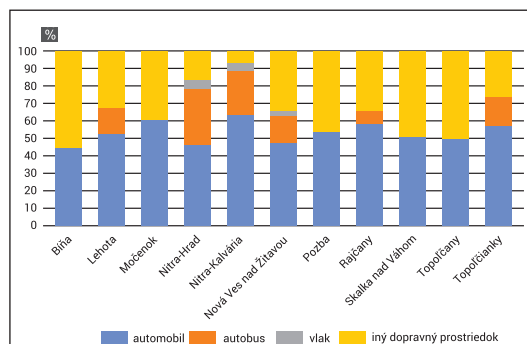
Ďalšia otázka v ankete sa týkala **bydliska** návštevníkov. Najviac opýtaných bývalo v obci, resp. v meste konania púte a v blízkom okolí. Nitru, počas oboch pútí, navštívili i veriaci, ktorí pricestovali z okresov Levice, Nové Zámky, Topoľčany, Dolný Kubín, Bratislava alebo Dunajská Streda. Púť v Rajčanoch (okres Topoľčany) si nenechali ujsť ani veriaci z Nitry či Nových Zámok. V Skalke nad Váhom, v okrese Trenčín, sme zaznamenali pútnikov, ktorí prišli z viacerých okresov, napr. Bratislava, Pezinok, Bardejov, Poprad, Zlaté Moravce. Pútnické centrum Pozba – Studnička, ktorá sa nachádza v okrese Nové Zámky, navštevujú najmä veriaci z blízkeho okolia, ale prítomní boli i pútnici z Levíc, Bratislavy a Nitry. Topoľčianky, nachádzajúce sa v okrese Zlaté Moravce, navštevujú veriaci z mnohých miest a obcí, napr. z okresu Nitra, Bratislava, Levice, Topoľčany, Nové Zámky, Pezinok a mnohých ďalších. Je to podmienené aj tým, že sa tu koná stretnutie mládeže KarmelFest. Púť v Lehote (okres Nitra), ktorá sa koná na sv. Annu, kedy sú v obci hody, navštíví každoročne veľa návštevníkov z viacerých okresov (napr. Levice, Nové Zámky, Trnava, Hlohovec, Nové Mesto nad Váhom, Piešťany). Biňu, v okrese Nové Zámky, navštevujú pútnici najmä z okresu Komárna a Nových Zámok, ktorí sú maďarskej národnosti, pretože sväté omše sa konajú v maďarskom jazyku. Na svätú omšu v pútnickom mieste Topoľčany prichádzajú najmä veriaci z mesta. Novú Ves nad Žitavou (okres Nitra), pútnické centrum Studnička, navštevujú pútnici napr. z okresov Nové Zámky, Zlaté Moravce, Levice, Šaľa, Topoľčany. Do Močenku, v okrese Šaľa, putujú návštevníci z okolia aj zo vzdialenejších okresov (Nitra, Nové Zámky, Levice, Galanta), nakoľko sa tu koná aj celonárodný festival náboženského divadla Gorazdov Močenok.

Z hľadiska **vzdelanosti** dominovali respondenti so stredoškolským vzdelaním vo všetkých miestach, výnimku tvorila iba Lehota a Nitra – Hrad, kde dominovali veriaci s učňovským vzdelaním.

Štruktúra respondentov podľa vzdelania

Najväčšie percento veriach so stredoškolským vzdelaním bolo v Topoľčanoch (45,7 %, t. j. 21 opýtaných zo 46) a v pútnickom mieste Biňa (44,5 %, t. j. 8 osôb z celkového počtu 18). Naopak, najnižšie percento prevládalo v Lehote (29,4 %, t. j. 10 opýtaných návštevníkov z 34) a v Pozbe (26,8 %, t. j. 7 osôb z 26). Druhou najpočetnejšou skupinou boli veriaci s učňovským vzdelaním, ktorí dominovali opäť v Lehote (41,2 %, t. j. 14 prítomných z 34) a v Močenku (38,7 %, t. j. 11 osôb z 31). Ukončenú vysokú školu mali najmä anketovaní pútnici v meste Nitra – Kalvária (28,5 %, t. j. 26 opýtaných z 91 osôb) a v Skalke nad Váhom (27,3 %, t. j. 9 prítomných z celkového počtu 33 osôb). Najmenšie percento vysokoškolsky vzdelaných návštevníkov púte bolo v Biňi (11,1 %, t. j. 2 osoby z celkového počtu 18 opýtaných respondentov). Respondenti, ktorí uviedli ukončenú základnú školu, boli najmä žiaci základnej a strednej školy. Táto odpoveď bola najviac zaznamenaná v Pozbe (21,2 %, t. j. 4 žiaci z celkového počtu 26 opýtaných) a práve naopak, najmenej v Topoľčanoch (4,3 %, t. j. 2 žiaci zo 46 respondentov).

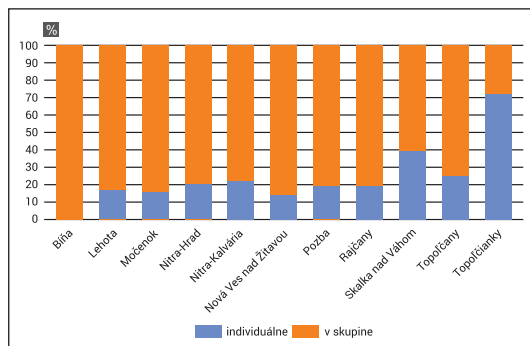

Štruktúra respondentov podľa druhu dopravného prostriedku, ktorým na púť prišli

Na otázku **dopravného prostriedku** súvisiaceho s príchodom veriach bola využívaná najmä odpoveď „s možnosťou dopravy automobilom“.

Dopravu automobilom využili najmä pútnici, ktorí prišli do Nitry na púť na Kalváriu (62,6 %, t. j. 57 respondentov z 91) a do Močenku (61,3 %, t. j. 19 opýtaných z celkového počtu 31). Najmenej využili automobil ako prostriedok dopravy na pútnické miesto bol v Biňi (44,5 %, t. j. 8 opýtaných z celkového počtu 18). Dopravu autobusom (mestskou hromadnou dopravou) využili najmä obyvatelia mesta Nitry počas púte na Hrade (45,2 %, t. j. 38 respondentov z 84 opýtaných). Veriaci z Biene, Močenku, Pozby, Skalky nad Váhom a Topoľčian nevyužili dopravu autobusom vôbec. Vlakom sa na miesto púte dopravilo iba minimálne množstvo pútnikov zo všetkých opýtaných. Veriaci, ktorí využili možnosť vlako-

vého spojenia, prišli na púť do Nitry a do Novej Vsi nad Žitavou. Iným dopravným prostriedkom, napr. bicyklom, motocyklom a tiež pešo prišli najmä pútnici, ktorí bývajú v mieste konania púte a to konkrétne v Bíni (55,5 %, t. j. 10 opýtaných z 18 respondentov) a v Skalke nad Váhom (48,5 %, t. j. 16 osôb z celkového počtu 33). Túto možnosť dopravy najmenej využili pútnici počas oboch pútí v meste Nitra.

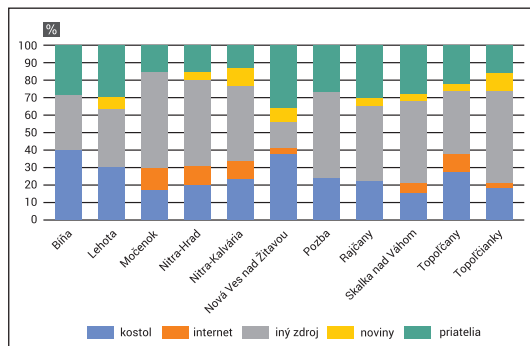

Štruktúra respondentov podľa spôsobu príchodu

Ďalšia otázka sa týkala **spôsobu príchodu** účastníkov púte. Najčastejšie respondenti prichádzali v skupine, resp. v sprievode s niekým iným.

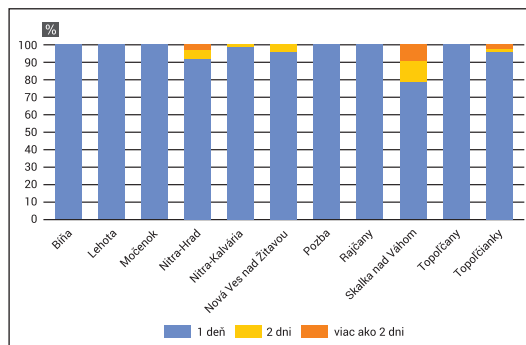
Na púť do Bíne prišli všetci z respondentov v skupine, nik neprišiel individuálne. Druhým pútnickým miestom, kde väčšina veriacich prišla v sprievode s rodinou, resp. s priateľmi, bola Studnička v Novej Vsi nad Žitavou (84,4 %, t. j. 38 opýtaných z počtu 45 osôb). Najväčšie percento opýtaných, ktorí prišli na miesto púte samostatne, bolo v meste Topoľčany (26,1 %, t. j. 12 respondentov z celkového počtu 46 pútnikov). Mohlo to byť spôsobené tým, že väčšina pútnikov je priamo z mesta a púť sa koná formou klasickej svätej omše pred kostolom, takže nie je potrebná doprava, resp. sprievod pútnika niekým iným.

Na otázku súvisiacu so **zdrojom informovanosti o púti** sa najviac odpovedí týkalo položky „iný zdroj“.

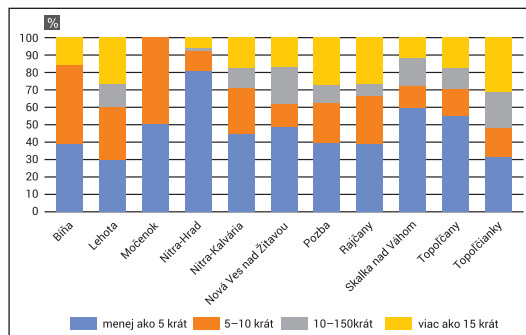
Štruktúra respondentov podľa zdroja získania informácií o púti

V odpovediach v tejto kategórii sa objavovali informácie ako dlhoročná tradícia konania púte, oznam v kostole, ale i forma pozvánok a plagátov na blížiacu sa púť, resp. na katolícke stretnutie mládeže. Tradícia púte bola pútnikmi najčastejšie označená v mieste Topoľčianky (52,8 %, t. j. 47 opýtaných z celkového počtu 89), kde sa púť koná tradične každý rok. Dostatok informácií poskytujú aj kostoly, priatelia či internet.

Štruktúra respondentov podľa dĺžky návštevy púte

V otázke **dĺžky návštevy púte** bola v silnej prevahe odpoveď dnes – jeden deň, resp. počas svätej omše a to vo všetkých pútnických centrách. Dlhšie ako jeden deň sa zdržalo iba minimum pútnikov (3,6 %, t. j. 19 opýtaných z celkového množstva 527 respondentov), a to najmä účastníci Karmelfestu v Topoľčiankach, Diecézneho stretnutia mládeže DNES v Nitre a návštevníci Gorazdovho Močenku.

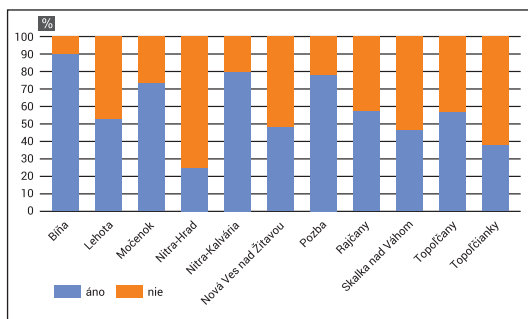

Štruktúra respondentov podľa frekvencií návštev pútnického miesta

Frekvencia návštev príslušného pútnického centra závisí od dĺžky tradície konania púte. Čím je pútnické miesto staršie, tradícia púti je dlhšia. Veriaci toto pútnické centrum dlhšie navštevujú, čím sa zvyšuje aj počet ich návštev.

V odpovediach dominuje prvá kategória s odpoveďou „pútnické miesto som navštívil menej ako

5-krát“, a to v Nitre na hrade (82 %). Druhé najvyššie percento odpovedí na túto otázku bolo zaznamenaných v Skalke nad Váhom (60,6 %, t. j. 20 opýtaných z počtu 33 respondentov). Pútnické miesto Lehota má najmenší počet veriacich, ktorí navštívili púť menej ako 5-krát (29,4 %, t. j. 10 osôb z 34 opýtaných), čo znamená, že veriaci sa na toto miesto radi vrátia a tým sa ich počet návštev každoročne zvyšuje. Druhá možnosť, pútnické miesto som navštívil viac ako 5 – 10 krát, si najviac vybrali pútnici v Močenku (48,4 %, t. j. 15 opýtaných z celkového počtu 31 osôb) a naopak, najnižšie percento danej odpovede je v Skalke nad Váhom (12,1 %, t. j. 4 respondenti z 33 opýtaných). Tretia možnosť odpovede (10–15 krát) bola najčastejšie zaznamenaná v obci Nová Ves nad Žitavou (23 %, t. j. 10 veriacich z počtu 45) a práve naopak, najmenšie percento bolo v Rajčanoch (6,7 %, t. j. 2 respondenti z celkového počtu 30 opýtaných). Posledná štvrtá kategória (viac ako 15 krát) percentuálne najviac prevládala v Topoľčiankach (32,6 %, t. j. 29 opýtaných z počtu 89), čo súvisí s dlhoročnou tradíciou púti tohto pútnického miesta. V Skalke nad Váhom si túto možnosť odpovede zvolilo 12,1 %, t. j. 4 respondenti z celkového počtu 33 opýtaných osôb.

Štruktúra respondentov podľa návštevnosti iných pútnických miest

Predposledná otázka súvisela so zistením, či **veriaci navštevujú aj iné pútnické miesta** ako tie, na ktorých sa nachádzali v príslušný deň ankety.

Odpoveď „nie“ sa najviac vyskytla v Bíni (88,9 %, t. j. 16 osôb z 18 opýtaných respondentov). Iné pútnické miesto nenavštevujú veriaci najmä z toho dôvodu, že pútnici v Bíni sú maďarskej národnosti a svätá omša sa tiež konajú v maďarskom jazyku, takže pre väčšinu anketovaných veriacich by slovenská svätá omša znamenala jazykový problém. Najnižšie percento odpovede „nie“ sa zaznamenalo v Nitre na Kalvárii (20,9 %, t. j. 19 opýtaných z 91 veriacich). Veriaci, ktorí označili odpoveď, že sa zúčastňujú aj iných pútnických akcií, sa percentuálne najviac na-

chádzali na púti v Nitre na Hrade (73,8 %, t. j. 62 opýtaných z 84) a na Kalvárii (79,1 %, t. j. 72 návštevníkov z 91 opýtaných). Najmenšie percento veriacich, ktorí navštevujú púte aj na iných miestach, je v Bíni a to s hodnotou 11,1 % (t. j. 2 respondenti z 18 opýtaných).

Návšteva iných pútnických miest súvisí najmä so vzdialenosťou od miesta bydliska. Tí veriaci, ktorí bývajú v blízkosti Nitry, navštevujú ťažiskovo púte na Kalvárii a na Hrade. Močenok, Lehota, ale i Nová Ves nad Žitavou sú pre obyvateľov okresu Nitra tiež zaujímavé a pritažlivé. V zázemí mesta Zlaté Moravce sa nachádzajú Tesárske Mlyňany, Topoľčianky, ale i Hronský Beňadik, takže obyvatelia okresu Zlaté Moravce primárne navštevujú pútnické akcie v týchto miestach. V okrese Topoľčany sú známe tri pútnické centrá, konkrétne samotné mesto Topoľčany, Rajčany a Nitrianska Blatnica, takže najväčšia frekvencia návštevníkov je práve z tohto okresu. Pre obyvateľov okresu Trenčín sú najvýznamnejšie i najviac navštevovanejšie miesta Malá a Veľká Skalka.

Posledná otázka, ku ktorej ja mali veriaci vyjadriť, bol **motív**, pre ktorý pútnické miesta navštevujú. Tieto odpovede bolo ťažko kategorizovať do skupín, pretože odpovede sa rôznili. Najčastejšími motívmi návštevy púte boli svätá omša, modlitba, poďakovanie, ale i prosba o pomoc, kresťanské presvedčenie, blízkosť k Bohu, posilnenie viery, získanie energie a sily do ďalšieho života.

Výsledky ankety ukázali, že účastníkmi púti boli prevažne staršie ročníky vo vekovej kategórii nad 41 rokov, pričom prevažovali ženy. Z hľadiska vzdelanostnej štruktúry prevažovali respondenti so stredoškolským vzdelaním. Na púte sa zvyčajne prichádza autom, resp. autobusom (mestskej hromadnej dopravy) a v skupinách. Informácie o realizácii a programe púte sa získavali z rôznych zdrojov, dostatok informácií však poskytujú aj kostoly, priatelia či internet. Väčšina respondentov sa púte zúčastnila iba v deň jej konania, v rôznej frekvencii návštev príslušného pútnického miesta. Odpovede však dokumentovali aj návštevnosť iných pútnických miest, ako tých, na ktorých sa účastníci nachádzali v príslušný deň ankety. Motívy návštevy pútnických miest boli rôzne, súviseli najmä s prosbami o pomoc, poďakovaním sa, resp. posilnením viery.

Pútnické miesta, na ktorých sa anketa realizovala, tak možno rozdeliť **podľa významu** do troch kategórií: národný (Nitra – Hrad, Nitra – Kalvária, Skalka nad Váhom), regionálny (Hronský Beňadik, Topoľčianky) a lokálny (ostatné pútnické miesta).

[6] Religiózný cestovný ruch v rozvoji obcí

Strediská religiózneho cestovného ruchu na Slovensku, predmetné územie Nitrianskej diecézy nevynímajúc, reflektujú historicky pevne zakorenenú religiozitu svojich obyvateľov. Uvedené miesta sú taktiež zrkadlom doby, v ktorej vznikali, resp. existovali. Do začiatku 20. storočia bolo postačujúce, ak existoval sakrálny objekt a okolo neho sakrálny priestor, kde sa zhromažďovali veriaci.

Potenciálny priestorový rozvoj centier s religióznym turizmom významne poznamenalo obdobie rokov 1948–1989. V tejto historickej etape bol rozvoj týchto centier zo strany socialistického štátu systematicky brzdený, preto centrá religiózneho turizmu nemohli priestorovo rásť.

Cestovný ruch sa od roku 1990 až do súčasnosti postupne stal v početných regiónoch Slovenska jedným z alternatívnych impulzov ich rozvoja. Religiózný cestovný ruch ako odvetvie má prierezový charakter a preto môže slúžiť ako nástroj regionálneho rozvoja so širokou rozvetvenou hospodárskou štruktúrou s pozitívnymi vplyvmi na životnú úroveň miestneho obyvateľstva. To si vyžaduje podporu zodpovedajúcich iniciatív na lokálnej a regionálnej úrovni a výstavbu vhodnej turistickej infraštruktúry (Petermann a kol., 2006). Význam religiózneho turizmu v tomto kontexte vidíme najmä v estetickej polohe jeho stredísk, ktorá garantuje odpočinok fyzický i duchovný pre návštevníka bez rozdielu k religióznej príslušnosti. Navyše okrem duchovného rozmeru predstavujú religiózne centrá aj svedectvá miestnej histórie a aktivít našich predkov.

V súčasnej dobe, ktorá ponúka slobodu vyznania a tým aj potenciál priestorového rastu, je však možnosť rastu strediska religiózneho turizmu obmedzená predovšetkým existujúcou zástavbou (Nitra, Topoľčany), resp. aj počtom pútnikov, ktorí prichádzajú (veľa stredísk vo vidieckom priestore má len lokálny význam). Prekážkou rozvoja môže byť aj stavebno-technický stav historických/pútnických pamiatok alebo nedostatočná infraštruktúra (absentujúce ubytovacie a stravovacie zariadenia). Aj pre vysokú nákladovosť sú preto stavebné zmeny v pútnických lokalitách viazané len na úpravy existujúcich objektov, ktoré cirkev dostala po reštitúciách, resp. vedú k zlepšeniu prostredia pre pútnikov (dlažba namiesto prašného povrchu, osvetlenie a pod.).

Význam religiózneho turizmu v predmetnom území vidíme v prvom rade v posilnení duchovnej spolupatričnosti komunity ako aj v podpore malého podnikania, remesiel či finančného benefitu v podobe poplatkov za parkovanie, za miesto určené pre stánkový predaj (občerstvenie, devocionálie, suvení-

ry a pod.). Meranie ekonomického benefitu religiózneho turizmu pre obec (bližšie napr. Hilpert a kol., 2016; Graave a kol., 2017) bude jednoznačne výzvou pre ďalšie práce zamerané na túto formu cestovného ruchu.

Z pohľadu spádovitosti jednotlivých centier religiózneho turizmu dominujú mesto Nitra s dvomi púťami národného charakteru (Kalvária, Hrad) a Skalka nad Váhom. Ostatné centrá majú charakter regionálny (Hronský Beňadik, Topoľčianky) a lokálny.

Mimoriadne dôležitým aspektom napredovania udržateľného cestovného ruchu (vrátane religiózneho) v obciach, ako aj života každého religiózneho centra, je **aktivita a angažovanosť kňaza, vrátane jeho spolupráce s obcou a lokálnymi komunitami**. V ich vzájomnej komunikácii a podpore sa program religiózných centier môže rozširovať aj o rôzne tematicky zamerané púte a religiózne festivaly, ktoré by dokázali pritiahnúť veriacich do centier religiózneho turizmu častejšie.

Pre rozvoj obcí, a v rámci nich aj religiózných centier, je v súčasnosti veľmi dôležitý **marketing**. V tomto zmysle má územie Nitrianskej diecézy **veľký potenciál**. Propagáciu aktivít stredísk religiózneho cestovného ruchu je potrebné jednoznačne systematicky zlepšiť. Marketing kultúrneho dedičstva a umenia je dostatočne rozpracovaný, je sa o čo oprieť (napr. Johnová, 2008).

Štandardným komunikačným kanálom o púťach sú oznamy počas svätých omší. Z printových zdrojov ide najmä o letáky, informácie v Katolíckych novinách, zriedkavejšie brožúry či knihy o jednotlivých lokalitách. Potešiteľné je, že problematika púť je integrálnou súčasťou komplexných monografií viacerých obcí vzniknutých v poslednom desaťročí (napr. Močenok, Lehota, Kostolany pod Tribečom, Topoľčany, Nitra – Janíkovce a pod.).

Ďalším zdrojom informácií sú webové stránky Nitrianskej diecézy, resp. Tlačovej kancelárie Konferencie biskupov Slovenska – informácie o púťach sú však sporadické a v mnohých prípadoch sú zverejnené informácie už neaktuálne. Napriek tomu predstavujú záznam o udalostiach, na základe čoho bolo možné zisťovať informácie aktuálnejšie predovšetkým na stránkach farností, resp. obecných úradov. Z pútnických miest mali svoje samostatné webové stránky napr. Pozba – Studnička, Nitra – Kalvária, Hronský Beňadik – bazilika minor, resp. Skalka nad Váhom – Skalka. Webové stránky jednotlivých farností, pri ich vzájomnom porovnaní, sú informačne nevyvážené. História púť, charakteristika pútnického miesta, resp. fotogaléria na nich štandardne nie je spracova-

ná. Nedostatočne rozvinutým produktom je kalendár púťatí/púťí, ktorých nositeľom sú farnosti/diecéza, resp. obce/mestá. Práve tu je značný nevyužitý potenciál pre poskytovanie informácií o púťach.

Informácie o púťach je možné nájsť aj na webových stránkach obcí, nie vždy je to však pravidlo.

Aj stránky Pútnické miesta Slovenska (www.putnickemiesta.sk) a DoKostola.sk (www.dokostola.sk) nie sú pravidelne aktualizované, neposkytujú tak aktuálne informácie o pútnickom mieste a konaní púte.

Sociálne siete, najmä Facebook a YouTube sú ďalším zdrojom informácií o púťach. Zvlášť pandemická (COVID-19) situácia spôsobila masívny presun bohoslužieb a ďalších religiózných aktivít do virtuálneho priestoru. Farnosti na to reagujú napr. videozáznamom svätej omše, resp. virtuálnou púťou a jej zdieľaním (napr. Pozba – Studnička, Lehota i ďalšie).

Niektoré pútnické miesta, napr. Nitra, Nitrianska Blatnica či Močenok sa prezentujú aj v audiovizuálnych médiách – vo verejnoprávnej televízii, v rozhlase i v súkromných televíziách.

Perspektívnou oblasťou, ktorá marketing môže vhodným spôsobom podporiť a rozvinúť, sú **nové informačné technológie** (rôzne aplikácie).

Nedostatočná je previazanosť existujúcej siete turistických informačných centier/kancelárií, obcí a farností a **ponuka produktových balíčkov s religióznou tematikou** nielen religióznym, ale aj bežným turistom ako pridanej hodnoty. Malo/mohlo by byť spoločným záujmom farského úradu i obce udržať turistu/pútnika v území dlhobojšie, pre obec by bolo výhodnejšie, keby pútnik/turista pobudol v území dlhšie ako jeden deň.

Nitrianska diecéza ponúka územie bohaté a pestré nielen kultúrno-historicky ale aj z hľadiska prírodného prostredia. Turisticky zaujímavé lokality umožňujú blízky kontakt turistu/pútnika s prírodou, návšteva kultúrno-historických pamiatok (kostola, kaplnky a pod.) ponúka ďalšiu možnosť intenzívneho preporenia a splynutia svetského a duchovného sveta.

Potenciál pre ďalší rozvoj religiózných centier vidíme aj v ich **napojení sa na kultúrne trasy** (napr. Svätjakubská, Cyrilometodská, Mariánska a iné) alebo **na poznávacie trasy** (náučné chodníky, turistické trasy, cyklistické trasy), ktoré sú v súčasnosti atraktívne nielen pre veriacich, ale aj turistov preferujú-

cich kultúru, poznanie či šport. Ako pozitívny príklad možno uviesť lokalizáciu pútnických lokalít na náučných chodníkoch, napr. Kostoliansky náučný chodník, Náučný chodník Aba Lehota, Náučný polovnícky a lesnícky chodník Nemšová – Ľuborčianska dolina, Náučný chodník Strekov – Svodín, Náučný chodník Považský Inovec, Stojslavov náučný chodník Nitrianska Blatnica, Náučný chodník Zoborský kláštor a ďalšie. Zaujímavou aktivitou obce Strekov aj vo vzťahu ku svojmu pútnickému miestu je spracovanie virtuálnej prehliadky obcou.

Postavenie regionálneho rozvoja, ktorý prispieva k hospodárskemu i územnému rozvoju, sa v procese globalizácie posilňuje a stáva sa neodmysliteľnou súčasťou udržateľného rozvoja územia. Jeho súčasťou je aj cestovný ruch (religióznym nevynímajúc), ktorý pomáha zvyšovať konkurencieschopnosť územia pri lepšom využívaní jeho potenciálu (Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020). To si však vyžaduje v mnohých prípadoch vybudovanie potrebnej infraštruktúry a podporu takýchto projektov zo strany miestnych i regionálnych autorít. Je potešiteľné konštatovať, že pozitívne príklady v tomto zmysle existujú a je záujem i priestor ich zdieľať.

Vytváranie koncepcie udržateľného (aj religiózneho) cestovného ruchu prináša pre jeho ďalší výskum v Nitrianskej diecéze rad impulzov – výzvami sú najmä skvalitnenie marketingu pútnického turizmu a zvýšenie participatívnosti obyvateľstva a komunit na jeho budovaní a ďalšom rozvoji.

Zoznam informačných zdrojov:

- Graave, E., Klijs, J., Heijman, W. 2017. The Economic Impact of Pilgrimage: An economic impact analysis of pilgrimage expenditures in Galicia. In: International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage. Vol. 5, 2017, Nr. 3, p. 39–54.
- Hilpert, M., Mahne-Bieder, J., Stifter, V. 2016. Regionalökonomische Bedeutung kleiner Wallfahrtsorte am Beispiel Biberbach. In: Standort, Jhrg. 40, 2016, Heft 3, p. 184–188.
- Johnová, R. 2008. Marketing kulturního dědictví a umění. Praha : Grada Publishing, a.s. 288 s. ISBN 978-80-247-2724-0
- Petermann, T., Revermann, C., Scherz, C. 2006. Zukunftstrends im Tourismus. Berlin, p. 125-128. ISBN 978-3-8452-6823-1. <http://www.itas.kit.edu/pub/v/2006/peua06a.pdf>
- Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020. <https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/cestovny-ruch-7/legislativa-a-koncepcne-dokumenty/koncepcne-dokumenty/strategia-rozvoja-cestovneho-ruchu-do-roku-2020>

[7] Zoznam informačných zdrojov

- Ambrósio, V., Fernandes, C., Goretti, S., Cabral, A. 2020.** A conceptual model for assessing the level of development of Pilgrimage Routes. In: *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, Vol. 7, 2020, No. 2, pp. 94–104.
- Ambrósio, V., Fernandes, C., Krogmann, A., Leitão, I., Oremusová, D., Petrikovičová (Šolcová), L. 2019.** From church perseverance in authoritarian states to today's religious inspired tourism. In: *PASOS Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*. 2005, Vol. 17, no. 5, pp. 1065–1078.
- Andryszczak, A. 2005.** Taizé - Pielgrzymka Zaufania przez Ziemię In: *Peregrinus Cracoviensis* 16. Bilska-Wodecka E., Sołjan I. red. Kraków : Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2005, pp. 159–165.
- Apsida.sk.** <https://apsida.sk/>
- Bazilika Mariánka. 2020.** <https://bazilikamarianka.sk/historia-baziliky/>
- Bazilika sv. Benedikta, opáta. 2020.** <http://klastorbenadik.nrb.sk/>
- Baxa, P., Borzová, Z., Bisták, P. eds. 2016.** Sprievodca Kostolianskym náučným chodníkom. Kostolany pod Tribečom, Bratislava : Obecny úrad v Kostolánoch pod Tribečom, Pamiatkový úrad Bratislava. 2016. 152 s. ISBN 978-80-972429-6-1
- Baxa, P., Keresteš, P. eds. 2013.** Kostolany pod Tribečom – monografia obce. Kostolany pod Tribečom : Obecny úrad Kostolany pod Tribečom. 2013. 256 s. ISBN 978-80-971437-4-9
- Belák, B. 2009.** Kamenné vráta – povesti z povodia Bebravy. Žilina : Knížné centrum. 2009. ISBN 978-80-8064-308-9
- Bielik, A., Mrena, L., Slobodníková, J., Bieliková, M. 2020.** Pútnické miesto Studnička – kde sa nebo dotýka zeme. Beša : Rímskokatolícka cirkev, Farský úrad Beša. 2020. 88 s. ISBN 978-80-570-2186-5
- Bieliková, J. a kol. 2019.** Náučný chodník Považský Inovec. Topoľčany : RRA Topoľčiansko, 2019. 58 s. ISBN 978-80-973617-0-9
- Bilska-Wodecka, E., Sołjan, I. 2005.** Pociaszycielki Strapionych w Kevelaer. Katolícka „oaza“ w protestanckiej Westfalii Północnej. In: *Peregrinus Cracoviensis* 16. Bilska-Wodecka E., Sołjan I. red. Kraków : Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2005, pp. 139–151.
- Bioque, B. 2015.** Kniha posvätných miest. Bratislava : Príroda, 2015. 256 s.
- Bohoslužba (Slávnostná svätá omša z Nitrianskej Blatnice). 2019.** <https://www.rtv.slovakia.sk/televizia/program/14121/186275>
- Bučková, M. 2009.** Skalka – Milostivý kostol sv. Andreja-Svorada a Beňadika. Skalka nad Váhom : Rímsko-katolícky farský úrad, 2009. 27 s.
- Canoves, G., Forga, J. M. 2016.** The Determinants of Tourist Satisfaction in Religious Destinations: the case of Montserrat (Spain). In: *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, Vol. 4, 2016, No. 5, pp. 26–36.
- Cigléd. 2020.** <http://www.bucsujaras.hu/cigled/index.html>
- Collins-Kreiner, N. 2010a.** Researching Pilgrimage: Continuity and Transformations. In: *Annals of Tourism Research*. 2010, Vol. 37, no. 2, pp. 440–456.
- Collins-Kreiner, N. 2010b.** Geographers and Pilgrimages: Changing Concepts in Pilgrimage Tourism Research. In: *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 101, 2010, No. 4, pp. 437–448.
- Collins-Kreiner, N., Kliot, N. 2000.** Pilgrimage Tourism in the Holy Land: The Behavioural Characteristics of Christian Pilgrims. In: *GeoJournal*, Vol. 50, 2000, No. 1, pp. 55–67.
- Cultural Routes: Newsroom. 2020.** www.coe.int/en/web/cultural-routes/-/european-route-of-historic-gardens-certified-cultural-route-of-the-council-of-europe
- Czyrwik-Sołjan, I. 1993.** Katolíckie pielgrzymki mniejszości narodowych w Stanach Zjednoczonych na przykładzie Sanktuarium Matki Boskiej Częstochowskiej w Doylestown. In: *Turyzm*, Vol. 3, 1993, No. 1, pp. 41–55. ISSN 0867-5856
- Čepcová, B. 2009.** Sto rokov púti v Tesárskych Mlyňanoch. In: *Katolícké noviny*, 2009, roč. 124, č. 28, s. 4, ISSN 0139-8512
- Čičo, M. 2002.** Kalvárie a Krížové cesty na Slovensku. Bratislava : Pamiatkový ústav, 2002. 388 s. ISBN 80-968632-1-5
- Dancák, F. 2005.** Náboženský turizmus. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2005. 38 s. ISBN 80-89007-65-1
- Dian, D., Judák, V. 2007.** Každý deň so svätými (2. diel). Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2007. 208 s. ISBN 978-80-7162-679-4
- Diecézna knižnica.** <http://www.biskupstvo-nitra.sk/institucie/diecezna-kniznica/>
- Diecézne múzeum.** <https://www.muzeum.sk/diecezne-muzeum-nitra.html>
- Divoková, I. 2000.** Rotundy na Slovensku. In: *Historická revue*, 2000, roč. 11, č. 10, s. 37, ISSN 1335-6550
- Dlugoš, F. 2000.** Dejiny Mariánskej hory v Levoči 1247–1995. Levoča : Polypress, 2000. 349 s. ISBN 80-88704-29-4
- DoKostola.sk.** <https://dokostola.sk/>
- Drgoňa, V., Dubcová, A., Kramáreková, H., Chrastina, P., Krogmann, A. 1998.** Nitra - podrobný vlastivedný atlas. Bratislava : MAPA Slovakia, 1998. 100 s. ISBN 80-88716-40-3
- Duda, T. 2016.** The St. Olav's Way – the origin, nature and trends in development of pilgrimage activity in Scandinavia. In: *Peregrinus Cracoviensis*, Vol. 27, no. 1, pp. 25–45.
- Ďurčo, M. 2008.** Patrocínia kostolov v Nitrianskej diecéze do konca 18. storočia ako prejav miestnej úcty. In: *Ružomberký historický zborník II.*, FF KU v Ružomberku 2008, str. 95–131.
- Eade, J. 1992.** Pilgrimage and tourism at Lourdes, France. In: *Annals of Tourism Research*. 1992. Vol. 19, no. 1, pp. 18–32.
- Eliade, M. 2006.** Posvätné a profánny. Praha : OIKOYMENH, 2006. 141 s. ISBN 978-80-7298-175-5
- Eliašová, D. 2004.** Impulzy pre rozvoj pútnického cestovného ruchu na Slovensku. In: *Ekonomická revue*, roč. 37, 2004. č. 4, s. 230–238. ISSN 0139-8660
- E-zine Prešovskej archieparchie. 2020.** <http://www.zoe.sk/?spravy&id=914>
- Farnosť Močenok. 2020.** <https://mocенок.fara.sk/wp/vsetko-o-farnosti/sakralne-stavby/kaplnky/#gorazdov>
- Farnosť Nadlice. 2020.** <http://www.nadlice.fara.sk/index.php/obce-farnosti/rajcany>
- Farnosť Nemšová. 2020.** <http://www.nemsova.fara.sk/default.html>
- Farnosť Nitra – Kalvária. 2020.** <https://kalvaria.verbisti.sk/www/>
- Farnosť Nitrianska Blatnica. 2020.** <https://blatnica.amweb.sk/>
- Farnosť Nová Ves nad Žitavou. 2020.** <https://www.novavesnadzitavou.fara.sk>
- Farnosť Rybany. 2020.** <https://rybany.fara.sk/>
- Farnosť Skalka nad Váhom. 2020.** <https://www.facebook.com/FarnosostC5%0A5-SKALKA-nad-V%03%0A-thom-1551033181797444/>

- Farnosť Tesárske Mlyňany.** 2020. <http://tesarskemlynany.fara.sk>
- Farnosť Topoľčany – farský kostol Nanebovzatia Panny Márie.** 2020. <https://www.topolcany.fara.sk/>
- Farnosť Topoľčianky.** 2020. <http://www.topolcianky.fara.sk>
- Fekete, Š.** 1947. Vznik, rozloženie a význam slovenských pútnických miest. In: *Národopisný sborník*. 1947, roč. 8, č. 3, s. 125–144.
- Gajdoš, J.** 2018. Hronskobeňadický kláštor a jeho prestavba Franzom Stornom. Hronský Beňadik. 2018. 160 s. ISBN 978-80-973063-4-2
- Goeldner, Ch., R., Richie J. R. B.** 2014. Cestovní ruch, principy, příklady, trendy. Praha : Albatros Media, 2014. 545 s. ISBN 978-80-251-2593-3
- Gormsen, E., Hassel, H. G** 1995. Pilgerreise als Objekt geographischer Forschung. Das Beispiel Medjugorje in Jugoslawien. In: *Geographia Religionum*, Band 10, 1995. pp. 143–154.
- Graave, E., Klijs, J., Heijman, W.** 2017. The Economic Impact of Pilgrimage: An economic impact analysis of pilgrimage expenditures in Galicia. In: *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*. Vol. 5, 2017, No. 3, pp. 39–54.
- Hilpert, M., Mahne-Bieder, J., Stifter, V.** 2016. Regionalökonomische Bedeutung kleiner Wallfahrtsorte am Beispiel Biberbach. In: *Standort, Jhrg.* 40, 2016, Heft 3, pp. 184–188.
- Hetényi, M., Ivanič, P.** 2012. Cyrilo-metodské dedičstvo a Nitra. Nitra : UKF v Nitre, 2012. 158 s. ISBN 978-80-558-0060-8
- Hetényi, M., Ivanič, P.** 2018. The Role of Cyrillo-Methodian Cult in the Slovak National Revival in the Context of Contacts with the Eastern Slavs. In: *Bylye Gody*. 2018, Vol. 47, No. 1, pp. 70–78.
- Horák, M., Kozumplíková, A., Somerlíková, K., Lorencová, H., Lampartová, I.** 2015. Religious Tourism in the South-Moravian and Zlín Regions: Proposal for Three New Pilgrimage Routes. In: *European Countryside*, Vol. 7, 2015, No. 3, pp. 167–178.
- Hozáková, M.** 2019. Fatimská púť do Janíkoviec. <https://tv-nitricka.sk/pozvanka-na-fatimsku-put-do-janikoviec/>
- Hromník, M.** 2008. Skalka pri Trenčíne. In: *Posol*, 2008, roč. 87, č. 7-8, s. 22-23. ISSN 0701-0192
- Charvát, I.** 2007. Cestovanie a turizmus v zrkadle času. Banská Bystrica : Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela, 2007. 132 s. ISBN 978-80-8083-344-2
- Ibanescu, B., Munteanu, A., Stoleriu, O., A.** 2018. Territorial and marketing strategies related to religious tourism in Northern Moldavia, Romania. In: *CES Working Papers*, Vol. 10, 2018, No. 1, pp. 129–148.
- Ipolyvölgyi Németh, J. K.** 1991. *Búcsújárók könyve*. Balasagyarmat : Novitas B. Kft. 1991. s. 66
- Ivanič, P.** 2006. Benediktíni v Hronskom Beňadiku: dejiny najbohatšieho opátstva na území Slovenska. In: *História*, 2006, roč. 6, č. 4, s. 4–5, ISSN 1335-8316
- Ivanič, P.** 2018. Cestná sieť na hornom Požitaví v období stredoveku. In: *Martínek, J. ed. Výskum historických cest v interdisciplinárnom kontextu 2018*. Vlastivědný věstník moravský, Supplementum 3, Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 105 s. ISBN 978-80-7275-108-2
- Ivanič, P.** 2019a. Collection of Road Toll in Southwestern Slovakia in the Middle Ages on the basis of Written Sources. In: *Studia Historica Nitriensia*. 2019, Vol. 23, no. 2, pp. 426–455. ISSN 1338-7219
- Ivanič, P.** 2019b. Mýtné pomery v stredoveku na Pohroní a Požitaví. In: *Historický časopis*. 2019, roč. 67, č. 3, s. 541-554. ISSN 2585-9099
- Ivanič, P., Labanc, P., Hetényi, M.** 2019. Cestná sieť a výber cestného mýta v oblasti Ponitria v stredoveku v kontexte písomných prameňov. In: *Martínek (ed). Výzkum historických cest v interdisciplinárnom kontextu 2019*. Brno : Centrum dopravného výzkumu, v. v. i. 2019. s. 71–80. ISBN 978-80-88074-72-4
- Ivanič, P., Pintérová, B.** 2020. Kapitoly z dejín Slovenska v stredoveku. Nitra : UKF v Nitre, 2020. 140 s. ISBN 978-80-558-1531-2
- Jackowski A.** 2003. *Święta przestrzeń świata, podstawy geografii religii*. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2003. pp. 270. ISBN 83-233-1717-8
- Jackowski, A.** 2005. *Jasnogórskie pielgrzymowanie bez granic*. Częstochowa : Niedziela, 1995. pp. 171. ISBN 83-88389-95-5
- Jackowski, A., Soljan, I.** 1995. *Pielgrzymki w polskim prawosławiu*. In: *Turyzm*, Vol. 5, 1995, No. 2, pp. 49–63. ISSN 0867-5856
- Jackowski, A., Witkowska, A., Jabłoński, Z., Soljan, I.** 1996. *Przestrzeń i sacrum*. Kraków : Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1996. 326 pp.
- Johnová, R.** 2008. *Marketing kulturního dědictví a umění*. Praha : Grada Publishing, a.s. 288 s. ISBN 978-80-247-2724-0
- Judák, V.** 1999. *Nitrianske biskupstvo v dejinách*. Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, 1999. 76 s. ISBN 80-968246-5-1
- Judák, V.** 2012. *Z múdrosti našich otcov: Sv. Beňadik a Skalaka*. Nitra, 2012.
- Judák, V. a kol.** 2011. *Kolíška kresťanstva na Slovensku: Nitriansky hrad a katedrála sv. Emeráma v premenách času*. Nitra : Biskupský úrad, Archeologický ústav SAV, 2011. 503 s. ISBN 978-80-970809-8-3
- Judák, V., Poláčik, Š.** 2009. *Katalóg patrocínií na Slovensku*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. 2009. 476 s. ISBN 978-80-969787-3-1
- Jurík, F.** 1985. *Kronika farnosti Nitrianska Blatnica*. 30 s.
- Kalvárie a krížové cesty na Požitaví.** 2009. <http://www.zitava.sk/historia-pozitavia/kalvarie-akrizove-cesty-na-pozitavi>
- Kapera, I.** 2004. *Ruch pielgrzymkowy do Limanowej*. In: *Pe-regrinus Cracoviensis 15*. Biłska Wodecka E., Soljan I. red. Kraków : Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004, pp. 178 - 186. ISSN 1425-1922
- KarmelfEST.** 2020. <http://www.karmelfest.sk>
- Kartous, P.** 2005. *Tesárske Mlyňany*. In: *Verejná správa*, 2005, roč. 60, č.17, s. 3. ISSN 1335-7883
- Keresteš, P. ed.** 2018. *Lehota – monografia obce*. Nitra : EN ARS, s.r.o., 2018, 272 s. ISBN 978-80-973164-0-2
- Keresteš, P. ed.** 2020. *Močenok – monografia obce*. Močenok : EN ARS, s.r.o., 2020. 544 s. ISBN 978-80-973164-5-7
- Kostolianský náučný chodník.** 2020. <http://naucnechodniky.eu/kostolianský-naucny-chodník/>
- Kováč, D.** 1998. *Dejiny Slovenska*. Praha : Nakladatelství lidové noviny, 1998. 365 s. ISBN 80-7106-268-5
- Krajčík, M., Kramáreková, H.** 2015. *Cestovný ruch mesta Topoľčany – minulosť, prítomnosť, budúcnosť*. Nitra : UKF v Nitre. 2015. 118 s. ISBN 978-80-558-0890-1
- Krajčík, A., Pikna, P., Hrašna, C.** 2016. *Slovenská mariánska cesta z Gaboltova do Šaštína*. Žilina : Alfa a Omega, 2016. 196 s. ISBN 978-80-89828-01-2
- Krogmann, A.** 2007. *Religiózný cestovný ruch v Nitrianskom kraji*. Nitra : UKF v Nitre, 2007. 100 s. ISBN 978-80-8094-186-4
- Krogmann, A., Nemčíková, M., Oremusová, D., Ambrósio, V., Mróz, F.** 2017. *Religiozita a jej reflexia v cestovnom ruchu*

- na Slovensku. In: Konštantínove listy, roč. 10, 2017, č. 2, s. 178–190. ISSN 2453-7675
- Kučerová, S., Kučera, Z. Reeves, D., Hupková, M. 2011.** Potní místa v kulturním dědictví české společnosti. In: Geografické rozhledy, roč. 20, 2011, č. 4, s. 22–23.
- Kurek, W. ed. 2011.** Turystyka. Warszawa : Wydawnictwo naukowe PWN, 2011. 541 pp. ISBN 978-83-01-15294-9
- Lacika, J. 2010.** Topoľčany – mesto piva? In: Krásy Slovenska, 2010, roč. 87, č. 3-4, s. 15
- Lacika, I., Fiala, A. 1991.** Putovanie za Máriou. Európske pútnické miesta. Bratislava : Q111, 150 s.
- Lenčíš, Š. ed. 2006.** Púte a putovania. Ružomberok : Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku. 2006. 211 s. ISBN 80-89138-54-3
- Liszka, J. 1994.** Ne csak szerezd, ismerd is szülőföldedet. Kürt : Községi Hivatal. 1994
- Liutikas, D. 2005.** Pilgrimystės vietų tinklas lietuvoje: geografinė retrospektyva. In: Geografijos metraštis, Vol. 38, 2005, No. 1, pp. 146–162. ISSN 0132-3156
- LovuZdar.sk. 2016.** <http://www.lovuzdar.sk/foto-302472/hubertova-sv-omsa-lv-rocnik-vo-fabianovej-doline>
- Lukáč, R. 2015.** Prírodné pomery. In Keresteš, P. a kol. Janíkovce. Dejiny Janíkoviec od najstarších čias až po súčasnosť. Nitra : EN ARS, s.r.o. 2015, s. 7-34. ISBN 978-80-970612-7-2
- Maak, K. 2010.** Der Jakobsweg als Faktor touristischer Entwicklung in ländlichen Regionen Castilla y León und Brandenburg im Vergleich. Hamburg : Verlag Dr. Kovač, 2010. 365 pp. ISBN 978-3-8300-5115-2
- Mariot, P. 1983.** Geografia cestovného ruchu. Bratislava : Veda, 1983, 249 s.
- Marsina, R. 2010.** Vývoj cirkevnej organizácie na Slovensku v staršom stredoveku. In: Vývoj cirkevnej správy na Slovensku. Kraków : Spolok Slovákov v Poľsku - FF Trnavskej univerzity, 2010, s. 15–28.
- Matlovič, R. 2001.** Pútnické miesta ako perspektívne lokality cestovného ruchu na Slovensku. In: Zborník z vedeckej konferencie : Kultúra a cestovný ruch. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici. 2001, s. 92–95.
- Matlovičová, K., Klamár, R., Mika, M. 2015.** Turistika a jej formy. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove. 2015. 550 s. ISBN 978-80-555-1530-4
- Močenok – informačný portál obce.** <https://mocenok.sk/>
- Morová župná kaplnka a hradisko, Hronský Beňadik. 2020.** <https://regiongron.sk/morova-zupna-kaplnka-na-haji/>
- Mrázová, M. 2000.** Duchovná sila a krásna Piety. In: Katolícke noviny, 2000, č. 17, s. 27–28
- Mróz, F. 2003.** Turystyka religijna na przykladzie sanktuarium relikwii drzewa krzyza swiatego na Swiatym Krzyzu. In: Folia turistica, 2003. No. 14, pp. 103–115.
- Mróz, F., Mróz, L., Krogmann, A. 2019.** Factors Conditioning the Creation and Development of a Network of Camino de Santiago Routes in Visegrad Group Countries. In: International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage, Vol. 7, 2019, No. 5, pp. 56–71.
- Nadlice. 2020.** <http://www.nadlice.fara.sk/index.php/mechovicka>
- Na Skalke pri Trenčíne s patrónmi Nitrianskej diecézy, 2009.** In: Katolícke noviny, 2009. roč. 124, č. 30, s. 2, ISSN 0139-8512
- Náučný chodník Aba Lehota. 2015.** <https://www.lehota.sk/naucny-chodnik.html>
- Náučný chodník Strekov – Svodín. 2020.** <https://www.mariaut.sk/sk/spravy/naucny-chodnik-strekov-svodin#>; <http://www.strekov.sk/projekty/naucny-chodnik/>
- Náučný chodník Zoborské vrchy. 2020.** <http://naucnechodniky.eu/naucny-chodnik-zoborske-vrchy/>
- Náučný chodník Zoborský kláštor. 2020.** <http://naucnechodniky.eu/naucny-chodnik-zoborsky-klastor/>
- Náučný poľovnícky a lesnícky chodník Nemšová – Luborčianska dolina. 2020.** <http://naucnechodniky.eu/naucny-polovnicky-a-lesnicky-chodnik-nemsova-luborceanska-dolina/>
- Nemšová. 2020.** <https://www.nemsova.sk/mesto/o-meste/nemsova/poloha/>
- Nitrianska Blatnica. 2019.** <https://www.nitrianskablatnica.sk/rotunda-sv-juraja.html>
- Nitriansky hrad a hradný areál.** <https://www.nitra.eu/p/8956/hradny-areal.html>
- Nolan, M. L., Nolan, S. 2002.** Religious sites as tourism attractions in Europe. In: Annals of Tourism Research, Vol. 19, 2002, No. 1, pp. 68–78.
- Novotný, B. ed. 1986.** Encyklopédia archeológie. Bratislava : Obzor, 1986, 1032 s.
- Obnova zaniknutého kláštora kamaldulov v Nitre.** <https://www.pamiatky.sk/sk/page/obnova-zaniknutneho-klastora-kamaldulov-v-nitre>
- Ostrowski, M. 2010.** Pilgrimages or Religious Tourism? In: Peregrinus Cracoviensis, No. 10, pp. 53–62.
- Pamiatkový úrad SR.** <http://www.pamiatky.sk/sk/page/register-nkp-tabulky-zoznamy>
- Pamiatky na Slovensku.** <https://www.pamiatkynaslovensku.sk/>
- Park, Ch. C. 1994.** Sacred Worlds: An Introduction to Geography and Religion. London : Routledge, 1994. 287 pp. ISBN 0-203-72929-3
- Patróni a svätci.** <http://www.biskupstvo-nitra.sk/patroni-a-svatci/>
- Paturi, F. R. 1989.** Pilgerstadt Mekka. In: Praxis Geographie, Vol. 19, 1989, No. 9, pp. 20–22.
- Pavlovičová, K. 2018.** Život svätého Svorada-Andreja a Benedikta v literárnych súvislostiach. In: Scientia et eruditio. 2018, roč. 2, č. 3, s. 11–29.
- Peterka, M. 2016.** Cyrilometodějská stezka jako příležitost pro využití a interpretaci společného evropského kulturního dědictví. In: Konštantínove listy, roč. 9, 2016, č. 2, s. 106–118. ISSN 2453-7675
- Petermann, T., Revermann, C., Scherz, C. 2006.** Zukunftstrends im Tourismus. Berlin : TAB, pp. 125–128. ISBN 978-3-8452-6823-1
- Pénzes, I. 2000.** Kürt monográfia. Érsekújvár : AZ Print, 2000. 239 s.
- PHBO Morová kaplnka na Háji. 2011.** https://www.geocaching.com/geocache/GC2RW7K_phbo-morova-kaplnka-na-haji
- Piatrová, A. ed. 2010.** Pútnické miesta Slovenska – sprievodca. Trnava : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity. 2010. 279 s. ISBN 978-808082-132-6
- Pihet, Ch., Violier, Ph. 1993.** Lourdes. Przestrzeń miejska i funkcja turystyczna. In: Turyzm, Vol. 3, 1993, No. 1, pp. 31–39. ISSN 0867-5856
- Poláčik Š., Judák V. eds. 2005.** Atlas Katolíckej cirkvi na Slovensku. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, 2005. 272 s. ISBN 80-88696-39-9.
- Pomfytová, B., Žažová, H. 2015.** Hronský Beňadik (okr. Žarnovica). Bývalý benediktínsky Kostol a kláštor Panny Márie

- a sv. Benedikta (dnes farský Kostol sv. Benedikta). In: *Stredoveký kostol : Historické a funkčné premeny architektúry*. 1. zväzok. Bratislava : Fo ART, s.r.o., Ústav dejín umenia SAV, 2015, s. 393–418. ISBN 978-80-89664-35-1
- Pozba.** 2020. <https://www.pozba.sk/>
- Požehnanie krížovej cesty v Rybanoch.** 2014. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/pozehnanie-krizovej-cesty-v-rybanoch/>
- Pócs, K.** 2020. Pútnické miesto Cigléd. <http://www.zsmstrekov.edu.sk/201415/docs/cigled.pdf>
- Przybylska, L.** 2008. Zróznicowanie przestrzeni sakralnej Gdyni. In: *Regiony Nadmorskie*, No. 14, Uniwersytet Gdański, Katedra Geografii Rozwoju Regionalnego, 2008. 121 pp.
- Púte v Lehote.** 2015. <https://www.lehota.sk/pute-v-lehote.html>
- Pútnické miesta.** <http://www.putnickiemiesta.sk/>
- Pútnické miesto Skalka.** 2020. <https://putnickiemiestosalka.sk/historia-skalky/maurova-legenda/>
- Pútnické miesto Studnička Pozba.** 2020. www.studnicka-pozba.sk
- Púť k Božskému srdcu Ježišovu.** 2016. <https://www.vrable.sk/put-k-bozskemu-srdcu-jezisovu.phtml?id3=111753>
- Púť ku kaplnke na Háji pri Hronskom Beňadiku – pozvánka.** 2019. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/put-ku-kaplnke-na-haji-pri-hronskom-benadiku-pozvanka/>
- Púť v Nitrianskej Blatnici.** 2017. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/put-v-nitrianskej-blatnici/>
- Rinschede, G.** 1987. The pilgrimage town of Lourdes. In: *Journal of Cultural Geography*, Vol. 7, 1987, No. 1, pp. 21–33.
- Rinschede, G.** 1988. The pilgrimage center of Fatima/Portugal. In: *Geographia Religionum*, No. 4, 65–98.
- Rinschede, G.** 1989. Pilgerzentrum Lourdes. In: *Praxis Geographie*, Vol. 19, 1989, No. 9, pp. 14–18.
- Rinschede, G.** 1992. Forms of Religious Tourism. In: *Annals of Tourism Research*, Vol. 19, 2002, No. 1, pp. 51–67.
- Rinschede, G., Sievers, A.** 1987. The pilgrimage phenomenon in socio-geographical research. In: *The National Geographical Journal of India*, Vol. 33, 1987, No. 3, pp. 213–217.
- Rímskokatolícka cirkev - Biskupstvo Nitra.** 2020. <http://www.biskupstvo-nitra.sk/dieceza/>; <http://www.biskupstvo-nitra.sk/#>
- Rímskokatolícka cirkev na Slovensku.** [http://www.wikiwand.com/sk/Z%C3%A1padn%C3%A1_provincia_\(slovensk%C3%A1_cirkev\)%C3%A1_provincia](http://www.wikiwand.com/sk/Z%C3%A1padn%C3%A1_provincia_(slovensk%C3%A1_cirkev)%C3%A1_provincia)
- Rotunda Jurko – videopozvánka.** 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=OAbOh3fXrcY>
- Różycki, P.** 2016. Turystyka a pielgrzymowanie. Kraków : Wydawnictwo WAM, 2016. pp. 351. ISBN 978-83-277-1198-4
- RTVS.** 2020. <https://reginazapad.rtvs.sk/clanky/kultura-a-hudba/242653/kalvaria-svata-anna-v-zlatorych-moravciach>
- Slávnosť sv. Gorazda v Močenku.** <http://www.biskupstvo-nitra.sk/slavnost-sv-gorazda-v-mocenku/>
- Slivka, M.** 1998. Stredoveký homo viator. Slovensko vo vzťahu k medzinárodným pútnym miestam. In: *Archaeologica historica*. 1998. roč. 23, č. 1, s. 303–320.
- Sołjan, I., Liro, J.** 2020. The changing roman catholic pilgrimage centres in Europe in the context of contemporary socio-cultural changes. In: *Social & Cultural Geography*, Vol. 21, 2020
- Specht, J.** 2009. Fernwandern und Pilgern in Europa. München : Profil Verlag, 2009. pp. 179. ISBN 9-378-89019-652-7
- Spoločnosť Božieho Slova – Nitra.** 2020. <https://www.verbisti.sk/nitra/>
- Stankayová, A.** 2020. Dvorská kalvária púta polohou i históriou. In: *Katolícke noviny*. 28. 1. 2020
- Stojslavov náučný chodník Nitrianska Blatnica.** 2020. <http://www.kudyznudy.sk/aktivita/958/stojslavov-naucny-chodnik-nitrianska-blatnica/>
- Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020.** <https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/cestovny-ruch-7/legislativa-a-koncepcne-dokumenty/koncepcne-dokumenty/strategia-rozvoja-cestovneho-ruchu-do-roku-2020>
- Strekov.** 2020. <http://www.strekov.sk/udalosti/fotogaleria/putne-miesto-cigled-70sk.html>
- Strekov – Krížová cesta.** 2020. <https://www.pamiatkynaslovensku.sk/strekov-krizova-cesta>
- Strekov – virtuálna túra.** <http://www.strekov.sk/obec-2/virtualna-tura/>
- Studnička Nová Ves nad Žitavou.** 2020. <https://www.novavesnadzitavou.sk/zo-zivota-obce/fotogaleria/putnicky-areal-studnicka-272sk.html>
- Stump, R. W.** 2008. *The Geography of Religion. Faith, Place and Space.* Lanham : Rowman & Littlefield Publishers, 2008. ISBN 978-0-7425-1080-7
- Svätojakušské cesty na mape z r. 1648.** <https://www.edition-sdanielderveaux.fr/Saint-James-of-Compostela-map>
- Szczepankiewicz-Battek, J.** 2004. Różant – pielgrzymkowe centrum Łużyc. In: *Peregrinus Cracoviensis 15.* Bilka-Wodecka E., Sołjan I. eds. Kraków : Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004, pp. 93–104. ISSN 1425-1922
- Šranková, S.** 2010. Pútnický cestovný ruch v Nitrianskej diecéze. Diplomová práca – školiteľ: A. Krogmann. Nitra : UKF v Nitre, 2010. 108 s.
- Šumichrast, A.** 1994. Pútnické miesto Skalka pri Trenčíne. In: *Katolícke noviny*, 1994, roč. 109, č. 31, s. 14
- Šuvada, J., Babčan, S.** 2020. Kaplnka s. Gorazda v Gorazdove. <https://mocenok.sk/clanok/kaplnka-sv-gorazda-v-gorazdove>
- Švecová, M., Greždová, H.** eds. 2002. *Rajčany. Rajčany : Obecny úrad*, 2002. 118 s. ISBN 80-967604-7-5
- Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska.** 2020. <https://www.tkkbs.sk/>
- Točka, I.** 2014. *Zobor. Nitra : vlastné vydanie*, 2014. 283 s. ISBN 978-80-971790-3-8
- Točka, I.** 2016. *Pamiatka historickej tragédie vo Fabianovej doline. Nitra : Anton Ďurech*. 2016. 16 s. ISBN 978-80-972369-6-0
- Tomajko, M.** 2003. *História zlatomoraveckej farnosti. Zlaté Moravce : M-Print*. 2003, s. 39.
- Tomajko, M.** 2020. Púť k svätej Anne v Zlatých Moravciach. In: *Tekovské noviny*. roč. 30, č. 9, s. 12. ISSN 1338-8800
- Topoľčianky.** 2020. <https://www.topolcianky.sk/farnost-topolcianky/farske-oznamy>
- Tradičná púť ku Kaplnke Panny Márie v Lehote dňa 30. 4. 2020.** <https://www.youtube.com/watch?v=nRoWCL50Fks>
- Trenčiansky samosprávny kraj.** 2020. <http://www.tsk.sk/cestovny-ruch/sedem-divov-13-skalka-nad-vahom-klaster-a-putnicke-miesto>
- Tropie.** 2006. <http://www.tropie.tarnow.opoka.org.pl/bratubkanovo.htm>
- Trstán, D. ed.** 2010. *Nitrianska Blatnica 1185–2010. Nitrianska Blatnica : Obecny úrad*. 2010. 211 s. ISBN 978-80-970630-6-1
- Trubíni, J., Trubíniová, L.** 2006. *Studnička pri Novej Vsi nad Žitavou. In: Vrábeľské zvonky*, č. 7–8, s. 10

- Trubíni, J., Trubíniová, L. 2020.** Nová Ves nad Žitavou. S.l. : s.n. ISBN 80-969337-1-X
- Uhlár, V., Stanček, P. 1985.** Nitrianska Blatnica 1185–1986. Topoľčany : Vlastivedné múzeum 1985. 149 s.
- Ujlacký, T. 2020.** Reorganizácia slovenských diecéz. <https://www.mosr.sk/reorganizacia-slovenskych-diecez/>
- Ujlacký, T. 2020.** V Dvoroch nad Žitavou slávilí výročie požehnaní miestnej Kalvárie. <https://tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20200914059>
- Veselovský, J. 2015.** Religious Tourism of Topoľčianky Municipality. In: Central Europe Area in View of Current Geography : Proceedings of 23rd Central European Conference, 8th-9th October 2015, Brno : Masarykova Univerzita, 2016, s. 350–359, ISBN 978-80-210-8313-4
- Vráble. 2020.** <https://www.vrable.sk/historia.phtml?id5=18615>
- Zemene, M. R. 1998.** Dejiny Nitry: Od najstarších čias po súčasnosť. Nitra : Mesto Nitra, 1998. s. 211–240. ISBN 80-967814-9-9
- Zlatemoravce.info. 2020.** <https://www.zlatemoravce.info/2020/09/put-svatej-anny-v-zlatych-moravciach/>

Summary

Religious Tourism in the Nitra Diocese

Religious tourism in terms of its existence, is a specific phenomenon of tourism. It clearly belongs to the oldest forms of tourism, it is as old as humanity and religion. Currently, an estimated 300 million people a year participate in religious tourism activities worldwide of which 200 million are Christians.

Religiosity and thus a religious tourism in Slovakia is historically firmly rooted. It was not erased by the period 1948–1989, when the totalitarian regime of the ruling Communist Party identified the church as its ideological enemy, which „inappropriately“ influences the population. Therefore, the church and its activities, which include pilgrimages, were suppressed by all forces. Only after social changes in November 1989 did there be a real freedom of religion and thus also the free development of religious tourism.

It is therefore natural that this positive trend did not bypass Nitra, i.e. territory of the Nitra Diocese. Religiosity has a historically supported foundation in this area, which confirms the establishment of the Nitra Diocese (year 880) by Pope John VIII. at the request of Prince Svätopluk.

The aim of the monograph is to present the individual pilgrimage sites of the Nitra Diocese. The content of the publication is as follows:

- FOREWORD
- 1 FROM THE HISTORY OF PILGRIMAGE AND RELIGIOUS TOURISM
- 2 THEORETICAL-METODOLOGICAL BASES OF ISSUE
- 3 DEFINITION OF THE TERRITORY OF NITRA DIOCESE
- 4 CENTERS OF RELIGIOUS TOURISM IN THE OF NITRA DIOCESE
 - 4.1 Bíňa
 - 4.2 Dvory nad Žitavou
 - 4.3 Hronský Beňadik (Bazilica minor of the St. Benedict, abbot)
 - 4.4 Hronský Beňadik (Plague Chapel of the Exaltation of St. Cross)
 - 4.5 Kostolany pod Tribečom
 - 4.6 Kubáňovo
 - 4.7 Lehota
 - 4.8 Močenok
 - 4.9 Nemšová (Trenčianska Závada)
 - 4.10 Nitra (Janíkovce)
 - 4.11 Nitra (Párovské Háje)
 - 4.12 Nitra (Old town – Castle)
 - 4.13 Nitra (Old town – Calvary)
 - 4.14 Nitra (Zobor)

- 4.15 Nitrianska Blatnica
- 4.16 Nová Ves nad Žitavou
- 4.17 Pozba
- 4.18 Rajčany
- 4.19 Rybany
- 4.20 Skalka nad Váhom
- 4.21 Strekov
- 4.22 Tesárske Mlyňany
- 4.23 Topoľčany
- 4.24 Topoľčianky
- 4.25 Vráble
- 4.26 Zlaté Moravce
- 5 PERCEPTION OF SELECTED PILGRIMAGE PLACES BY PILGRIMS
- 6 RELIGIOUS TOURISM IN MUNICIPAL DEVELOPMENT
- 7 LIST OF INFORMATION SOURCES

The centers of religious tourism in Slovakia, including the territory of Nitra Diocese, reflect the historically entrenched religiosity of their inhabitants. These localities are also a mirror of the time in which they were created, or existed. Until the beginning of the 20th century, it was sufficient if there was a sacral object and a sacral space around it, where believers gathered.

The potential spatial development of centers of religious tourism was significantly affected by the period 1948–1989. At this historical period, the development of these centers was systematically hampered by the socialist state, so the centers of religious tourism could not grow spatially.

Tourism from 1990 to the present day gradually became in many regions of Slovakia one of the alternate impulses of their development. Religious tourism as a sector has a cross-cutting character and can therefore serve as a tool for regional development with a broadly branched economic structure with positive effects on the living standards of the local population. We see the importance of religious tourism in this context especially in the aesthetic position of its centers, which guarantees physical and spiritual rest for the visitor, regardless of religious affiliation. In addition to the spiritual dimension, religious centers are also testimonies of the local history and activities of our ancestors.

At present time, which offers freedom of religion and thus the potential for spatial growth, however, the possibility for growth of the center of religious tourism is limited mainly by existing built-up area (Nitra, Topoľčany) and also by the number of coming pilgrims (many resorts in rural areas have only local significance). The construction and technical condition of historical/pilgrimage monuments or insufficient infrastructure (absent accommodation

and catering facilities) can also be an obstacle for development.

The religious significance of tourism in the studied territory is seen primarily in strengthening the spiritual fellowship of the community as well as support for small business, craft or financial benefit in the form of fees in place for the sales stands (refreshments, devotionals, souvenirs, etc.).

From the point of view of the inclination of the individual centers of religious tourism, the city of Nitra dominates with two pilgrimages of a national character in two localities (Calvary, Castle) and the center Skalka nad Váhom, too. Centers Hronský Beňadik and Topoľčianky have a regional character, while the others are of local importance.

A particularly important aspect of the progress of sustainable tourism (including religious tourism) in municipalities, as well as for the life of each religious center, is the activity and involvement of the priest as well as his cooperation with the municipality and local communities. Marketing is currently very important for the development of municipalities, and within them also religious centers. In this sense, the territory of Nitra Diocese has a great potential.

The territory of Nitra Diocese offers a rich and varied cultural and not only historically but also in terms of the natural environment. Touristically interesting localities allow close contact of tourists/pilgrims with nature while visiting cultural and historical monuments (church, chapels, etc.) offers another opportunity for intensive connection and fusion of the secular and spiritual world.

Potential for further development of religious centers is seen also in their connection to the cultural routes (e.g. St. James, Cyril and Methodius, Mary, and others) or to cognitive routes (nature trails, hiking trails, cycle paths), which are currently attractive not only for believers/pilgrims, but also for tourists who prefer culture, knowledge or sports.

The ambition of this publication is not only to bring a comprehensive view of the processed issues, but also to become a guide to interesting sites with specific genius loci and identity. We wish all its readers pleasant experiences in discovering the unknown and getting to know the known.

Pútnické miesto Veľká Skalka (foto: J. Lacika)

Doc. RNDr. Alfred Krogmann, PhD. je pracovník Katedry geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre. Podieľal sa ako spoluriešiteľ na viacerých medzinárodných a národných projektoch (Višegrádsky fond, VEGA, KEGA). Bol zodpovedným riešiteľom bilaterálneho projektu APVV medzi Slovenskom a Portugalskom, ktorý sa zameriaval na komparáciu religiózneho cestovného ruchu v Levoči a Fatime. S medzinárodným tímom absolvoval viacero výskumných ciest. Špecializuje sa na rôzne formy cestovného ruchu, ako napr. religiózny turizmus, nákupný turizmus, tematické trasy, marketing územia a dopady cestovného ruchu na krajinu a jej obyvateľstvo. Publikáčnymi výstupmi z tejto oblasti je niekoľko monografií zameraných na komplexné hodnotenie potenciálu Nitrianskeho kraja z hľadiska cestovného ruchu. Jeho publikácia s názvom Religiózny cestovný ruch v Nitrianskom kraji, ktorá vyšla v roku 2007, bola prvou tohto druhu na Slovensku. Výsledky vedeckej práce publikuje v časopisoch a zborníkoch z konferencií evidovaných v databázach WoS a SCOPUS. Aktuálne je spoluriešiteľom projektu SPOT v rámci najväčšieho výskumného a inovačného programu Európskej únie Horizon 2020 so zameraním na kultúrny cestovný ruch.

RNDr. Hilda Kramáreková, PhD. je pracovníčka Katedry geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre, ktorá sa podieľala ako riešiteľka na viacerých projektoch medzinárodných (Višegrádsky fond, bilaterálny APVV medzi Českom a Slovenskom) a národných (APVV, VEGA, KEGA), aplikačných projektoch pre spoločenskú prax i europrojektoch. Ako zodpovedná riešiteľka viedla napr. projekt Úradu podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu i projekt Nitrianskeho samosprávneho kraja, bola spoluautorkou zásadných strategických dokumentov Nitrianskeho samosprávneho kraja so zameraním na regionálny rozvoj (program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, cestovný ruch), resp. strategických dokumentov rozvoja mikroregiónov a obcí, ako aj monografií obcí a monografií Nitrianskeho kraja. Má veľmi dobre rozvinuté kontakty s akademickou i aplikačnou praxou so zameraním na regionálny rozvoj. Špecializuje sa na výskum v oblasti regionálnej geografie a regionálneho a udržateľného rozvoja na rôznej priestorovej úrovni (národná, regionálna, subregionálna a lokálna) so zameraním na strategické plánovanie rozvoja, čerpanie finančných prostriedkov z eurofondov, identifikáciu disparít v území (napr. v segmentoch poľnohospodárstva, suburbanizácie, cestovného ruchu, kvality života, cezhraničnej spolupráce). Výsledky vedeckej práce publikuje v časopisoch a zborníkoch z konferencií evidovaných v databázach WoS a SCOPUS. Aktuálne je zodpovednou riešiteľkou projektu EÚ Horizon 2020-SPOT so zameraním na kultúrny cestovný ruch.

RNDr. Lucia Petrikovičová, PhD. je pracovníčka Katedry geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre. Výskumne sa zameriava najmä na krajinu – venuje sa mapovaniu a hodnoteniu krajinnej štruktúry a jej zmien využitím historických máp a ortofotosnímkov a vizualizácii informácií prostredníctvom geografických informačných systémov. Ďalšou výskumnou oblasťou je cestovný ruch, v rámci ktorej sa zaoberá vplyvom cestovného ruchu na krajinu a religióznym turizmom. Bola spoluriešiteľkou bilaterálneho projektu APVV medzi Slovenskom a Portugalskom, ktorý sa zameriaval na komparáciu religiózneho cestovného ruchu v Levoči a Fatime. Výsledky vedeckej práce publikuje v časopisoch a zborníkoch z konferencií evidovaných v databázach WoS a SCOPUS. Aktuálne je spoluriešiteľkou projektov so zameraním na zmeny krajiny (APVV, VEGA) a projektu EÚ Horizon 2020 – SPOT so zameraním na kultúrny cestovný ruch.

ISBN 978-80-558-1652-4

9 788055 816524